

TARTU ÜLIKOOL
RAKE

KORRUPTSIOON EESTIS 2023

ARUANNE

2024

Jaanuar

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

SISEMINISTEERIUM

KORRUPTSIOON EESTIS 2023

Kolme sihtrühma uuring: elanike, ettevõtjate ja avaliku sektori töötajate
korruptsiooniküsitluse tulemused

Tellinud Justiitsministeerium

Tartus 2024. aasta

UURINGU AUTORID:

Doris Pavlov

Lisanna Lehes

Sabina Trankmann

Esikaane foto: [Freepik](#)

Uuringu tegijad tänavad Kätlin-Chris Kruusmaad pühendatud aja, nõuannete ja andmepäringutega abistamise eest ning Ingrid Saarepuud aruande tagasiside eest. Samuti tänavad uuringu tegijad uuringus osalenud sihtrühmade esindajaid.

RAKE

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuringute keskus. Meie missioon on edendada teadmisel põhinevat otsustamist Eesti ühiskonnas. Lisaks RAKE meeskonnale kaasame kõrgeima kvaliteedi tagamiseks oma uuringutesse valdkondade eksperte nii Tartu Ülikoolist kui vajadusel ka väljastpoolt. RAKE võrgustikust leiab nii sotsiaalteadlasi kui meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

KONTAKTANDMED:

Lossi 36-303, 51003, Tartu

doris.pavlov@ut.ee

<http://rake.ut.ee>

ISBN: 978-9985-4-1412-5 (pdf)

SISUKORD

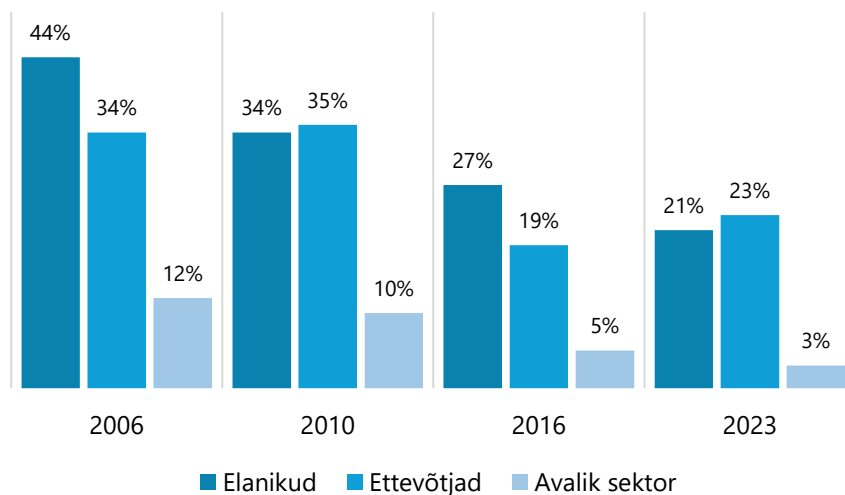
SISUKORD	5
UURINGU LÜHIKOKKUVÕTE	6
KORRUPTSIOONI MÄÄRATLEMINE JA AKTSEPTTEERIMINE	9
VALMISOLEK KORRUPTIIVSELT KÄITUDA	19
KORRUPTSIOONI TÕSIDUSE HINDAMINE	22
KORRUPTSIOONIGA KOKKUPUUDE	25
HINNANGUD EESTI AMETNIKELE	33
KORRUPTSIOONIALANE TEADLIKKUS JA KORRUPTSIOONIST TEAVITAMINE	37
TEADLIKKUSE TÕSTMINE	37
VAJADUS KORRUPTSIOONIALASTE JUHTNÕORIDE JA REEGLITE JÄRELE.....	39
KORRUPTSIOONIALASES KÜSIMUSES NÕU KÜSIMINE JA INFO OTSIMINE.....	41
KORRUPTSIOONIST TEAVITAMINE	43
KORRUPTSIOONI ENNETAMINE JA KORRUPTSIOONIALASTE TEGEVUSTE MÕJU HINDAMINE	45
SUMMARY	49
TEHNILINE ARUANNE	52
KOONDTUNNUSED	52
ELANIKUD	54
ETTEVÕTJAD	54
AVALIK SEKTOR	58
KÜSIMUSTIKUD	59
ELANIKUD	59
ETTEVÕTJAD	66
AVALIK SEKTOR.....	75

UURINGU LÜHIKOKKUVÕTE

- Kolme sihtrühma korruptsiooniuuringut on korraldatud sarnase metoodikaga alates 2004. aastast, käesolev uuring on järjekorras viies. Kolm uuritavat sihtrühma on Eesti elanikud (533 elanikku), ettevõtjad (531 ettevõtjat) ja avaliku sektori töötajad (sh poliitikud) (1 563 avaliku sektori töötajat). Sihtrühmadelt küsiti võimalikult sarnaseid küsimusi, et tulemusi oleks võimalik võrrelda. Küsitlustöö viisid läbi Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE) ja Norstat Eesti AS oktoobris ja detsembris.
- Uuring näitab vastajate eetilisi hoiakuid, korruptsiooni leviku tajumist ja vahetut kokkupuudet nn tänavakorruptsiooniga (vastandina kõrgkorruptsioonile). Sageli ei soovita isiklikku kokkupuudet korruptsiooniga tunnistada, mistõttu jääb see näitaja tihti alahinnatuks. Selle tasandamiseks mõeldakse korruptsiooni tajumist, mis annab selle nähtuse esinemise kohta kasulikku infot.
- Kuna tegemist on kordusuuringuga, siis lähtuti andmeanalüüsil varasemate uuringutega võimalikult sarnastest põhimõtetest. Uuringus on läbivalt esitatud võrdlusgrupi tulemused esimesena ja need on rohkem esile tõstetud (paksus kirjas ja sinise värviga). Uuringuaruande tekstis ja tabelites on toodud vaid statistiliselt olulised erinevused. Kuna analüüsitavaid grupe ja tunnuseid on palju, siis on uuringuaruandes esitatud ainult need tulemused, kus gruppide vaheline erinevus on $\geq 5\%$ osakaalude puhul ja $\geq 0,2$ indeksite puhul. Võrreldud on ainult nende gruppide tulemusi, kus vastajate arv oli vähemalt 7¹, v.a meeleheaga kokkupuude, kus oli vähem vastajaid. Läbivalt on uuringuaruandes esitatud ka koondtunnuseid (nt korruptsiooniga kokku puutunud, käitüks korruptiivselt, arengutakistused, jne), mille sisu on kirjeldatud tehnilises aruandes.
- Kõik kolm sihtrühma hindavad sarnaselt kõige vähem korruptiivseteks kuut olukorda järgmistest valdkondadest: korruptsiooni hariduses (keeleõppe eest tasu maksmine), korruptsiooni avalikus sektoris, nii kitsamas kui ka laiemas mõttes (preemia määramine, tänukingituse andmine, ametnikule helistamine), avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist ja ärikorruptsiooni. Võrreldes varasemate uuringutega on elanikud muutunud teadlikumaks poliitilise ja ajakirjanduse korruptsiooni ning toimingupiirangu rikkumise määratlemise osas. Ettevõtjad on muutunud aja jooksul teadlikumaks toimingupiirangu rikkumise määratlemisel.
- Lisaks korruptsiooni äratundmisele uuriti ka seda, kuidas vastajad korruptsiooni aktsepteerivad ja selle levikut Eestis tajuvad. Sihtrühmast olenemata taunivad vastajad kõige enam altkäemaksu ja mõjuvõimuga kauplemist. Kõige vähem aktsepteerivad korruptsiooni avaliku sektori töötajad ja kõige tolerantsemad on elanikud. See ei ole aja jooksul muutunud. Kõik sihtrühmad aktsepteerivad kõige enam riigiameti töötajatele preemia määramist ja lapsevanemate poolt vabatahtliku tasu maksmist keeleõppe korraldamiseks, mis on küll olemuselt altkäemaks, aga mida vastajad selliselt ei taju.
- Hüpoteesilises olukorras oleks valmis korruptiivselt käituma umbes veerand elanikest ja ettevõtjatest ja 3% avaliku sektori töötajatest. Elanike ja avaliku sektori töötajate valmisolek

¹ Arvestatud kaalumata vastajate arvu.

korruptiivselt käituda on aja jooksul vähenenud, ettevõtjate oma veidi kasvanud. Elanikud põhjendavad korruptiivset käitumist peamiselt olukorra (karistuse) võimaliku kahjulikkusega enda jaoks, ettevõtjad hanke võitmise kasulikkusega.

Nende vastajate osakaal, kes käituksid hüpoteetilises olukorras korruptiivselt

Korruptsioon ei ole elanikele peamine ühiskondlik mure, ent siiski levinud.

- 55% Eesti elanikest peab korruptsiooni murekohaks, kuid võrreldes mitme teise ühiskondliku probleemiga nagu hinnatõus, narkootikumid, tööpuudus, Eesti ja Euroopa julgeolek ning arstiabi vilets kättesaadavus, põhjustab korruptsioon Eesti inimestele vähem muret. Korruptsiooni probleemiks pidavate elanike osakaal ei ole seitsme aastaga väga palju muutunud: 2016. aastal oli see osakaal 57%. Kuigi ettevõtjatele pole poliitikute ja ametnike äraostetavus ja erapoolikus peamised ettevõtluse arengutakistused, ametnike äraostetavus on arengutakistustest viimasel kohal, on aja jooksul ettevõtjad selles osas kriitilisemaks muutunud. Ettevõtjad leiavad, et nii poliitikud kui ka ametnikud on muutunud aja jooksul äraostetavamaks: 2016. a märkisid neid tegureid arengutakistustena umbes veerand ettevõtjatest, nüüd vastavalt 40% ja 30%.
- 2% elanikest ja 3% ettevõtjatest väidab, et neilt on avalikke teenuseid kasutades küsitud altkäemaksu, kingitusi ja vastuteeneid. Need osakaalud on võrreldes seitsme aasta taguse ajaga vähenenud (2016. a vastavalt 16% ja 5%). Kõige rohkem on elanikelt altkäemaksu küsitud suheldes arstidega ja ettevõtjatelt suheldes kohalike omavalitsustega.
- 6% elanikest ja 2% ettevõtjatest tunnistab ise meelega pakkumist – need osakaalud on võrreldes varasemaga vähenenud (2016. a 9% ja 4%). Võrreldes varasemaga tunnistavad elanikud kinkimist, kuid mitte vastuteene osutamist. Elanike hinnangud, et peale maksmine või kingituse toomine mõjutab teenuse osutamist, on aja jooksul vähenenud (2023. a 51%, 2016. a 64% ja 2010. a 72%). Meeleha mõjusse usuvad enim keskharidusega, Virumaa ja väiksemate linnade elanikud.

Kokkupuude muud tüüpi korruptsiooniga on elanikel ja ametnikel samaks jäänud, ettevõtjatel veidi kasvanud. Kogetud korruptsioonist rääkida ei taheta.

- Muud tüüpi² korruptsiooniga on vahetult kokku puutunud 11% elanikest, 13% ettevõtjatest ja 3% ametnikest. Isiklik kokkupuude on elanikel ja avalikul sektoril aja jooksul samaks jäänud, ettevõtjatel veidi kasvanud (2016. a 9%). Võrreldes varasemaga on muutused vastupidised, 2016. a toimus ettevõtjate seas langus ja elanike seas kasv. Tänu täheks kinkimine (6% elanikest) on rohkem levinud kui mõjutamiseks kinkimine (2% elanikest). Aja jooksul on need näitajad vähenenud, olles 2016. a vastavalt 9% ja 7%. Lisaks kingituste tegemisele on enim levinud korruptsioonivorm tutvuste kasutamine asjaajamiseks. Muutusi peamistes korruptsioonivormides aja jooksul toimunud ei ole.
- 5% ettevõtjatest on oma ettevõttes korruptsiooniga kokku puutunud, näiteks töötaja on oma võimu ära kasutanud, teinud kellelegi lubamatuid soodustusi vms. Seega puutuvad ettevõtjad sagedamini kokku korruptsiooniga oma ettevõttes kui meeleheaga avalikus sektoris (2%–3%), kuid vähem kui muud tüüpi avaliku sektori korruptsiooniga, millega ollakse rohkem kokku puutunud (13%).
- Korruptsiooniga kokku puutudes elanikud ega ettevõtjad sellest pigem rääkida ei soovi, kuigi aja jooksul on mitte kellelegi rääkinud elanike ja ettevõtjate osakaal vähenenud. Kui korruptsioonist teavitatakse, siis räägitakse sõpradele või kolleegidele. Nende elanike osakaal, kes korruptsiooniga kokku puutudes sellest sõpradele või kolleegidele räägiks, ei ole aja jooksul muutunud, kuid oluliselt on kasvanud (+25%) sõpradele või kolleegidele rääkivate ettevõtjate hulk (2016. a 15%). Ka õiguskaitseorganitele on elanikud (9%) ja ettevõtjad (3%) valmis korruptsioonist rohkem rääkima, 2016. a oli nende osakaal 1% vastajatest. Avaliku sektori töötajatest teavitab õiguskaitset 10%, mis on aja jooksul oluliselt vähenenud (2016. a 42%). Seega, kui varasemas uuringus eristusid avaliku sektori töötajad teistest sihtrühmadest oluliselt, siis nüüd teavitavad avaliku sektori töötajad õiguskaitset sarnaselt elanikega.
- Kõigi sihtrühmade esindajad leiavad, et korruptsiooni ennetamiseks peaks eelkõige karmistama korruptsiooni eest määratavaid karistusi, muutma läbipaistvamaks erakondade rahastamist ning tõstma ametnike ja elanike teadlikkust korruptsioonist.
- Nooremad elanikud, ettevõtjad ja avaliku sektori töötajad (kuni 35-aastased) on korruptsiooni suhtes tolerantsemad ja 25–34-aastased elanikud on ka korruptsioonialtimad. Kuni 44-aastased elanikud on kaudselt (teavad inimesi, kes on ametnikele meelehead pakkunud) vähem kokku puutunud meelehea pakkumisega. Samas eristuvad 25–34-aastased elanikud, kes on kaudselt rohkem kokku puutunud teiste korruptsioonivormidega. Korruptsiooni peavad levinumaks 25–34-aastased ja 35–44-aastased avaliku sektori töötajad.
- Kaubandus- ja teenindussektori ettevõtete juhid on kõige rohkem puutunud kokku korruptsiooniga oma ettevõttes ja on ka erinevate sektorite ettevõtete juhtidest kõige korruptsioonialtimad. Varasemates uuringutes eristusid samuti kaubandus- ja teenindussektori ettevõtete juhid.

² Nt poliitkorruptsioon, toimingupiirangu rikkumine, ajakirjanduse korruptsioon, jne.

KORRUPTSIOONI MÄÄRATLEMINE JA AKTSEPTERIMINE

Nähtuse uurimiseks on kõigepealt vaja teha kindlaks, kuidas seda defineeritakse. Korruptsioon on lai ja mitmetahuline mõiste, millel on mitmeid erinevaid vorme. Tuntuim korruptsiooni vorm on altkäemaks, mille all käesolevas uuringus mõeldakse nii raha maksmist, vastuteene osutamist kui ka kingituse toomist. Teiste korruptsioonivormide all peetakse silmas laia spektrit erinevaid tegevusi, mis juriidiliselt ei ole korruptsioon, ent sisult siiski seda on, nt tutvuste kasutamine asjaajamise kiirendamiseks. See on üks põhjus, miks on oluline uurida, mida inimesed korruptsiooniks peavad.

Küsitluse vastajatel paluti järgmise 13 olukorra puhul otsustada, kas tegemist on korruptsiooniga, kas seda olukorda aktsepteeritakse ja kui levinud vastajate hinnangul kirjeldatud olukord Eestis on.

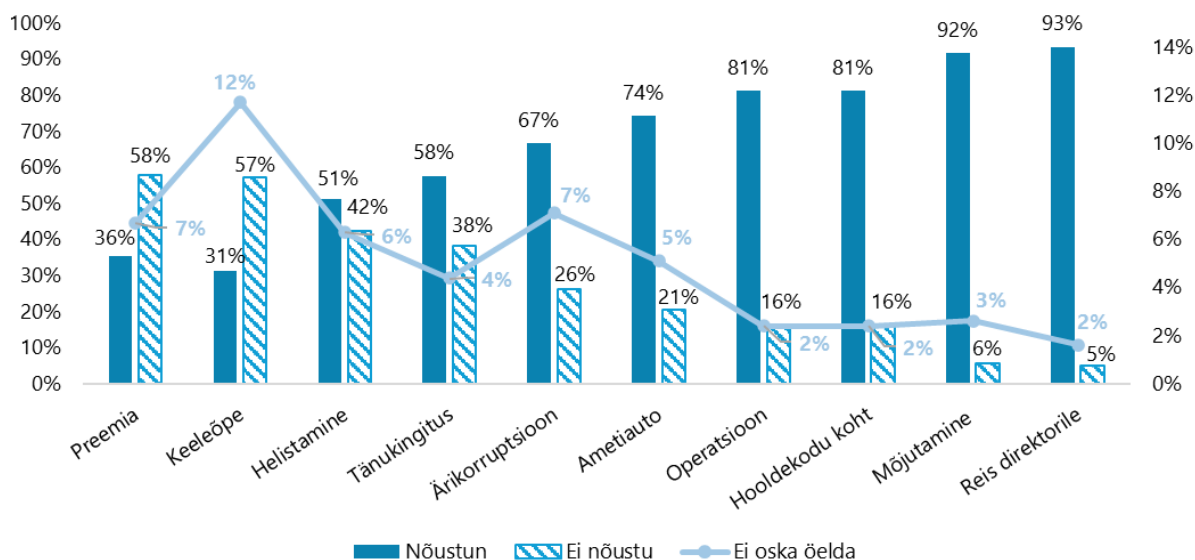
- Ettevõtja pakub eliitkooli direktorile reisi soojale maale, et viimane aitaks tema pojalt oma kooli pääseda. (Reis direktorile³)
- Lapsevanemad maksavad munitsipaalkooli sihtasutusele koolijuhil üleskutsel nn vabatahtlikku tasu, et korraldada selle eest koolis keeleõppe lisatunde. (Keeleõpe)
- Kiiruseületaja annab tänutundest ja meeldiva suhtluse eest ta peatanud ja talle hoiatuse teinud politseinikule kommikarbi. (Tänukingitus)
- Eakas lähedane saab hooldekodu koha vastuteene eest hooldekodu juhile. (Hooldekodu koht)
- Riigiametnik kasutab ametiautot nädalavahetustel oma isiklikeks asjaajamiseks. (Ametiauto)
- Haige pääseb operatsioonile eelisjärjekorras, kuna arst on tema venna kursusekaaslane. (Operatsioon)
- Ametnik lubab ettevõtjale, et mõjutab vastutatu eest ministriumiametnikku otsustama ettevõtjaga seotud projekti kasuks. (Mõjutamine)
- Koostööpartner pakub ehituspoe töötajale lisatasu, et ta tõstaks nende kaubad konkurentide omast rohkem esile. (Ärikorruptsioon)
- Riigiameti juht määrab kõigile asutuse töötajatele (sh tema ise) eduka tööaasta puhul preemia 300 eurot. (Preemia)
- Ettevõtja teeb erakonnale annetuse ja saab vastutasuks oma ettevõttele soodsa otsuse. (Poliitiline korruptsioon)
- Hangetega tegelev ametnik tellib asutusele arvuteid firmast, mille osanik on tema poeg (või muu lähikondlane). (Toimingupiirang)
- Ajakirjanik võtab ettevõtjalt vastu soodustuse, kingituse, vms tänutäheks tema ettevõttele soodsa või konkurendile ebasoodsa kajastuse tegemiseks meediaväljaandes. (Ajakirjanduse korruptsioon)

³ Sulgudes on esitatud lühendid, millega olukordi joonistel kajastatakse. Kui joonisel on aastaarv, siis on võimalik väidet varasemate uuringute tulemustega võrrelda.

- Ettevõtja helistab tuttavale ametnikule, kiirendamaks vahepeal takerdunud ettevõtte dokumentide menetlemist. (Helistamine)

Korruptsiooni määratlemisel oli võimalik vastata nelja palli skaalal: „üldse ei nõustu“, „pigem ei nõustu“, „pigem nõustun“ ja „nõustun täielikult“. **Mida rohkem väitega nõustuti, seda paremini osatakse korruptsiooni määratleda.** Aktsepteerimisel oli võimalik vastata nelja palli skaalal: „üldse ei aktsepteeri“, „pigem ei aktsepteeri“, „pigem aktsepteerin“ ja „täiesti aktsepteerin“ ja leviku hindamisel oli kasutusel skaala „ei ole üldse levinud“, „pigem ei ole levinud“, „pigem levinud“ ja „väga levinud“. Lisaks neljapallilisele skaalale oli võimalik anda hinnang „ei oska öelda“.

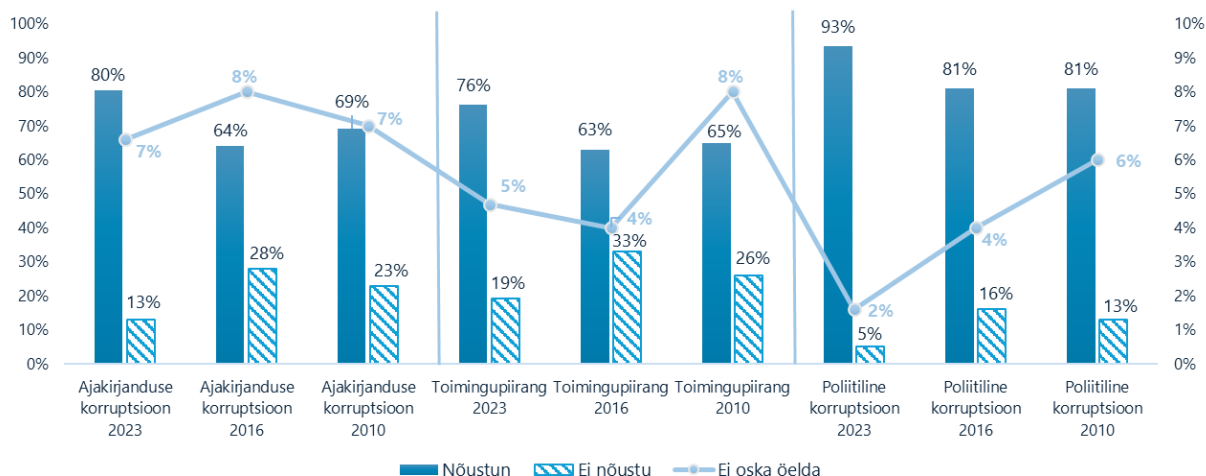
Elanikud peavad vähem korruptiivseks olukordi, mis käsitlevad korruptsiooni avalikus sektoris nii kitsamas kui laiemas mõttes (vt joonis 1) (preemia määramine, tänukingituse andmine, ametnikule helistamine), korruptsiooni hariduses (keeleõppe eest maksmine), ärikorruptsiooni ja avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist. Nimetatud olukordadesse suhtuvad elanikud ka kõige leebemalt. Elanikud oskavad kõige vähem hinnata, kui levinud on Eestis korruptsioon sotsiaalsektoris (hooldekodu koha saamine), korruptsioon hariduses, ajakirjanduse korruptsioon ja ärikorruptsioon.

Joonis 1. Korruptsiooni määratlemine elanike poolt 2023. aastal

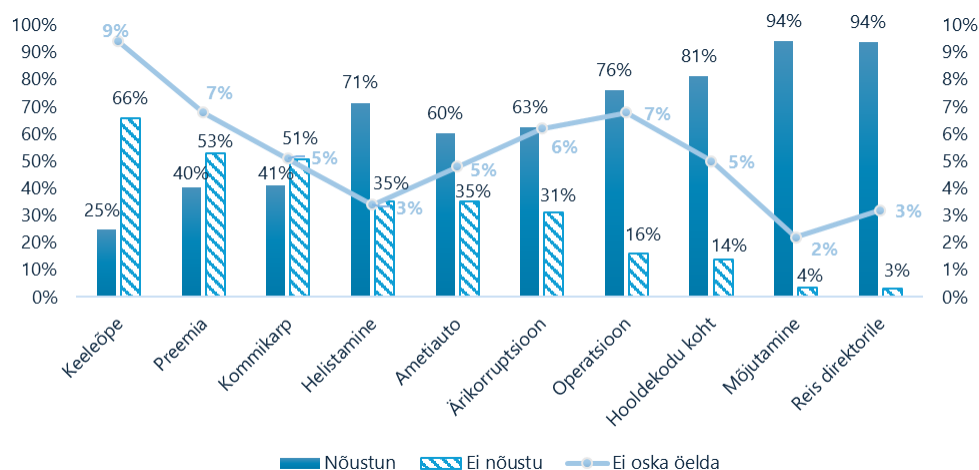
Võrreldes varasemate uuringutega on elanikud muutunud teadlikumaks poliitilise ja ajakirjanduse korruptsiooni ning toimingupiirangu rikkumise määratlemisel (vt joonis 2).⁴

⁴ Võrreldud varasemates uuringutes olnud 3 sama väite tulemusi.

Joonis 2. Korruptsiooni määtlemine elanike poolt 2023., 2016. ja 2010. aastal⁵

Ettevõtjad peavad vähem korruptiivseks olukordi, mis käsitlevad korruptsiooni hariduses (keeleõppe eest maksmine) (vt joonis 3), korruptsiooni avalikus sektoris nii kitsamas kui laiemas mõttes (preemia määramine, tänukingituse andmine, ametnikule helistamine), avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist ja ärikorruptsiooni.

Joonis 3. Korruptsiooni määtlemine ettevõtjate poolt 2023. aastal^{6,7}

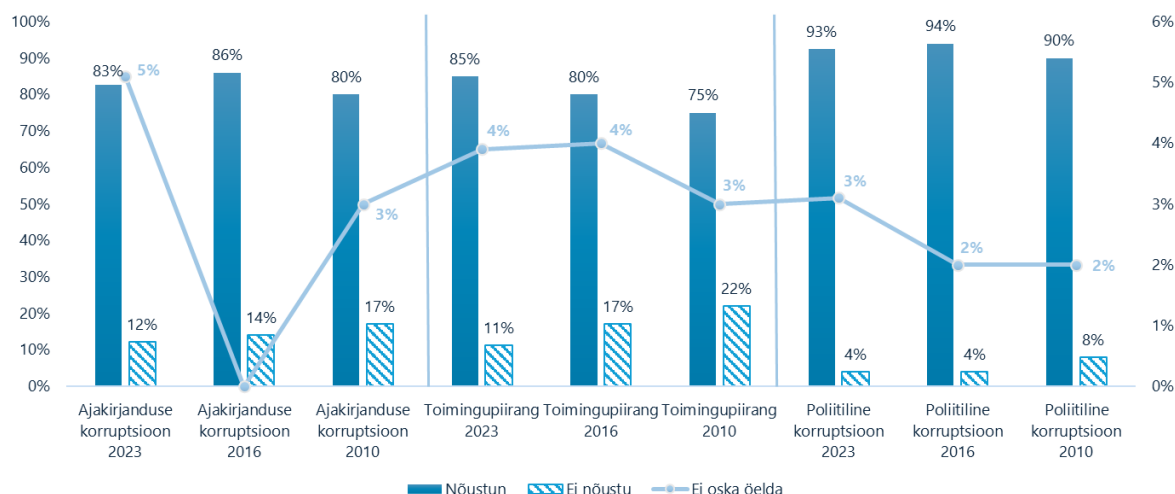
Võrreldes varasemate uuringutega on ettevõtjad muutunud teadlikumaks toimingupiirangu rikkumise määtlemise osas (vt joonis 4).⁸ Poliitilise korruptsiooni määtlemine on ettevõtjate hulgas aja jooksul samaks jäänud. Ajakirjanduse korruptsiooni osas on aja jooksul vähenenud nende ettevõtjate hulk, kes ei nõustu, et tegemist on korruptsiooniga, ent samas on kasvanud ka nende ettevõtjate hulk, kes seda öelda ei oska.

⁵ Nõustun: täiesti nõustun ja pigem nõustun; ei nõustu: üldse ei nõustu ja pigem ei nõustu.

⁶ Nõustun: täiesti nõustun ja pigem nõustun; ei nõustu: üldse ei nõustu ja pigem ei nõustu.

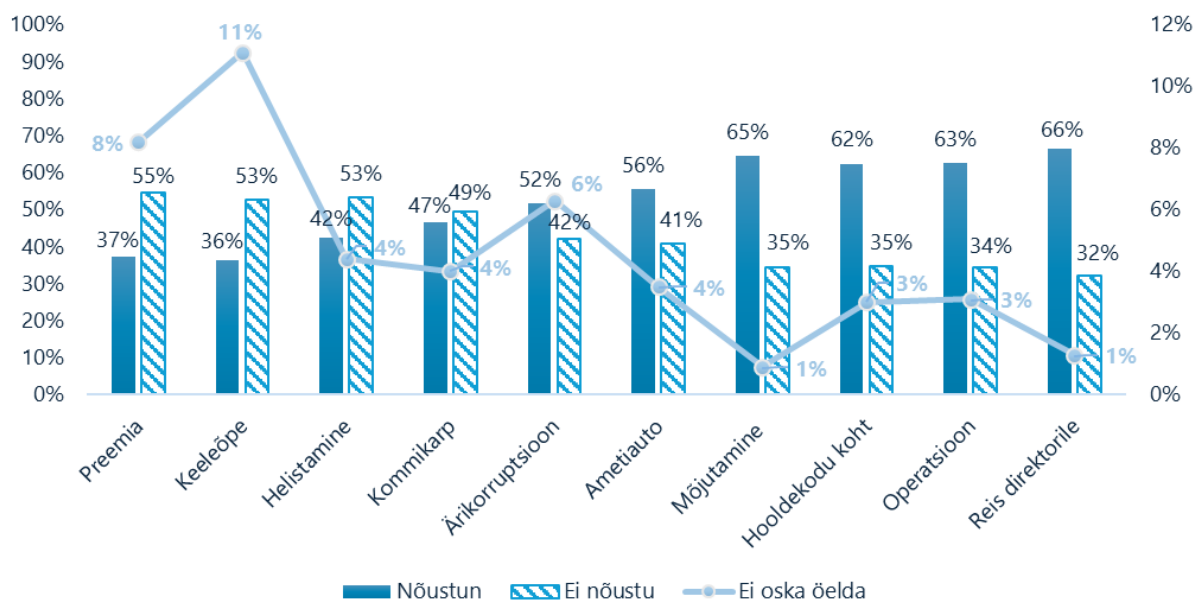
⁷ Joonisele on kantud 2023. a uuringus käsitletud olukorrad.

⁸ Võrreldud varasemates uuringutes olnud 3 sama väite tulemusi.

Joonis 4. Korruptsiooni määratlemine ettevõtjate poolt 2023., 2016. ja 2010. aastal⁹

Avaliku sektori töötajad peavad vähem korruptiivseks olukordi, mis käsitlevad korruptsiooni hariduses (keeleõppe eest maksmine) (vt joonis 5), korruptsiooni avalikus sektoris nii kitsamas kui laiemas mõttes (preemia määramine, tänukingituse andmine, ametnikule helistamine), avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist ja ärikorruptsiooni.

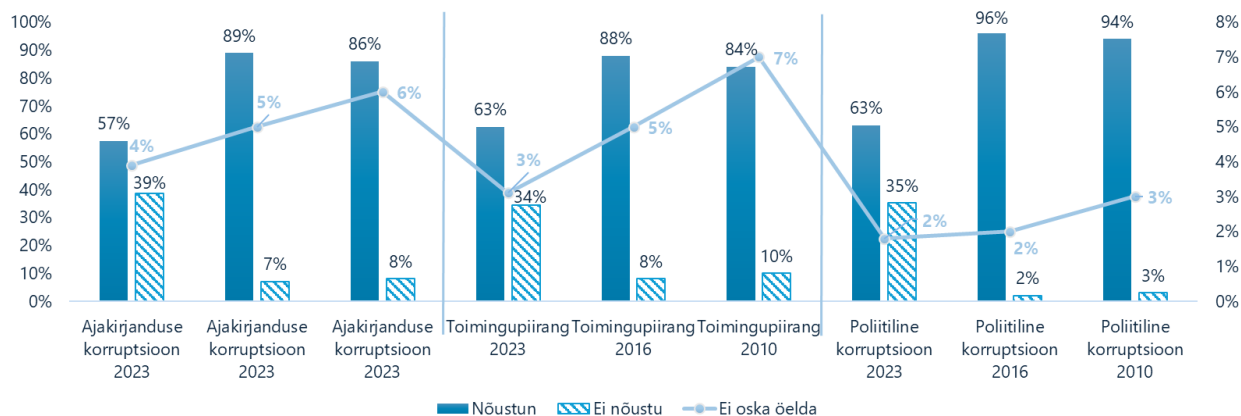

Joonis 5. Korruptsiooni määratlemine avaliku sektori töötajate poolt 2023. aastal^{10,11}

⁹ Aktsepteerin: pigem aktsepteerin ja täiesti aktsepteerin; ei aktsepteeri: pigem ei aktsepteeri ja üldse ei aktsepteeri.

¹⁰ Nõustun: täiesti nõustun ja pigem nõustun; ei nõustu: üldse ei nõustu ja pigem ei nõustu.

¹¹ Joonisele on kantud 2023. a uuringus käsitletud olukorrad.

Joonis 6. Korruptsiooni ära tundmine avaliku sektori töötajate poolt 2023., 2016. ja 2010. aastal¹²

Kõik kolm sihtrühma hindavad kõige vähem korruptiivseteks sarnaselt kuut olukorda: korruptsiooni hariduses (keeleõppe eest tasu maksmine), korruptsiooni avalikus sektoris, nii kitsamas kui ka laiemas mõttes (preemia määramine; tänukingituse andmine, ametnikule helistamine), avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist ja ärikorruptsiooni.

Järgnevas tabelis (vt tabel 1) on esitatud korruptsiooni kehvemini ära tundvad rühmad. Mida madalam on indeksi väärtus¹³, seda kehvemini suudavad sihtrühmad korruptsiooni ära tunda. Tabelis on esitatud madalama indeksiga rühmad (korruptsiooni kehvemini ära tundvad) võrdluses kõrgema indeksiga rühmadega (korruptsiooni paremini ära tundvad rühmad), kuna edasistes potentsiaalsetes korruptsiooni ennetustegevustes on oluline teada, milliseid sihtrühmi nendega sihtida, st neid, kes praeguse uuringu põhjal on madalama skooriga ehk suudavad halvemini korruptiivseid olukordi ära tunda.

Tabel 1. Korruptsiooni kehvemini ära tundvad rühmad

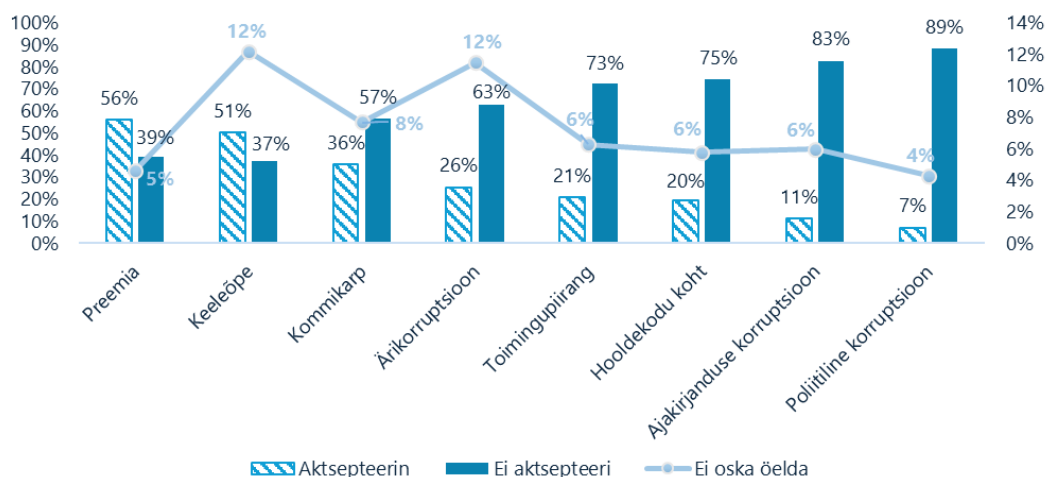
ELANIKUD	ETTEVÕTJAD	AVALIK SEKTOR
KORRUPTSIOONI ÄRA TUNDMINE¹⁴		
<ul style="list-style-type: none"> vanemad (65-aastased ja vanemad 3,0 vs 35–44-aastased 3,2) 45–54-aastased (3,3 vs 25–34-aastased 3,1) pensionär (3,0 vs avaliku sektori töötaja 3,2) 501–800 eurot sissetulek pereliikme kohta (3,0 vs 801–1500 eurot ja üle 2000 euro 3,2) 	<ul style="list-style-type: none"> Virumaa (2,9 vs Tallinn 3,2) 	<ul style="list-style-type: none"> 35–44-aastased (2,8 vs 45-aastased ja vanemad 2,3–2,7) nooremad (18–34-aastased 2,9–3,1 vs 65-aastased ja vanemad 2,3) keskealised ja 55–64-aastased (2,5–2,7 vs 18–34-aastased 2,9–3,1 ja 65-aastased ja vanemad 2,3) keskeri- või kutseharidusega (2,4 vs kõrgharidusega 2,7) pikema staažiga (üle 20 a - 2,5 vs 1–5 a 2,8) poliitiline ametkond (2,4 vs riigiametid, õiguskaitsesutused ja ministereeriumid 2,8) omavalitsused (2,5 vs riigiametid, õiguskaitsesutused ja ministereeriumid 2,8)

¹² Aktsepteerin: pigem aktsepteerin ja täiesti aktsepteerin; ei aktsepteeri: pigem ei aktsepteeri ja üldse ei aktsepteeri.

¹³ Indeksi skaala kirjeldus on esitatud tehnilises aruandes.

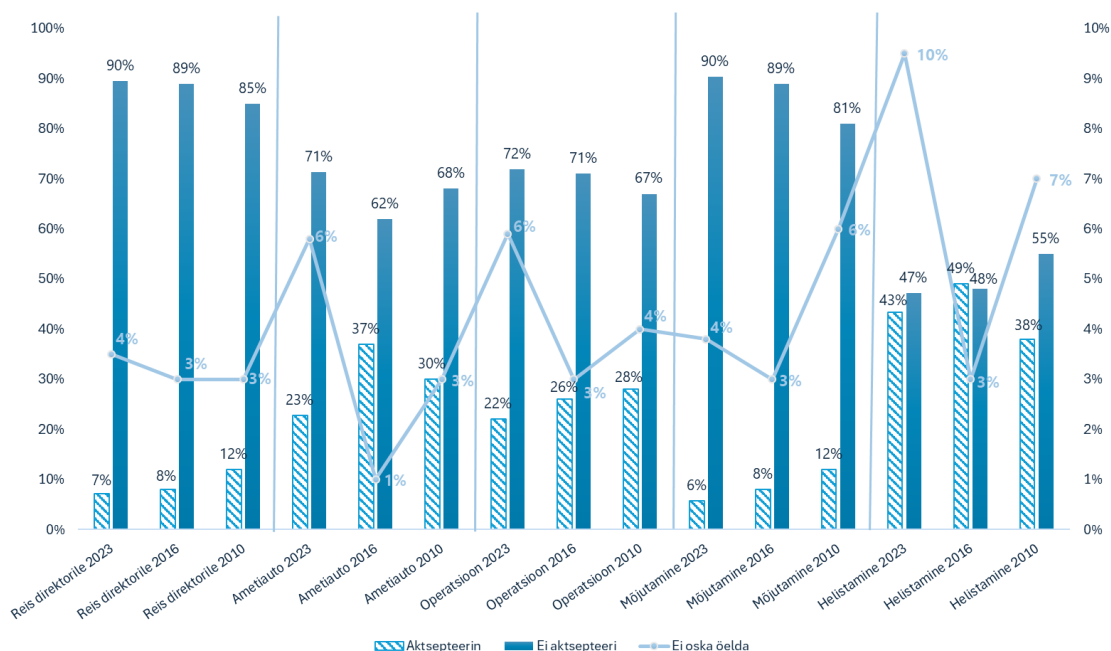
¹⁴ Indeksi kõrgem väärtus tähendab, et korruptsiooni määratletakse paremini.

Elanikud suhtuvad leebemalt olukordadesse, mis käsitlevad korruptsiooni avalikus sektoris nii kitsamas kui laiemas mõttes (vt joonis 7) (preemia määramine, tänukingituse andmine, ametnikule helistamine, ametniku poolt lähikondlase ettevõttega tehingu tegemine), korruptsiooni hariduses (keeleõppe eest maksmine), avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist ja ärikorruptsiooni. Lisaks aktsepteeritakse rohkem korruptsiooni tervishoius (vt joonis 8).

Joonis 7. Korruptsiooni aktsepteerimine elanike poolt 2023. aastal¹⁵

Aja jooksul on elanike suhtumine korruptsiooni tervishoius ja avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivsesse kasutamisse rangemaks muutunud (olukorda aktsepteerivate elanike hulga vähenemine).

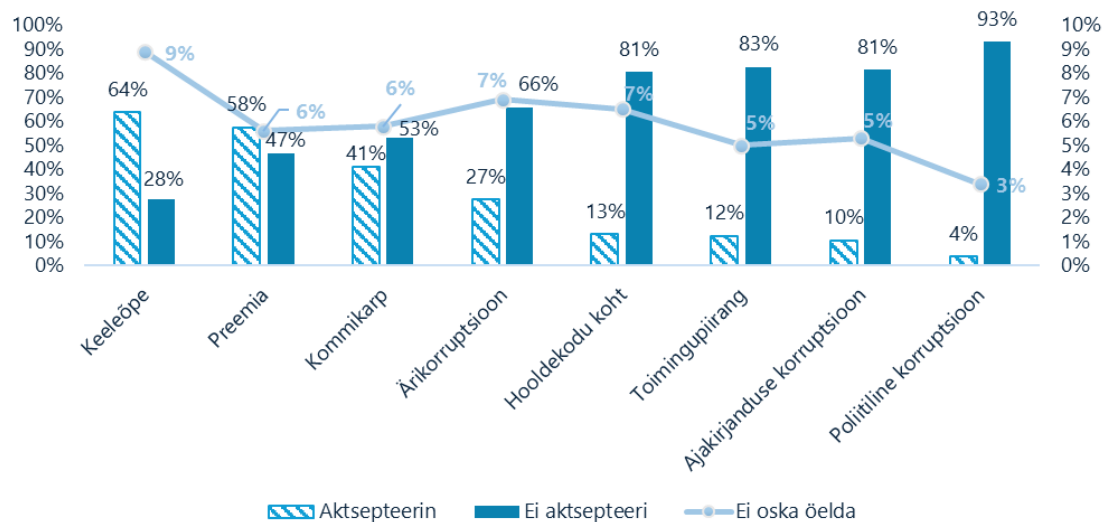

Joonis 8. Korruptsiooni aktsepteerimine elanike poolt 2023., 2016. ja 2010. aastal¹⁶

¹⁵ Joonisele on kantud 2023. a uuringus käsitletud olukorrad.

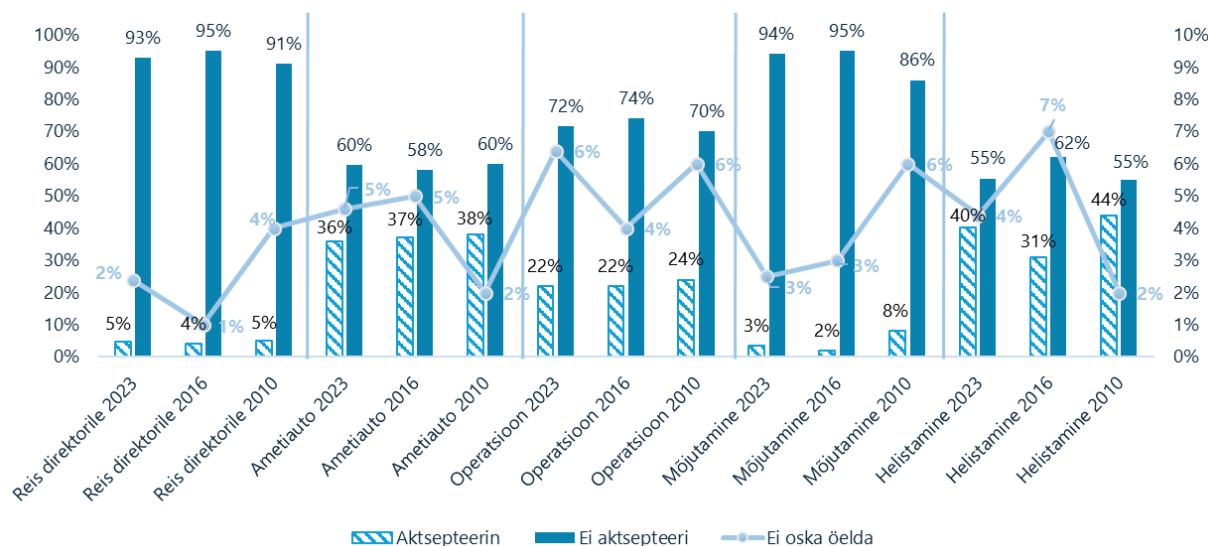
¹⁶ Aktsepteerin: pigem aktsepteerin ja täiesti aktsepteerin; ei aktsepteeri: pigem ei aktsepteeri ja üldse ei aktsepteeri.

Ettevõtjad suhtuvad leebemalt korruptsiooni hariduses (vt joonis 9) (keeleõppe eest maksmine), korruptsiooni avalikus sektoris, nii kitsamas kui ka laiemas mõttes (preemia määramine, tänukingituse andmine, ametnikule helistamine, ametniku poolt lähikondlase ettevõttega tehingu tegemine), avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivsesse kasutamisse ja ärikorruptsiooni. Lisaks aktsepteerib umbes veerand ettevõtjatest korruptsiooni tervishoius (vt joonis 10).

Joonis 9. Korruptsiooni aktsepteerimine ettevõtjate poolt 2023. aastal¹⁷

Võrreldes varasemate uuringutega on ettevõtjate suhtumine korruptsiooni jäänud samaks, v.a ametnikule helistamine, mida aktsepteerivate ettevõtjate hulk on 2016. aastaga võrreldes kasvanud, kuid on sarnane 2010. aasta uuringu tulemustega.

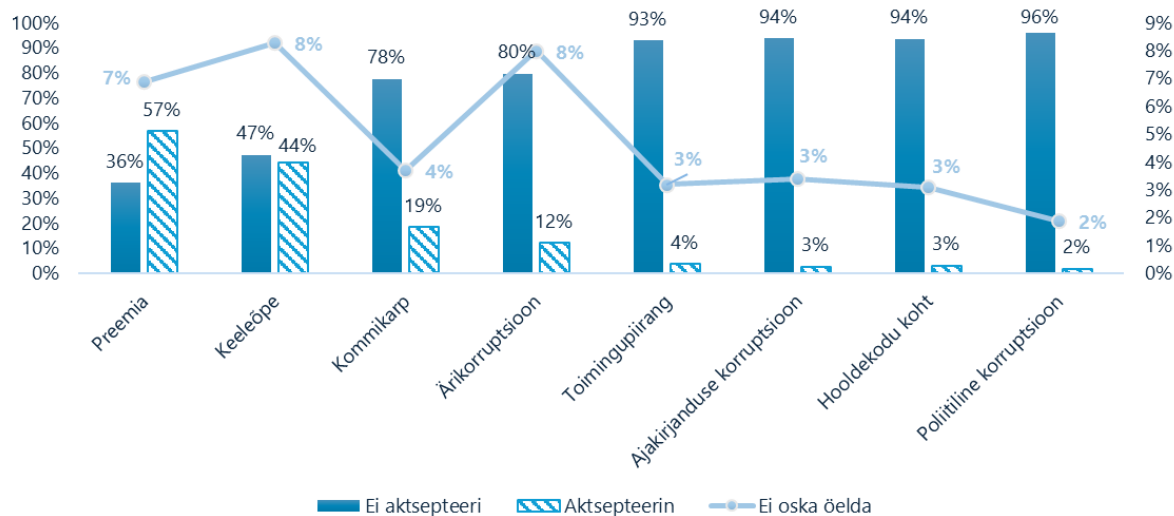
Joonis 10. Korruptsiooni aktsepteerimine ettevõtjate poolt 2023., 2016. ja 2010. aastal^{18 19}

¹⁷ Joonisele on kantud 2023. a uuringus käsitletud olukorrad.

¹⁸ Aktsepteerin: pigem aktsepteerin ja täiesti aktsepteerin; ei aktsepteeri: pigem ei aktsepteeri ja üldse ei aktsepteeri.

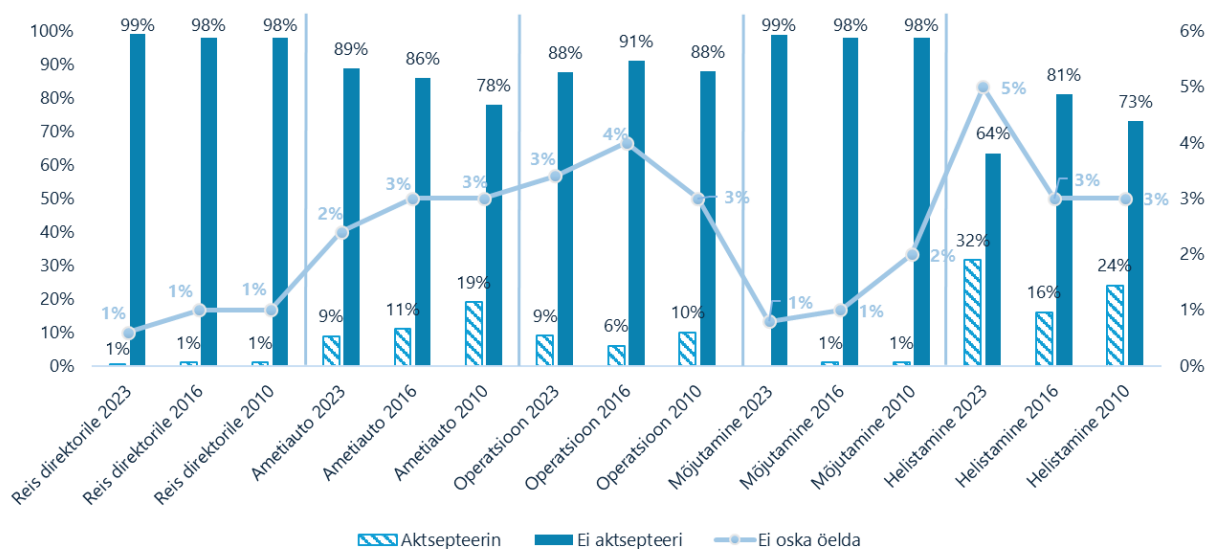
¹⁹ Võrreldud varasemates uuringutes olnud 5 sama väite tulemusi.

Avaliku sektori töötajad suhtuvad aktsepteerivamalt korruptsiooni hariduses (vt joonis 11) (keeleõppe eest maksmine) ja korruptsiooni avalikus sektoris (preemia määramine).

Joonis 11. Korruptsiooni aktsepteerimine avaliku sektori töötajate poolt 2023. aastal²⁰

Võrreldes varasemate uuringutega on avaliku sektori töötajad muutunud tolerantsemaks ametnikule helistamise suhtes (vt joonis 12), ent sallivad vähem avaliku vahendi (ametiauto) korruptiivset kasutamist.

Joonis 12. Korruptsiooni aktsepteerimine avaliku sektori töötajate poolt 2023., 2016. ja 2010. aastal^{21,22}

²⁰ Joonisele on kantud 2023. a uuringus käsitletud olukorrad.

²¹ Aktsepteerin: pigem aktsepteerin ja täiesti aktsepteerin; ei aktsepteeri: pigem ei aktsepteeri ja üldse ei aktsepteeri.

²² Võrreldud varasemates uuringutes olnud 5 sama väite tulemusi.

Kõige vähem aktsepteerivad korruptsiooni avaliku sektori töötajad ja kõige tolerantsemad on elanikud. Ettevõtjad jäävad oma suhtumises vahepeale. Avaliku sektori töötajad aktsepteerivad kõige enam preemia määramist (57%) ja keeleõppe eest tasu maksmist (44%). Ettevõtjad aktsepteerivad avaliku sektori töötajatega sarnaseid olukordi, ent ettevõtjad aktsepteerivad selliseid olukordi rohkem (osakaalud ettevõtjatel vastavalt 64% ja 58%). Ettevõtjad aktsepteerivad veel tänukingituse andmist (41%) ja tutvuste kasutamist asjaajamise kiirendamiseks (40%). Ka elanikud aktsepteerivad kõige enam kaht sama olukorda, mis avaliku sektori töötajad ja ettevõtjad (osakaalud elanikel vastavalt 56% ja 51%). Kolmanda olukorrana aktsepteerivad elanikud enim tutvuste kasutamist asjaajamise kiirendamiseks (43%).

Elanike ja ettevõtjate hinnangul on kõige levinum olukord Eestis ametiauto isiklikuks otstarbeks kasutamine (sellise hinnangu andsid umbes kaks kolmandikku elanikest ja ettevõtjatest), mis avaliku sektori töötajate jaoks on kolmandal kohal. Avaliku sektori töötajate arvates on kõige levinum olukord ettevõtja poolt erakonnale annetuse tegemine (57%), mis on elanike ja ettevõtjate leviku hinnangutes teisel kohal. Kõik kolm sihtrühma hindavad seega kõige enam levinud olukordi sarnaselt. Elanike meelest on kolmandana levinud olukord, kus ettevõtja helistab tuttavale ametnikule, samas avaliku sektori töötajad peavad seda teiseks kõige levinumaks olukorraks ja ettevõtjate hinnangul on Eestis kolmandana enim levinud hoopis ajakirjanduse korruptsioon.

Varasemates uuringutes erinesid sihtrühmades kõige enam hinnangud ametiauto kasutamisele isiklikuks otstarbeks. 2016. a ei aktsepteerinud ametiauto kasutamist isiklikuks otstarbeks 86% avaliku sektori töötajatest, 58% ettevõtjatest ja 62% elanikest. Käesolevas uuringus ei aktsepteeri nimetatud olukorda 89% avaliku sektori töötajatest, 60% ettevõtjatest ja 71% elanikest, mis tähendab, et aja jooksul on inimesed kõigis sihtrühmades muutunud selles küsimuses teadlikumaks ja aktsepteerivad sellist olukorda vähem.

Olenemata sihtrühmast taunivad vastajad kõige rohkem altkäemaksu ja mõjuvõimuga kauplemist: seda ei aktsepteeri 89-99% vastajatest. Need hinnangud ei ole aja jooksul muutunud. Erandiks on olukord, kui lapsevanemad maksavad vabatahtlikku tasu keeleõppe korraldamiseks, mis on küll olemuselt altkäemaks, aga mida vastajad selliselt ei taju.

Sarnaselt varasemate uuringutega moodustati sotsiaaldemograafiliste tunnuste analüüsimiseks nimetatud ebaeetilistest olukordadest koordineksid, mille põhjal saadi vastajate antud keskmised väärtused. Korruptsiooni aktsepteerimine tähendab seda, et korruptiivseid olukordi peetakse tavapäraseks ja/või kiidetakse need heaks. Seega, mida **kõrgem** on korruptsiooni **aktsepteerimise indeks**, seda **kõrgem** on **aktsepteerimine korruptsiooni** osas. Järgnevas tabelis (vt tabel 2) on esitatud korruptsiooni osas tolerantsemaid seisukohti omavaid ehk kõrgema keskmise indeksiga sihtrühmad võrdluses nendega, kelle indeksi keskmine on madalam ehk madalam tolerantsus korruptsiooni aktsepteerimise osas.

Korruptsiooni **leviku indeksi kõrgem väärtus** väljendab **suuremat korruptsiooni leviku hinnangut**, mis tähendab et kõrgema indeksiga rühmade hinnangul on Eestis korruptsioon laiemalt levinud.

Tabel 2. Korruptsiooni suhtes tolerantsemad ja korruptsiooni levikut kõrgemaks hindavad rühmad

ELANIKUD	ETTEVÕTJAD	AVALIK SEKTOR
KORRUPTSIOONI AKTSEPTERIMINE²³		
<ul style="list-style-type: none"> • nooremad elanikud (15–24-aastased 2,0 vs 45–54-aastased 1,7) • 25–34-aastased (2,1 vs 35–44-aastased 1,8 ja 45–54-aastased 1,7) • 65-aastased ja vanemad (1,9 vs 45–54-aastased 1,7) • põhiharidusega (2,2 vs kõrgharidusega 1,8) • keskeri- või kutseharidusega (2,0 vs kõrgharidusega 1,8) • eesti keel (2,1 vs muu keel 1,9) • käituks korruptiivselt (2,1 vs ei käituks korruptiivselt 1,8) 	<ul style="list-style-type: none"> • nooremad (18–34-aastased 2,1 vs alates 45-aastased 1,8) • käituks korruptiivselt (2,0 vs ei käituks korruptiivselt 1,8) 	<ul style="list-style-type: none"> • nooremad töötajad (18-24- ja 25–34-aastased 1,7-1,8 vs vanemad vanuserühmad 1,5–1,6) • käituks korruptiivselt (1,8 vs ei käituks korruptiivselt 1,6)
KORRUPTSIOONI LEVIMINE²⁴		
<ul style="list-style-type: none"> • eesti keel (2,9 vs muu keel 2,6) 	<ul style="list-style-type: none"> • eesti keel (2,9 vs muu keel 2,5) • korruptsiooniga kokku puutunud (3,0 vs mitte kokku puutunud 2,8) 	<ul style="list-style-type: none"> • naised (2,7 vs mehed 2,5) • 25–44-aastased (2,7 vs 55–64-aastased 2,5) • spetsialistid/ametnikud (2,7 vs keskastme juhid 2,5) • kohalikud omavalitsused (2,7 vs poliitiline ametkond 2,5) • korruptsiooniga kokku puutunud (2,8 vs mitte kokku puutunud 2,6)

²³ Indeksi kõrgem väärtus väljendab kõrgemat aktsepteerimist korruptsiooni osas.

²⁴ Indeksi kõrgem väärtus väljendab suuremat korruptsiooni leviku hinnangut

VALMISOLEK KORRUPTIIVSELT KÄITUDA

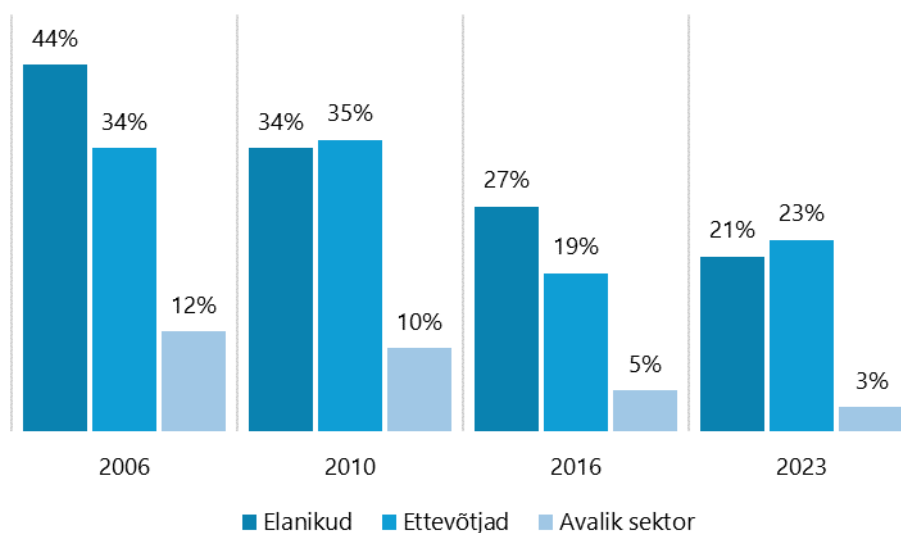
Erinevate sihtrühmade valmisolekut korruptiivselt käituda testiti küsimusega, mis käsitles hüpoteetilist olukorda ja sooviti teada, mis põhjusel vastaja ise meelega pakuks või vastu võtaks. Olukorrad olid alljärgnevad.

Elanikele: „Palun kujutlege, et Teil on võimalus pakkuda ametnikule raha või vastuteenet, et pääseda karistusest (nt liikluseeskirjade rikkumine) või kiirendada ametlikku asjaajamist.“

Ettevõtjatele: „Palun kujutlege, et olete ettevõtja, kes osaleb riigihankel ja Teie soov on hange võita. Teil oleks võimalus pakkuda ametnikule kingitust (nt puhkusereis) tema otsuse mõjutamiseks.“

Avaliku sektori töötajale: „Palun kujutlege, et olete ametnik, kes otsustab projektide rahataotluste üle. Üks taotleja pakub Teile soodustust/(tänu)kingitust (nt kinkekaart) juhul, kui otsustate tema projekti kasuks.“

Selgus, et 21% **elanikest**, 23% **ettevõtjatest** ja 3% **avaliku sektori töötajatest** (vt joonis 13) on valmis korruptiivselt käituma. Elanike ja avaliku sektori valmisolek korruptiivselt käituda on aja jooksul langenud, ettevõtjatel kasvanud.

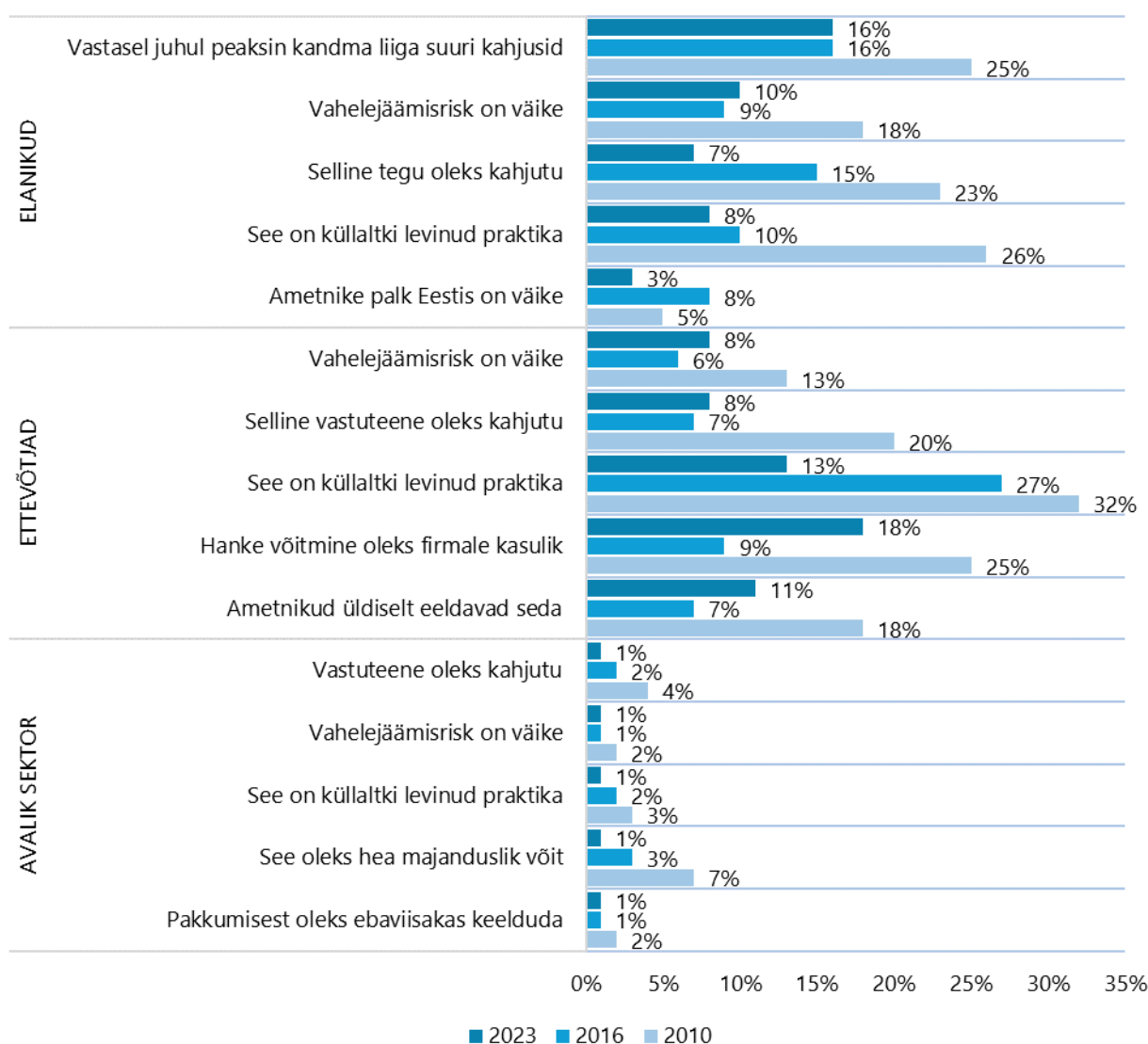
Joonis 13. Korruptiivselt käituvate vastajate osakaalud

Oma valmisolekut korruptiivselt käituda põhjendati sihtrühmades erinevalt: nii majanduslike, moraalsete kui ka kultuuriliste argumentidega. **Elanikud** arvavad, et muidu oleks olukord (karistus) neile kahjulik (16%), samas leitakse, et vahelejäämiskahju on väike (10%). Elanike korruptiivse käitumise peamine põhjendus ei ole ajaga muutunud, ka 2016. a põhjendasid elanikud korruptiivset käitumist

olukorra kahjulikkusega enda jaoks (16%). Aja jooksul on aga muutunud elanike teine korruptiivse käitumise põhjendus. 2016. a põhjendati korruptiivset käitumist väikese vahelejäamisrisi asemel sellega, et korruptsiooniga ei põhjustaks kahjusid kellelegi teisele (15%).

Ettevõtjad põhjendavad võimalikku korruptiivset käitumist, et hanke võitmine oleks firmale kasulik (18%) ja see on Eestis levinud praktika (13%). Arvamus, et tegemist on Eestis levinud praktikaga, on aja jooksul ettevõtjate hulgas langenud. Samas võrreldes varasemaga põhjendab rohkem ettevõtjaid korruptiivset käitumist hanke võitmise kasulikkusega.

Avaliku sektori töötajad valisid kõiki põhjendusi võrdselt – 1%. Avaliku sektori töötajate põhjendused aja jooksul väga palju muutunud ei ole (vt joonis 14).

Joonis 14. Korruptiivse käitumise õigustused kolmes sihtrühmas

Alljärgnevas tabelis (vt tabel 3) on sotsiaaldemograafiliste taustatunnuste lõikes välja toodud korruptsioonialtimad elanike ja ettevõtjate esindajad. Nende gruppide esindajatest käituksid korruptiivselt umbes veerand kuni pooled. Avaliku sektori töötajate hulgas esines küll korruptiivselt

käitumises gruppide lõikes erisusi, kuid need erisused olid väga väikesed, mistõttu neid ei ole alljärgnevas tabelis kajastatud.

Tabel 3. Korruptsioonialtimad elanike ja ettevõtjate esindajad

ELANIKUD	ETTEVÕTJAD
<ul style="list-style-type: none"> • mehed (27% vs naised 15%) • 25-34-aastased (34% vs 55-64-aastased 26%, 35-44-aastased 20%, 45-54-aastased 12% ja 65-aastased ja vanemad 11%) • keskharidusega (26% vs kõrgharidusega 16%) • õpilane või üliõpilane (42% vs erasektori palgatöötaja 24%, avaliku sektori palgatöötaja ja iseendale tööandja 16% ja pensionär 11%) 	<ul style="list-style-type: none"> • kaubandus- ja teenindussektori esindajad (34% vs primaar- 21%, side-, finantsvahendus- ja haldus- 21%, ehitus- ja tööstus- 20% ja sotsiaal- ja isikuteenindussektor 11%) • muus keeles uuringküsimustiku täitnud (43% vs eesti keeles 20%)

Umbes kolmveerand (74%) korruptsioonialtimatest elanikest (võrreldes 53% mitte-korruptsioonialtimad)²⁵, hindasid, et keeleõppe eest tasu maksmine ei ole korruptiivne olukord.

Veerand korruptsioonialtimatest ettevõtjatest (võrreldes 38% mitte-korruptsioonialtimad) ei nõustu, et ametiauto kasutamine isiklikeks asjaajamisteks on korruptiivne olukord.

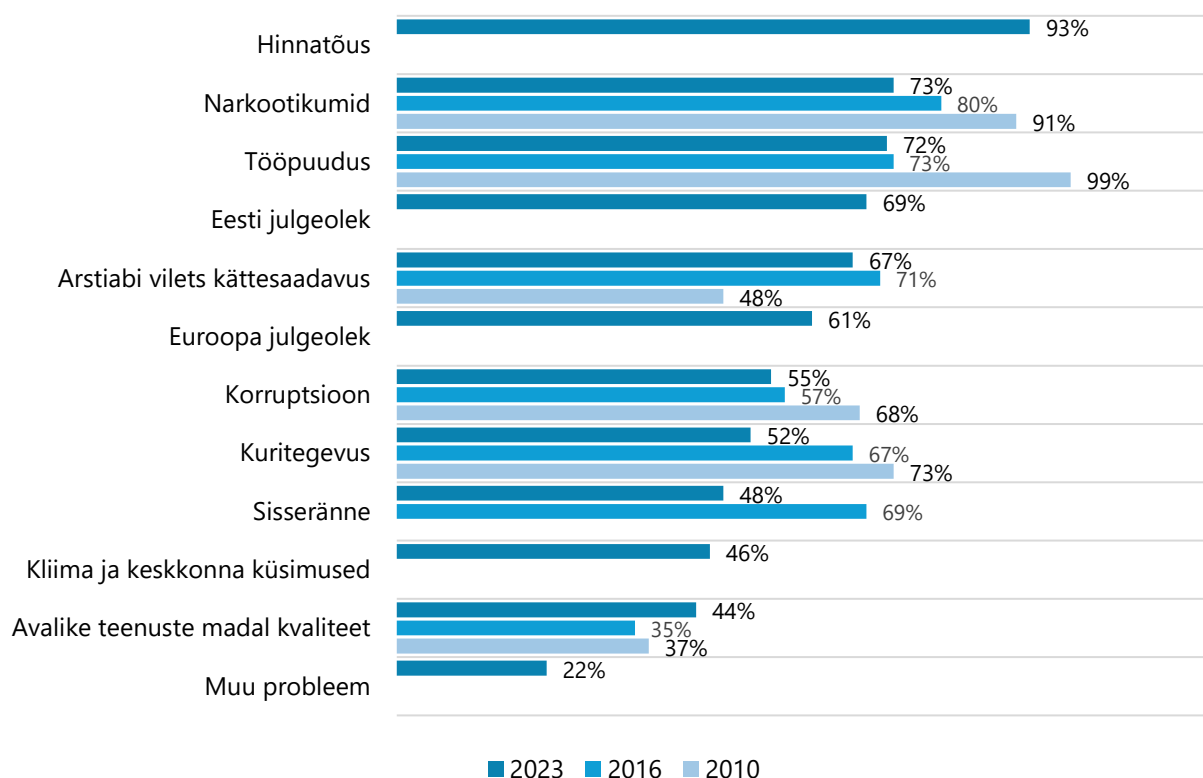
Korruptsioonialtimad avaliku sektori töötajad hindasid nelja võimalikku altkäemaksu andmist käsitlevat korruptiivset olukorda erinevalt. Nendest avaliku sektori töötajatest, kes käitüksid korruptiivselt, pooled nõustusid, et altkäemaksu andmise olukorrad on korruptiivsed ja pooled mitte. Mitte-korruptsioonialtimad avaliku sektori töötajad hindasid altkäemaksu andmise olukordi pigem korruptiivseteks (kõigi nelja olukorra korruptiivse iseloomuga nõustus umbes kaks kolmandikku vastajatest).

Eesti elanike ja avaliku sektori töötajate valmisolek korruptiivselt käituda on aja jooksul vähenenud, ent ettevõtjate valmisolek veidi kasvanud. Elanikud põhjendavad korruptiivset käitumist peamiselt olukorra kahjulikkusega enda jaoks, ettevõtjad hanke võitmise kasulikkusega ja avaliku sektori töötajatel ei tule ükski põhjendus teistest rohkem esile. Korruptsioonialtimad on meesterahvad, 25 – 34-aastased, keskharidusega elanikud ja peamiselt õpilased/üliõpilased. Ettevõtjatest on korruptsioonialtimad kaubandus- ja teenindussektori ettevõtjad ja muus keeles uuringküsimustiku täitnud.

²⁵ Loodud koondtunnus „käitüks korruptiivselt“. Tunnuse täpne sisukirjeldus on tehnilises aruandes.

KORRUPTSIOONI TÕSIDUSE HINDAMINE

Elanikelt uuriti, kui suureks probleemiks nad korruptsiooni peavad. 55% vastajatest peab korruptsiooni väga või üsna suureks probleemiks, ent samas on tendents paremuse poole, sest 2004–2010 oli see näitaja 64%–68% ja 2016. a 57%. 2023. aastal peetakse korruptsioonist olulisemateks probleemideks hinnatõusu (vt joonis 15), narkootikume, tööpuudust, Eesti ja Euroopa julgeolekut ning arstiabi viletsat kättesaadavust. Lisaks selgus **avatud vastustest**, et elanikud peavad probleemiks ka elanike haridustaset ja õpetajate puudust, Eesti poliitilist olukorda, elanikkonna vananemist, vaimset tervist ning vastava abi kättesaadavust ja vastumeelsust eesti keele õppimise osas. Samuti märgatakse ühiskonna polariseeritust ja majanduslikku kihistumist.

Joonis 15. Ühiskondlike probleemide (sh korruptsioon) tõsiduse hindamine (elanikud)²⁶

Eesti elanikest peavad korruptsiooni tõsisemaks probleemiks:

- naised (**58%** vs mehed 52%),
- eesti keeles uuringküsimustiku täitnud (**57%** vs muus keeles 43%)

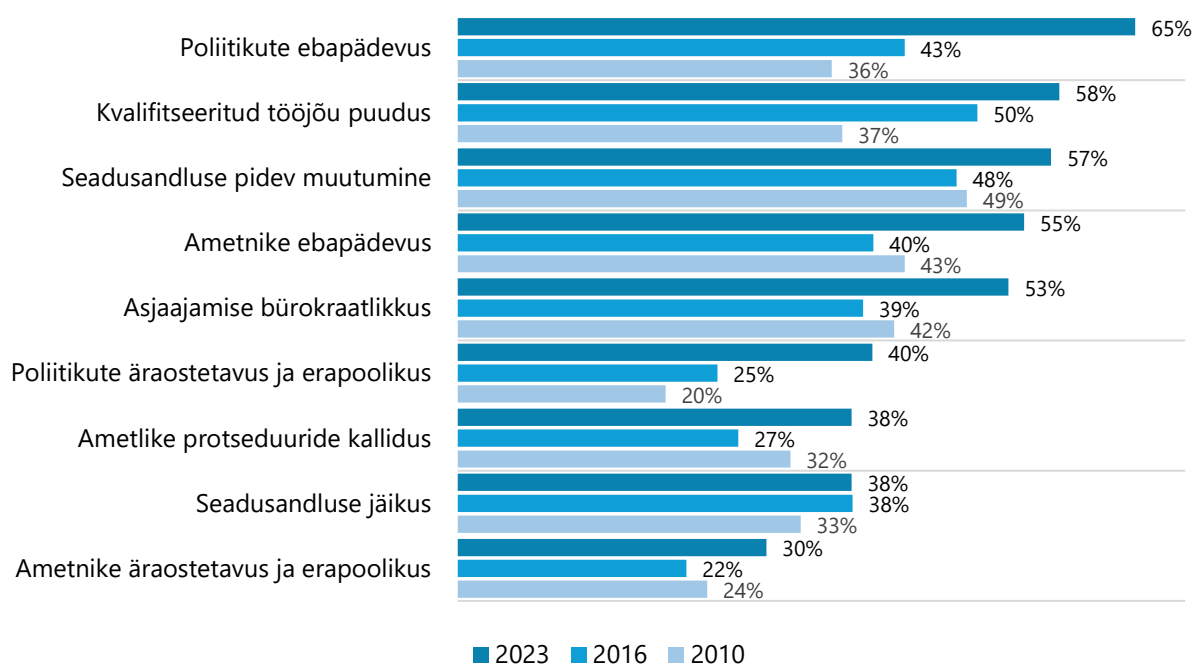
Ettevõtjatelt uuriti korruptsiooniga seonduvaid murekohti, paludes neil hinnata ametnike ja poliitikute ebapädevust ning äraostetavust ja erapoolikust. Neid ettevõtjaid, kes hindasid kõiki

²⁶ Nende elanike osakaalud, kes vastasid "üsna tõsine" ja "väga tõsine".

arengutakistusi kas väga või üsna tõsiseks oli 6%. **Ettevõtjad** hindasid suurimateks arengutakistusteks poliitikute ebapädevust (65%), kvalifitseeritud tööjõu puudust (57%) ja seaduste pidevat muutumist (57%) (vt joonis 16). Ametnike ebapädevus oli neljandaks oluliseks probleemiks (54%).

Kuigi poliitikute äraostetavust ja erapoolikust ei peeta väga tõsiseks probleemiks (41%), sest arengutakistuste määratlemisel asub see pigem allpool, on ettevõtjad selle osas siiski kriitilisemaks muutunud. Varasemates uuringutes valiti seda takistust umbes veerandi ettevõtjate poolt - 2016. a 22% ja 2010. a 24%. Ettevõtjate silmis on poliitikud ja ametnikud aja jooksul ka ebapädevamaks muutunud.

Muude takistustena nimetasid ettevõtjad **avatud vastustes** näiteks kõrget maksukoormust ja nõudluse vähenemist, bürokraatiale kuluvat aega, aga ka poliitilist olukorda.

Joonis 16. Ettevõtete arengutakistused²⁷

Poliitikute ebapädevust peavad ettevõtjate takistuseks pigem:

- ehitus- ja tööstus- ning ja sotsiaal- ja isikuteenindussektorite ettevõtete juhid (**70%** vs primaar- 63% ning side-, finantsvahendus- ja haldussektor 60%),
- 1-5 miljonit ja üle 10 miljoni käibega ettevõtete juhid (**69%** vs 200-500 tuhat 60% ja 500 tuhat-1 miljon 55%)

Ametnike ebapädevust peavad ettevõtjate takistuseks pigem:

- primaarsektori ettevõtete juhid (**69%** vs ehitus- ja tööstus- 57%, kaubandus- ja teenindus- 53%, side-, finantsvahendus- ja haldus- 52% ning sotsiaal- ja isikuteenindussektor 47%),
- keskmise suurusega ettevõtete juhid (**62%** vs mikroettevõtete juhid 53%)

²⁷ Nende ettevõtjate osakaal, kes pidasid seda väga või üsna tõsiseks takistuseks.

Poliitikute äraostetavust ja erapoolikust peavad ettevõtluse takistuseks pigem:

- muus keeles uuringuküsimustiku täitnud ettevõtete juhid (**63%** vs eesti keeles 38%),
- keskealised ettevõtete juhid (45-54-aastased **52%** vs 35-44-aastased 42%, 55-64-aastased 38%, 18-34-aastased 37% ja 65-aastased ja vanemad 17%)

Ametnike äraostetavust ja erapoolikust peavad ettevõtluse takistuseks pigem:

- muus keeles uuringuküsimustiku täitnud ettevõtete juhid (**42%** vs eesti keeles 29%),
- keskealised ettevõtete juhid (45-54-aastased **41%** vs 35-44-aastased ja 55-64-aastased 28% ning 18-34-aastased 19% ja 65-aastased ja vanemad 15%)

Korruptsiooniga kokku puutunud ja korruptsioonialtimad²⁸ ettevõtjad hindavad arengutakistusi oluliselt kõrgemalt kui need ettevõtjad, kes ei ole korruptsiooniga kokku puutunud või kes ei käituks korruptiivselt. Korruptsiooniga kokku puutunud ja korruptsioonialtimad ettevõtjad hindavad erinevalt kõige rohkem ametnike koondtakistust: korruptsiooniga kokku puutunud (**43%** vs need, kes ei ole kokku puutunud 22%) ja need ettevõtjad, kes käituks korruptiivselt (**45%** vs ei käituks korruptiivselt 21%). Teisi arengutakistusi hindavad korruptsiooniga kokku puutunud ja korruptiivselt käituvad ettevõtjad 11–16% võrra kõrgemalt.

- Arengutakistus – seadusandlus:
 - korruptsiooniga kokku puutunud (**43%** vs need, kes ei ole kokku puutunud 28%),
 - need, kes käituks korruptiivselt (**44%** vs ei käituks korruptiivselt 28%)
- Arengutakistus – poliitikut:
 - korruptsiooniga kokku puutunud (**47%** vs need, kes ei ole kokku puutunud 36%)
 - need, kes käituks korruptiivselt (**53%** vs ei käituks korruptiivselt 38%)
- Arengutakistus – bürokraatia:
 - need, kes käituks korruptiivselt (**43%** vs ei käituks korruptiivselt 28%)

Võrreldes teiste ühiskondlike probleemidega ei pea Eesti elanikud korruptsiooni väga tõsiseks probleemiks ja aja jooksul on korruptsiooni kui ühiskondliku probleemi tõsidus elanike silmis langenud.

Ettevõtjad peavad oluliseks probleemiks poliitikute ebapädevust, vähemal määral ametnike ebapädevust. Ametnike ja poliitikute äraostetavust ja erapoolikust küll väga suureks probleemiks ei peeta, ent ettevõtjate hinnangud on selles osas aja jooksul siiski kriitilisemaks muutunud. Aja jooksul on langenud ka ettevõtjate hinnangud ametnike ja poliitikute ebapädevuse osas ehk siis ametnikke ja poliitikutid peetakse varasemaga võrreldes rohkem ebapädevateks.

²⁸ Analüüsi aluseks on koondtunnused käituks korruptiivselt, korruptsiooniga kokkupuude ja arengutakistused. Koondtunnuste täpne sisukirjeldus on tehnilises aruandes.

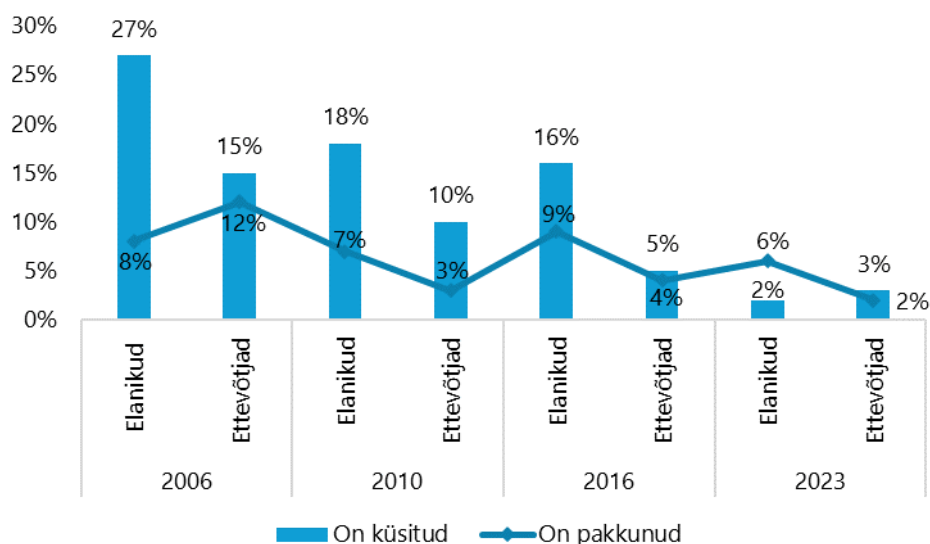
KORRUPTSIOONIGA KOKKUPUUDE

Uuringus on korruptsioon jaotatud meeleheaks ja muuks korruptsiooniks ning kokkupuuteid uuriti mõlemaga. Meelehea all mõeldakse kinkimist, vastuteene osutamist ja peale maksmist. Laiema korruptsiooni all vaadeldakse poliitilist korruptsiooni, toimingupiirangu rikkumist ja muid korruptsiooni vorme. Uuritud on nii isiklikku kui ka kaudset, s.t seda, mida arvatakse teisi tegevat.

ELANIKE JA ETTEVÕTJATE KOKKUPUUTED MEELEHEAGA

Elanikest tunnistab 2%, et neilt on altkäemaksu soovitud (N=6) (s.o osakaal vastajatest, kellelt on vähemalt üks kord viimase aasta jooksul ükskõik mis teenuse puhul altkäemaksu küsitud). Altkäemaksu küsimist tunnistavate vastajate osakaal on võrreldes 2016. aastaga oluliselt vähenenud: siis oli osakaal 16% (vt joonis 17). Kõige rohkem (N=5) on elanikelt altkäemaksu küsitud arstidega suheldes.

Viimase aasta jooksul on 2% Eesti **ettevõtjatest** (N=9) pidanud ametnikega suheldes peale maksuma, kingitust või vastuteenet tegema, kellest 1,2% on seda teinud mitu korda ja kõige enam on seda tehtud suheldes kohalike omavalitsustega (N=6)²⁹. Erinevaid avalikke teenuseid kasutades on Eesti ametnikud andnud ettevõtjatele märku 3%-l juhtudest (sh 2% mitu korda) soovist saada altkäemaksu. Kõige enam on ametnikud andnud märku seoses riigihangetega ning trahvide, riikliku järelevalve või inspekteerimisega (mõlemal juhul küsitud 8 ettevõtja käest). Aja jooksul on meelehead pakkunud ettevõtjate ja nende ettevõtjate, kelle käest on meelehead küsitud, hulk vähenenud.

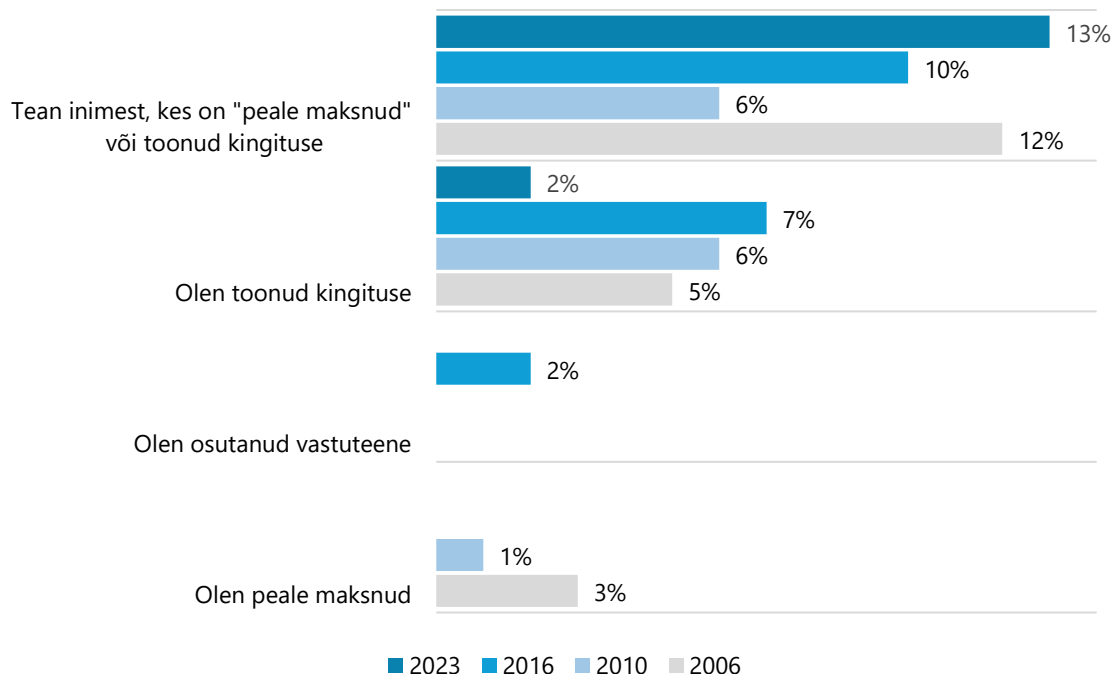

Joonis 17. Elanike ja ettevõtjate kokkupuuted meeleheaga

Teenusele pole elanikest enda sõnul mitte keegi „peale maksnud“ (ka 2016. a uuringus oli sama tulemus), küll aga tunnistatakse kinkimist (vt joonis 18). Võrreldes varasema uuringuga ei tunnistatud

²⁹ Kuna meeleheaga isiklikult kokku puutunud vastajate osakaal on väike, siis on siinkohal esitatud väiksem vastajate arv kui 7.

seekord vastuteene osutamist. 2% elanikest on väidetavalt toonud ametnikule kingituse, mis on väiksem näitaja kui 2016. a (9%). 13% elanikest väidab teadvat teisi, kes on ametnikele peale maksnud. See näitaja on varasema uuringuga võrreldes 3% võrra kasvanud.

Joonis 18. Meelehea vormid (elanikud)

Kingitusi teevad elanikud omal algatusel (91%) ja 9%³⁰ ei soovi seda öelda. Umbes pooled (51%) elanike küsitlusele vastajatest on arvamusel, et peale maksmine või kingituse toomine mõjutab teenuse osutamist. Aja jooksul on altkäemaksu mõjusse uskuvate elanike osakaal pidevalt langenud – 2016. a (64%) ja 2010. a (72%). Altkäemaksu mõjusse uskumine erineb hariduse, piirkonna ja asula tüübi lõikes. Keskkharidusega elanikud usuvad altkäemaksu mõjusse rohkem kui kõrgharidusega elanikud – **56%** vs 48%. Enim usuvad altkäemaksu mõjusse Virumaa elanikud – **71%** vs Põhja- ja Lääne-Eesti 51%, Tallinn 48% ja Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 44%. Asula tüübi järgi usuvad enim altkäemaksu mõjusse väiksemate linnade elanikud (**68%** vs väiksemate asulate 50% ja suurte linnade elanikud 45%).

Kaudselt on meelehea pakkumisega rohkem kokku puutunud iseendale tööandjad (**31%** vs avaliku sektori palgatöötaja 16% ja erasektori palgatöötaja 15%) ning keskmise (801–1 500 eurot) ja suure (üle 2 000 euro) sissetulekuga elanikud (**19%** vs 1 501–2 000 eurot 9% ja 501–800 eurot 4%).

Nendest **avaliku sektori töötajatest**, kellele pakuti aasta jooksul raha, kingitusi ja vastuteenet tänutäheks³¹ või nende mõjutamiseks³², vastasid 91%, et tänutäheks pakuti neile sümboolset kingitust või vastuteenet ja mõjutamiseks pakuti samuti enam sümboolset kingitust või vastuteenet (64%), ent raha osakaal mõjutamisel oli võrreldes tänutäheks pakutavaga oluliselt kõrgem – 34%. Raha, kingitusi või vastuteenet on tänutäheks saadud kas harva (5%) või üks kord (3%). Mõjutamiseks

³⁰ N = 15

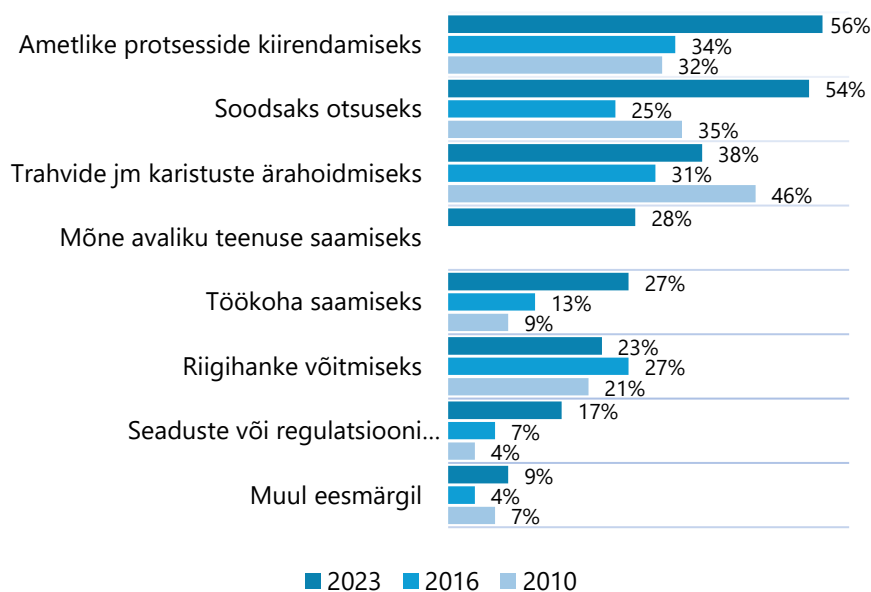
³¹ N = 167

³² N = 33

on saanud raha, kingitusi või vastuteenet 2%-l juhtudest. Kõige enam on saanud tänutäheks raha, kingitusi või vastuteenet Põhja- ja Lääne-Eesti avaliku sektori töötajad. Raha, kingitusi või vastuteenet on nende piirkondade avaliku sektori töötajad saanud harva.

Küsimusele altkäemaksu leviku kohta vastas 8% avaliku sektori töötajate valimist (N=132), 71% oli veendunud, et altkäemaks ei ole asutuses levinud ja 21% ei osanud seda öelda. Võrreldes 2016. a uuringuga on oluliselt vähenenud nende avaliku sektori töötajate osakaal, kes ei oska altkäemaksu levikut asutuses hinnata (2016.a 50%). Väga oluliselt on aja jooksul vähenenud avaliku sektori töötajate veendumus, et altkäemaks ei ole nende asutuses levinud (2016. a 30%) ja on vähenenud ka nende osakaal (2016 a. 18%), kes oskavad hinnata altkäemaksu levikut enda asutuses.

Avaliku sektori töötajad leiavad, et altkäemaks on enim levinud ametlike protsesside kiirendamiseks (56%), soodsaks otsuseks (54%), trahvide ja muude karistuste ärahoidmiseks (38%) ja mõne avaliku teenuse saamiseks (28%) (vt joonis 19). Võrreldes varasemate uuringutega on kasvanud avaliku sektori töötajate arvamus, et altkäemaksu antakse rohkem peaaegu kõikidel eesmärkidel, v.a riigihanke saamise ning trahvide ja muude karistuste ärahoidmise eesmärgil. Kõige enam on aja jooksul kasvanud avaliku sektori töötajate arvamus, et korruptsioon on nende asutustes levinud soodsaks otsuse ja ametlike protsesside kiirendamise eesmärgil.

Joonis 19. Avalikus sektoris erinevatel eesmärkidel altkäemaksu andmine

Tabelis 4 on sotsiaaldemograafiliste taustatunnuste lõikes välja toodud avaliku sektori töötajate esindajad, kes hindavad võrreldes teiste gruppide esindajatega kõrgemalt avalikus sektoris erinevatel eesmärkidel altkäemaksu andmist.

Tabel 4. Avalikus sektoris altkäemaksu andmine erinevatel eesmärkidel sotsiaaldemograafiliste taustatunnuste lõikes

ALTKÄEMAKSU ANDMISE EESMÄRGID	EI OLE ASUTUSES LEVINUD
<p><u>Avaliku teenuse saamiseks:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> omavalitsused (58% vs riigiametid 29%) <p><u>Trahvide jm karistuste ärahoidmiseks:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> õiguskaitseasutused (66% vs riigiametid 42%) <p><u>Protsesside kiirendamiseks:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Virumaa (81% vs Tallinn 47% ning Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 44%) <p><u>Riigihanke võitmiseks:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> mehed (40% vs naised 13%) madala sissetulekuga pereliikme kohta (51% vs 1501–2000 eurot 23% ja 801–1 500 20%) 	<ul style="list-style-type: none"> 65-aastased ja vanemad (97% vs 55–64-aastased 92%, 35–54-aastased 89%, 18–24-aastased 87% ja 25–34-aastased 84%) ministeeriumid ja riigiametid (92% vs kohalikud omavalitsused ja õiguskaitseasutused 86–87% ning poliitiline ametkond 81%)
EI OSKA ÕELDA	
<ul style="list-style-type: none"> naised (74% vs mehed 63%) 65-aastased ja vanemad (88% vs 18–24- ja 55–64-aastased 76%–77%, 35–54-aastased 71%–72% ja 25–34-aastased 55%) ministeeriumid (78% vs kohalikud omavalitsused 73%, poliitiline ametkond 67% ja õiguskaitseasutused 56%) 	

Avaliku sektori töötajad täpsustasid **avatud vastustes**, et pärast koostöö tegemist on kingituste (nt šokolaad) näol tegemist tänutunde avaldamise või hea õhkkonna loomisega.

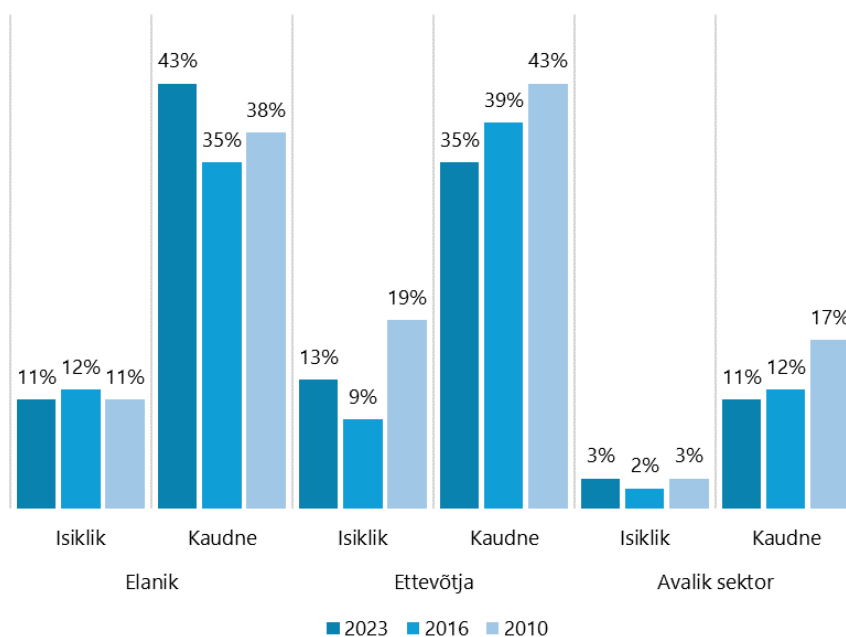
KOKKUPUUDE TEISTE KORRUPTSIOONIVORMIDEGA

Lisaks meeleheaga kokkupuutele uuriti, milliste korruptsioonivormidega on vastajad veel kokku puutunud. Nendeks vormideks olid näiteks toimingupiirangu rikkumine, ametnikule tänutäheks kingituse viimine, erakonna toetamine vastutasuks soodsa otsuse eest, jne.

Elanikest on vähemalt ühe korruptsioonivormiga viimasel aastal isiklikult kokku puutunud 11% vastajatest (vt joonis 20), teiste kogemusi teab 43%. Varasemas uuringus olid need näitajad 12% ja 35%, seega isiklikud kogemused on elanikel aja jooksul põhimõtteliselt samaks jäänud, kasvanud on aga kaudne kokkupuude (s.t korruptsiooni tajumine). Mõlemat tüüpi (nii isikliku kui kaudse) korruptsiooniga on kokku puutunud 8% elanikest. **Avatud vastustest** selgub, et tänu tutvustele on asjaajamine kiirem, näiteks arstiabi kättesaamisel kui ka kooli- ja lasteaiakohtade saamisel.

Ettevõtjatest on 13% ise korruptsiooniga kokku puutunud ja 35% on seda teinud kaudselt. Võrreldes varasemaga on ettevõtjate isiklik kokkupuude muud tüüpi korruptsiooniga kasvanud, kuid vähem teatakse teisi, kes on korruptsiooniga kokku puutunud.

Avaliku sektori töötajatest on 3% isiklikult korruptsiooniga kokku puutunud ja 11% ei ole isiklikult, kuid teavad kolleege, kes on. Need näitajad on võrreldes 2016. aastaga sarnased.

Joonis 20. Elanike, ettevõtjate ja avaliku sektori töötajate viimase aasta isiklikud ja kaudsed kokkupuuted muud tüüpi korruptsiooniga

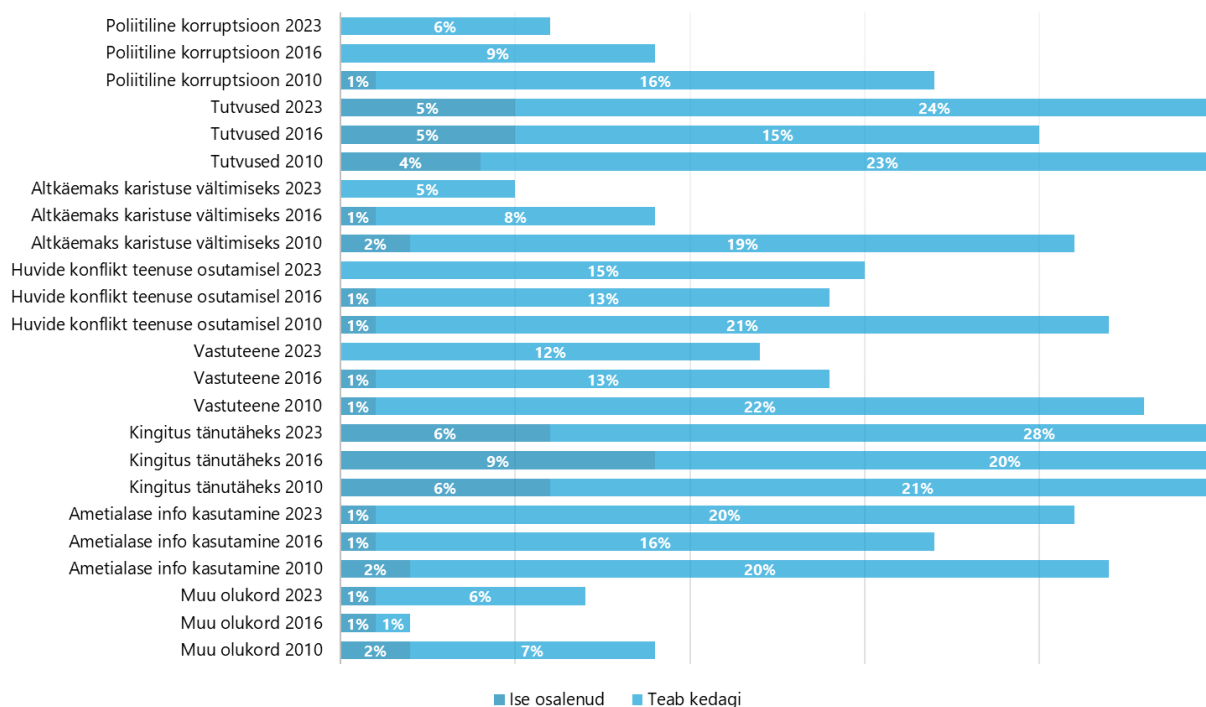
Alljärgnevas tabelis 5 on esitatud kõigi kolme sihtrühma lõikes kõige enam muud tüüpi korruptsiooniga isiklikult ja kaudselt kokku puutunud grupid võrreldes teiste gruppide esindajatega.

Tabel 5. Muud tüüpi korruptsiooniga isiklik ja kaudne kokkupuude kolmes sihtrühmas sotsiaaldemograafiliste taustatunnuste lõikes

ELANIKUD	ETTEVÕTJAD	AVALIK SEKTOR
Isiklik kokkupuude:		
<ul style="list-style-type: none"> kõrgharidusega (14% vs keskeri- või kutseharidusega 9%) 	<ul style="list-style-type: none"> kuni miljon eurot käibega ettevõtete juhid (19% vs kuni 50 000 eurot ja 50-200 tuhat 14% ja 9%) 	<ul style="list-style-type: none"> poliitiline ametkond (10% vs omavalitsuste 5% ning riigiametite ja õiguskaitseasutuste töötajate 2%) linna- ja vallavolikogu liikmed (19% vs spetsialistid/ametnikud 2%)
Kaudne kokkupuude:		
<ul style="list-style-type: none"> 25–34-aastased (60% vs 45–54-aastased 53%, 15–24-aastased 49%, 55–64-aastased 45%, 35–44-aastased 37% ja 65-aastased ja vanemad 28%) suurema sissetulekuga pereliikme kohta (üle 2 000 euro – 58% vs kuni 500 eurot 48%, 801–2 000 eurot 43%–44% ja 501–800 eurot 31%) õpilased/üliõpilased ja iseendale tööandjad (60% vs avaliku 	<ul style="list-style-type: none"> kõrgharidusega ettevõtjad (40% vs keskhariduse- ja keskeri- või kutseharidusega 25%) primaarsektori ettevõtete juhid (49% vs sotsiaal- ja isikuteenindus- 42%, side-, finantsvahendus- ja haldus- 38%, kaubandus- ja teenindus- 35% ja ehitus- ja tööstussektor 23%) 	<ul style="list-style-type: none"> kõrgharidusega töötajad (12% vs keskeri- või kutseharidusega 7%) Põhja- ja Lääne-Eestis (15% vs Virumaal 10% ja Tallinnas 9%) poliitiline ametkond (20% vs ministeeriumide, riigiametite ja õiguskaitseasutuste töötajad 9%–10%) tippjuhid (23% vs keskastme juhid ning linna- ja vallavolikogu liikmed 15%, muu ametikohtade

sektori palgatöötajad 54%, töötud 50%, erasektori palgatöötajad 38% ja pensionärid 24%)		esindajad 11% ja spetsialistid/ ametnikud 10%)
Isiklik ja kaudne kokkupuude:		
<ul style="list-style-type: none"> • 25–34-aastased (20% vs 55–64-aastased 11% ja 35–44-aastased 5%) 		

Kõige enam (6% vastajatest) on elanikud isiklikult kokku puutunud tänutäheks kingituse viimisega (vt joonis 21). See näitaja on võrreldes 2016. aastaga 3% vähenenud. Veel on elanikud rohkem kokku puutunud tutvuste kaudu asjaajamisega, millega on isiklike kogemusi 5%-l vastajatest (see näitaja oli sama suur ka 2016. a). Kaudselt (st teatakse teisi inimesi) on elanikud sarnaselt isikliku kokkupuutega kõige rohkem kokku puutunud tänutäheks kingituse viimise ja tutvuste kaudu asjaajamisega (osakaalud vastavalt 28% ja 24%), mis on võrreldes 2016. aastaga kasvanud (osakaalude kasv vastavalt 8% ja 9% võrra).

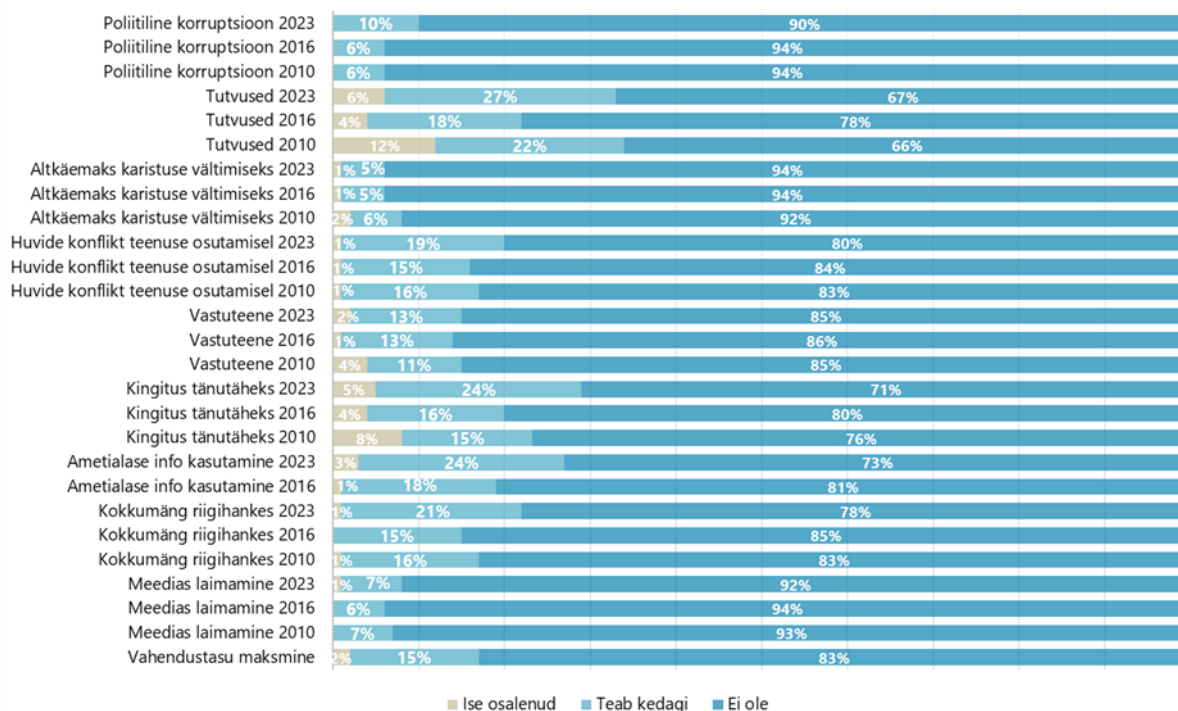

Joonis 21. Elanike erinevate korruptsioonivormidega isiklik ja kaudne kokkupuude 2023., 2016. ja 2010. aastal

Ettevõtjatel on enim isiklike kogemusi tutvuste kaudu info saamisega (6%) (vt joonis 22), kinkimisega (5%), ametialase info kasutamisega isiklikes huvides (3%) ja vahendustasu ehk nn *kickbacki* maksimisega (2%). Selles loetelus ei ole olulisi muutusi võrreldes 2016. ja 2010. aastatega, v.a ametialase info isiklikes huvides kasutamise kasv võrreldes 2016. aastaga 1%-lt 3%-ni ja isiklik kokkupuude meedias laimamisega (1%), millega varasematel aastatel ettevõtjatel isiklik kokkupuude puudus. Tutvuste kaudu info saamist on ettevõtjad võrreldes 2016. aastaga (4%) kogenud rohkem, kuid ajas tagasi vaadates vähem (2010. a 12%). Poliitiline korruptsioon on ainus korruptsioonivorm, millega ettevõtjatel on aastate jooksul isiklik kokkupuude puudunud.

Ettevõtjatest on viimase kahe aasta jooksul toetanud rahaliselt mõnda konkreetset erakonda 2%, millele lisandub 1% ettevõtjaid, kes on toetanud mõnda erakonnaga seotud organisatsiooni.

Välisriigis olles on viimase aasta jooksul pidanud maksma sealsele ametnikule altkäemaksu või tegema vastuteene 3% ettevõtjatest³³ ja 2% elanikest³⁴, 1,2% ettevõtjatest ja 1,3% elanikest ei soovi seda öelda. Kõige rohkem (N=9) on pidanud ettevõtjad ja elanikud (N=5) välisriigis olles pakkuma meelega sealsele ametnikule seoses trahvide, riikliku järelevalve või inspekteerimisega.

Joonis 22. Ettevõtjate erinevate korruptsioonivormidega isiklik ja kaudne kokkupuude 2023., 2016. ja 2010. aastal

5% ettevõtjatest (N=29) on viimase aasta jooksul puutunud oma ettevõttes kokku juhtumiga, kus töötaja on käitunud korruptiivselt, 6% ei oska seda öelda. Aja jooksul on ettevõtjate kokkupuude korruptsioonijuhtumiga oma ettevõtte sees pidevalt vähenenud (2010. a 8% ja 2016. a 7%).

Kõige rohkem on korruptsiooniga oma ettevõttes kokku puutunud kaubandus- ja teenindussektori ettevõtete juhid (7%). Kõige vähem on sellise olukorraga kokku puutunud side-, finantsvahendus- ja haldussektori (93%) ning ehitus- ja tööstussektori ettevõtete juhid (91%), kõige vähem oskavad seda öelda sotsiaal- ja isikuteenindussektori ettevõtete juhid (16%).

19% ettevõtjatest on mingil moel korruptsiooniga kokku puutunud. Need, kes on korruptsiooniga kokku puutunud, hindavad korruptsiooni leviku indeksi suuremaks (keskmine=3,0), kui need, kes korruptsiooniga kokku puutunud ei ole (keskmine=2,8).

³³ N=14

³⁴ N=11

Aja jooksul on vähenenud nende elanike ja ettevõtjate osakaal, kes on meelehead pakkunud ja kellelt on seda küsitud. Altkäemaksu levik avalikus sektoris on aja jooksul vähenenud. Avaliku sektori töötajad leiavad, et altkäemaks on enim levinud ametlike protsesside kiirendamiseks, soodsaks otsuseks, trahvide ja muude karistuste ärahoidmiseks ja mõne avaliku teenuse saamiseks.

Isiklikult on muud tüüpi korruptsiooniga kõige enam kokku puutunud ettevõtjad ja kõige vähem avalik sektor, kaudselt kõige enam elanikud. Ettevõtjate ja avaliku sektori kaudne kokkupuude on ajas vähenenud, elanike oma kasvanud. Isiklik kokkupuude on elanikel ja avalikul sektoril aja jooksul samaks jäänud, ettevõtjatel kasvanud. Kõige enam on elanikud ja ettevõtjad puutunud kokku tänutäheks kingituse viimise ning tutvuste kaudu asjaajamise ja info saamisega.

HINNANGUD EESTI AMETNIKELE

Oma palga ja lisatasudega on veidi üle poole (55%) avaliku sektori töötajatest rahul ja 43% on rahulolematud. Võrreldes varasemate uuringutega (2010, 2016) on palga ja lisatasudega rahul olevate töötajate osakaal kasvanud (2010. a ja 2016. a 42%). Siiski nõustuvad üle kolmveerandi avaliku sektori töötajatest oma töökoha stabiilsuse ja kindlusega. Ka see näitaja on varasemate uuringutega võrreldes kasvanud (2010. a 62% ja 2016. a 57%). 37% avaliku sektori töötajatest arvab, et neil on tänu töökohale ühiskonnas kõrge staatus, mis on aja jooksul kasvanud 13% võrra (2010. ja 2016. a 24%).

Ka ettevõtete juhtidelt küsiti sarnaselt avaliku sektori töötajatega hinnangut oma töökoha stabiilsuse ja kindluse ning ühiskondliku staatuse kohta. Umbes kaks kolmandikku ettevõtjatest nõustusid, et nende töökoht on stabiilne ja kindel ja 33% ettevõtjatest leiab, et neil on tänu oma töökohale ühiskonnas kõrge staatus.

Valdaval osal (87%) avaliku sektori töötajatest pole tööl tekkinud huvide konflikti ning ülemused ei ole avaldanud survet erapoolikute ja/või ebaausate otsuste vastuvõtmiseks. Nende avaliku sektori töötajate osakaal, kellele ülemused ei ole avaldanud survet erapoolikute ja/või ebaausate otsuste vastuvõtmiseks, on aja jooksul kasvanud 12% võrra (2016. a 76%). Ettevõtjatest on tekkinud huvide konflikt 30%-l.

- 73% elanikest ja 70% ettevõtjatest leiavad, et Eesti ametnikud on inimestega suheldes viisakad ja abivalmid. Elanike hinnang on selles osas paranenud (2016. a 65%) ja ettevõtjate hinnang aja jooksul langenud (2016. a 76%).
- 53% elanikest ja 58% ettevõtjatest on arvamusel, et erasektori firmades on parem teenindus kui riigiasutustes. Elanike arvamus riigiasutuste teeninduse osas on aja jooksul paranenud (2016. a 55%), ka ettevõtjate veendumus, et erasektori firmades on parem teenindus kui riigiasutustes on aja jooksul kasvanud (2016. a 54%).
- 65% elanikest ja 59% ettevõtjatest hindavad, et Eesti ametnikud on üldiselt asjatundlikud ja teevad oma tööd hästi. Elanike arvamus pole selles osas aja jooksul muutunud, ettevõtjate arvamus on aja jooksul langenud (2016. a 76%).
- 69% elanikest, 75% ettevõtjatest ja 73% avaliku sektori töötajatest on arvamusel, et ebaeetiliselt käituv avaliku sektori töötaja on kahjulikum kui ebaeetiliselt käituv erasektori töötaja. Selline arvamus on aja jooksul kasvanud kõigis kolmes sihtrühmas (2016. a elanikud 52%, ettevõtjad 61% ja avaliku sektori töötajad 68%).
- 60% elanikest, 58% ettevõtjatest ja 90% avaliku sektori töötajatest hindavad, et avalikus sektoris on töötajatele rangemad reeglid kui eraettevõtetes (nt teenuste tellimisel, partnerite valikul, huvide konflikti vältimisel).

Järgnevas tabelis 6 on esitatud sihtrühmade hinnangud Eesti ametnikele ja oma töökohale.

Tabel 6. Sihtrühmade hinnangud Eesti ametnikele³⁵

ELANIKUD	
<p><u>Eesti ametnike viisakus ja abivalmidus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (80% vs Tallinn 72%, Põhja- ja Lääne-Eesti 70% ja Virumaa 68%) kodune (86% vs avaliku sektori palgatöötaja 80%, erasektori palgatöötaja 71%, õpilane/üliõpilane 64%, iseendale tööandja 60%, 55%–57% lapsehoolduspuhkusel, muu ja töötü) <p><u>Eesti ametnike asjatundlikkus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> eesti keeles uuringuküsimustiku täitnud (69% vs muus keeles 46%) Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (77% vs Põhja- ja Lääne-Eesti 65%, Tallinn 64% ja Virumaa 46%) avaliku sektori palgatöötaja (77% vs erasektori palgatöötaja 60%, lapsehoolduspuhkusel ja õpilane/üliõpilane 58%, iseendale tööandja 56% ja töötü 47%) 	<p><u>Erasektori firmades on parem teenindus kui riigiasutustes:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> iseendale tööandja (72% vs erasektori palgatöötaja ja pensionär 58%–59%, õpilane/üliõpilane 47%, avaliku sektori palgatöötaja 40% ja töötü 35%) <p><u>Avaliku sektori töötaja ebaeetiline käitumine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> mehed (79% vs naised 61%)
ETTEVÕTJAD	
<p><u>Töökoha stabiilsus ja kindlus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> keskharidusega (76% vs kõrgharidusega 64% ja keskeri- või kutseharidusega 60%) 1-5 miljonit eurot käive (87% vs käive üle 10 miljoni euro 82%, 500 001- kuni miljon 73%, kuni 200 tuhat 61% ja 200 001- 500 000 59%) väikeettevõtted (83% vs mikroettevõtted 62% ja keskmise suurusega ettevõtted 56%) <p><u>Ühiskondlik staatus tänu töökohale:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> side-, finantsvahendus- ja haldussektor (42% vs sotsiaal- ja isikuteenindus- 37%, primaar- 34%, ehitus- ja tööstus- ja kaubandus- ja teenindussektor 27%) kõrgharidusega (38% vs keskharidusega 33% ja keskeri- või kutseharidusega 23%) 1 000 001-5 000 000 47% vs 500 001 kuni 1 000 000 eurot 38%, 50 001 kuni 500 000 eurot 34% ja kuni 50 000 eurot 27%) keskmise suurusega ettevõtted (75% vs väikesed ettevõtted 35% ja mikroettevõtted 33%) 	<p><u>Eesti ametnike viisakus ja abivalmidus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> naised (74% vs mehed 68%) eesti keeles uuringuküsimustiku täitnud (71% vs muus keeles 66%) <p><u>Eesti ametnike asjatundlikkus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> naised (64% vs mehed 55%) sotsiaal- ja isikuteenindussektor (67% vs kaubandus- ja teenindus-61%, tööstus- ja ehitus- 59%, side-, finantsvahendus- ja haldus- 58%, ja primaarsektor 29%) <p><u>Erasektori firmades on parem teenindus kui riigiasutustes:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> välismaise kapitali osa 50% või alla (81% vs ainult eesti kapital 58% ja üle 50% välismaine kapital 48%) <p><u>Ebaeetiliselt käituv avaliku sektori töötaja on kahjulikum kui ebaeetiliselt käituv erasektori töötaja.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> üle 65-aastased (88% vs 35-54-aastased 79%, 18-34-aastased 75% ja 55-64-aastased 65%) <p><u>Avaliku sektori töötajatele kehtestatud reeglid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> eesti keeles uuringuküsimustiku täitnud (59% vs muus keeles 51%)

³⁵ Tabelis on esitatud pigem nõustunute ja täiesti nõustunute osakaalud.

AVALIKU SEKTORI TÖÖTAJAD

Töökoha stabiilsus ja kindlus:

- 25–34- aastased ja 35–44-aastased (**84%–85%** vs 18–24-aastased 79%, 45–54-aastased 77% ja üle 55-aastased 71%–72%)
- keskharidusega (**88%** vs kõrgharidusega 80% ja keskeri- või kutseharidusega 68%)
- muu ametikoha esindajad (**84%** vs keskastme juhid ja spetsialistid/ametnikud 80%–81%, linna- või vallavolikogu liikmed 76% ning tippjuhid ja vaba elukutse esindajad 55%)
- Tallinn (**82%** vs Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 77% ja Virumaa ning Põhja- ja Lääne-Eesti 73%–74%)
- madalama staažiga (kuni 5 a – **81%–82%** vs 6–10 a 79%, 11–20 a 77% ja üle 20 a 72%)
- suurema sissetulekuga pereliikme kohta (üle 2 000 euro - **83%** vs 501–1 500 eurot ja need, kes ei tea 76%–78%)

Rahulolu palga ja lisatasudega:

- 25–34- ja 45–54-aastased (**59%** vs 18–24-aastased ja 35–44-aastased 54%, 55–64-aastased 50%)
- kõrgharidusega (**58%** vs keskharidusega 45%, keskeri- või kutseharidusega 43%)
- keskastme juhid (**74%** vs muu ametikoha esindajad 62%, linna- või vallavolikogu liikmed 53%, spetsialistid/ametnikud 51%)
- Virumaa (**63%** vs Põhja-Lääne ja Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 51%)
- madalama staažiga (alla 1 a - **61%** vs 11–20 aastat 55%, 6–10 aastat 54%, üle 20 aasta 50%)
- suurema sissetulekuga pereliikme kohta (üle 2 000 euro - **73%** vs 1 501–2 000 eurot 62%, 801–1 500 eurot ja „ei tea“ 50%, 500–800 eurot 37%)
- ministriumid (**69%** vs poliitiline ametkond 58%, riigiametid 56%, õiguskaitseasutused 52% ja kohalikud omavalitsused 51%)

Ühiskondlik staatus tänu töökohale:

- 18–24-aastased (**42%** vs 55–64-aastased 30%, 65-aastased ja vanemad 29%)
- kõrgharidusega (**38%** vs keskeri- või kutseharidusega 28%, keskharidusega 23%)
- tippjuhid (**70%** vs muu ametikoha esindajad 55%, keskastme juhid 40%, linna- või vallavolikogu liikmed 39%, spetsialistid/ametnikud 33%)
- suurema sissetulekuga pereliikme kohta (üle 2 000 euro - **46%** vs 1 501–2 000 eurot 38%, 500–800 eurot 36%, 801–1 500 eurot ja „ei tea“ 32%)
- poliitiline ametkond (**51%** vs õiguskaitseasutused 43%, ministriumid 42%, riigiametid 34% ja kohalikud omavalitsused 26%)

Ülemused ei ole survestanud erapoolikute/ebaausate otsuste vastuvõtmist:

- naised (**90%** vs mehed 85%)
- keskastme juhid, spetsialistid/ametnikud ja muu ametikoha esindajad (**89%–90%** vs tippjuhid 81%, linna- või vallavolikogu liikmed 79% ja vaba elukutse esindaja 69%)
- Tallinn (**91%** vs Virumaa 85% ning Põhja- ja Lääne-Eesti 84%)
- madalama tööstaažiga (alla 1 aasta - **93%** vs 1–5 aastat 88%, 6–10 aastat 87% ja üle 20 aasta 84%)
- riigiametid ja õiguskaitseasutused (**90%** vs kohalikud omavalitsused 84%, poliitiline ametkond 83%)

Huvide konflikti tekkimine:

- kõrgharidusega (**89%** vs keskharidusega 83% ja keskeri- või kutseharidusega 82%)
- spetsialistid/ametnikud (**89%** vs muu ametikoha esindajad 84%, vaba elukutse esindajad 77%, linna- või vallavolikogu liikmed 76%, tippjuhid 73%)
- lisasissetulekut mitte avaldada soovivad (**91%** vs lisasissetuleku olemasolu 84%)
- õiguskaitseasutused (**90%** vs kohalikud omavalitsused 85% ja poliitiline ametkond 75%)

Avaliku sektori töötaja ebaeetiline käitumine:

- mehed (59% vs naised 50%)
- ministeeriumid ja õiguskaitseseasutused (75% vs poliitiline ametkond 64%)

Avaliku sektori töötajatele kehtestatud reeglid:

- 25–34- ja 35–44-aastased (92-93% vs 55–64-aastased 87%)
- muu ametikoha esindajad (95% vs keskastme juhid ja tippjuhid 88%, linna- või vallavolikogu liige 79%, vaba elukutse esindajad 69%)
- Tallinn (93% vs Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 84%)
- ministeeriumid (94% vs kohalikud omavalitsused 87% ja poliitiline ametkond 82%)

Ametnikega rahulolu³⁶ hindasid olulisel määral erinevalt eesti keeles uuringuküsimustikku täitnud ja avalikus sektoris töötavad **elanikud**. Eesti keeles uuringuküsimustiku täitnud elanikud on Eesti ametnikega rohkem rahul, kui muus keeles küsimustiku täitnud (16% vs 6%). Need elanikud, kes ise avalikus sektoris töötavad, hindasid ametnikega rahulolu kõige kõrgemalt (25% vs pensionärid 15% ja erasektori palgatöötajad 9%).

Avaliku sektori töö prestiiž on sektori esindajate sõnul jätkuvalt madal, kuigi see hinnang on aja jooksul paranenud. Aja jooksul on kasvanud ka avaliku sektori töötajate rahulolu oma palga ja lisatasudega. Kõige enam nõustuvad sektori esindajad oma töökoha stabiilsuse ja kindlusega.

Elanike ja ettevõtjate arvates on Eesti ametnikud viisakad ja abivalmid ning üldiselt asjatundlikud ja teevad oma tööd hästi. Veidi üle poole arvab, et erasektori teenindus on parem kui avalikus sektoris, elanike arvamus on aja jooksul paranenud, ettevõtjad on muutunud kriitilisemaks.

³⁶ Selleks, et uurida ametnikele antud rahuloluhinnanguid koondina, loodi uus koondtunnus ametnikke käsitlevatele väidetele antud hinnangutest (elanikud ja ettevõtjad). Koondtunnuse sisukirjeldus on tehnilises aruandes.

KORRUPTSIOONIALANE TEADLIKKUS JA KORRUPTSIOONIST TEAVITAMINE

Teadlikkuse tõstmine

Üle kahe kolmandiku **avaliku sektori** töötajatest hindasid, et nende asutustes räägitakse personalipoliitika osana huvide konflikti vältimisest ja tegeletakse korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega (sh need 30% vastajatest, kelle asutustes tehakse seda regulaarselt). 12% avaliku sektori töötajate hinnangul ei tegeleta nende asutustes korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega ja 18% ei oska seda öelda.

Avatud vastustest selgus, et avaliku sektori asutustes viiakse läbi mitmeid korruptsioonialase teadlikkuse tõstmise tegevusi: näiteks loengud ja seminarid, infotunnid ja infopäevad, koosolekud ja aruteluringid, aga ka regulaarsed kohustuslikud korruptsiooni ja huvide konflikti ennetamise koolitused. Koolituste raames on aeg-ajalt kohustuslik testide läbimine. Samuti jagatakse infot siseveebis ja meili teel infokirjadena või suunatakse töötajaid lugema erinevaid korruptsioonialaseid materjale. Olenemata sellest mainiti siiski paar korda, et ennetustegevus jääb lahjaks või on korruptsioonialane koolitus toimunud mitme aasta eest.

Avaliku sektori asutustes on mitmeid asjakohaseid eeskirju ja dokumente. Näiteks eetikakoodeks, ettevõttes kehtivad sisekorrad ja käitumisjuhised. Samuti täidetakse iga-aastaselt huvide konflikti ja majanduslike huvide deklaratsiooni või võetakse allkirjaga kinnitus vastavate juhendite ja reeglitega tutvumise kohta. Uutele töötajatele selgitatakse avalikus sektoris kehtivaid korruptsioonivastaseid reegleid, huvide konfliktide võimalusi ja samuti kirjutamata häid tavasid. Lisaks on mõnes asutuses kokku lepitud selged piirid, mida loetakse tavapäraseks viisakusavalduseks, mille puhul vastusvõtmisest keeldumine ei ole viisakas (nt võib tahvli šokolaadi kontoris ühiselt ära tarbida vms) või millisel juhul tuleb teavitada vastavat majasisest osakonda või saata kingitus tagasi.

Tabelis 7 on esitatud avaliku sektori töötajate grupid, kes on enim teadlikud korruptsioonialasest veebilehest ja e-koolitusest ning kelle asutustes tegeletakse rohkem ja regulaarselt korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega ja võrdlus teiste gruppide esindajatega.

Tabel 7. Korruptsioonialase teadlikkuse tõstmise tegevused avalikus sektoris

ÜLDINE TEADLIKKUSE TÕSTMINE	TEADLIKKUS KORRUPTSIOONIALASE VEEBILEHE SISUST
<ul style="list-style-type: none"> kõrgharidusega töötajad (32% vs keskharidusega 26%, keskeri- või kutseharidusega 22%) Tallinnas (34% vs Tartu piirkonnas ja Lõuna-Eestis 30%, Virumaal 25%, Põhja- ja Lääne-Eestis 23%) keskastme juhid (37% vs spetsialistid 31%, tippjuhid 27%, muud ametikohad 22%) õiguskaitseasutused (37% vs riigiametid 32%, ministeeriumid 31%, omavalitsused 21%, poliitiline ametkond 17%) 	<ul style="list-style-type: none"> kõrgharidusega töötajad (26% vs keskharidusega 20%, keskeri- või kutseharidusega 17%) madala staažiga (alla 1. a 31% vs teised 20%–27%) omavalitsuste töötajad (30% vs õiguskaitseasutused ja poliitikud 27%, ministeeriumid 25%, riigiametid 21%)
TEADLIKKUS KORRUPTSIOONIALASEST E-KOOLITUSEST	
<ul style="list-style-type: none"> riigiametid (23% vs ministeeriumid 19%, poliitiline ametkond 17%, õiguskaitseasutused 11%, omavalitsused 10%) 	

Meessoost avaliku sektori töötajad on naistega võrreldes vähem teadlikud, kas nende asutustes tegeletakse **korruptsioonialase teadlikkuse tõstmise ja huvide konflikti vältimisega** (14% vs 19%). Kõrgharidusega avaliku sektori töötajad oskavad korruptsioonialase teadlikkuse tõstmist enda asutuses täpsemalt hinnata kui keskharidusega ja keskeri- või kutseharidusega töötajad (ei oska öelda vastanute osakaalud vastavalt 16% vs 26% ja 24%). 20% keskeriharidusega avaliku sektori töötajatest hindavad, et nende asutustes ei tegeleta korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega mitte kunagi, samas kui samasuguse hinnangu andis 11% kõrgharidusega avaliku sektori töötajatest. Keskastme juhid on kõige teadlikumad enda asutustes korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisest (10%), kõige vähem teadlikud on linna- või vallavolikogu liikmed (28%). Kõige vähem oskavad öelda madala (alla 1 a) ja kõrge (üle 20 a) staažiga avaliku sektori töötajad, kas nende asutustes tegeletakse korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega – osakaalud vastavalt 28% ja 20%, samas arvavad madala staažiga töötajad kõige vähem (4%), et nende asutustes ei tegeleta mitte kunagi korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega, võrreldes teiste staažidega töötajatega, mille osakaalud jäävad vahemikku 12–15%.

Elanikest ei ole 70% teadlikud korruptsioonialasest veebilehest korruptsioon.ee, 6% on veebilehest teadlikud ja selle sisuga tutvunud. Võrreldes 2016. aastaga on veebilehest teadlikud ja selle sisuga tutvunud elanike osakaal kasvanud 3% võrra. Kõige vähem teavad korruptsioonialasest veebilehest elanikud, kelle sissetulek pereliikme kohta on madal (kuni 500 eurot ja 501–800 eurot 80%–81% vs 801–1 500 eurot 72%, üle 1 500 euro 58%–60%) ja sisuga on kõige rohkem (14%) tutvunud üle 2 000 euro sissetulekuga pereliikme kohta elanikud vs 801–1 500 eurot pereliikme kohta sissetulekuga elanikud 7%. Sotsiaalse seisundi alusel teavad korruptsioonialasest veebilehest kõige vähem töötud (89% vs lapsehoolduspuhkusel 81%, pensionärid 78%, erasektori palgatöötajad 74%, iseendale tööandjad 71%, õpilased ja üliõpilased 64% ja avaliku sektori palgatöötajad 56%).

71% **ettevõtjatest** ei ole teadlikud korruptsioonialasest veebilehest korruptsioon.ee, 5% on veebilehest teadlikud ja selle sisuga tutvunud. Veebilehest teadlikud ja sisuga tutvunud ettevõtjate hulk on aja jooksul samaks jäänud (2016. a 6%).

Avaliku sektori töötajate hulk (35%), kes korruptsioonialasest veebilehest korruptsioon.ee teadlikud ei ole, on võrreldes eelneva korruptsiooniuuringuga langenud (2016. a 50%) ning veebilehest teadlike ja sisuga tutvunute hulk on kasvanud 8% võrra (2016. a 17%). Korruptsiooniga

kokkupuude ei ole mõjutanud vastajate teadlikkust korruptsioonialasest veebilehest. Teadlikkus veebilehest ja selle sisuga tutvumine erineb avaliku sektori töötajate haridustaseme, staaži ja asutuse tüübi lõikes. Kõrgharidusega avaliku sektori töötajad on korruptsioonialasest veebilehest teadlikumad ja selle sisuga rohkem tutvunud kui kesk- ja keskeri ja kutseharidusega töötajad (osakaalud vastavalt 26%, 20% ja 17%). Üle 20 aasta tagasi oma praegusel ametikohal tööd alustanud avaliku sektori töötajad on vähem teadlikud (42%) korruptsioonialasest veebilehest, muu staažiga töötajate puhul jäi mitte teadlike osakaal 32%–34% vahele. Kõige vähem on korruptsioonialasest veebilehest teadlikud riigiametite ja õiguskaitseasutuste töötajad (38% vs teiste asutuste töötajad 26%–31%).

Umbes kaks kolmandikku (60%) avaliku sektori töötajatest ei ole teadlikud Justiitsministeeriumi poolt loodud **huvide konflikti ja korruptsiooni e-koolitusest**, koolituse on läbinud 17%. Teadlikkus e-koolitusest erineb ametikohtade, lisisissetuleku omamise/mitteomamise ja asutuse tüübi lõikes. Kõige vähem on koolitusega kursis vaba elukutse esindajad (88%), teiste ametikohtade esindajate puhul jäävad osakaalud 44% (tippjuhid) kuni 67% (muu ametikoha esindajad) vahele. Need avaliku sektori töötajad, kellel ei ole lisisissetulekut või ei soovi seda avaldada, on eelnevalt nimetatud koolitusest vähem teadlikud kui lisisissetulekut omavad avaliku sektori töötajad (62%–63% vs 54%). Huvide konflikti ja korruptsiooni e-koolitusest on kõige vähem teadlikud õiguskaitseasutuste töötajad (70% vs poliitikud 46%, riigiametid, omavalitsused ja ministeeriumid 56%–61%).

Vajadus korruptsioonialaste juhtnööride ja reeglite järele

Veerand **avaliku sektori töötajatest** ei oska hinnata vajadust täpsemate korruptsioonivastaste juhtnööride, reeglite järele. Enim leitakse, et vaja on riigi tasandi juhtnööre ja reegleid (osakaalud vastavalt 41% ja 35%), kõige vähem asutuse tasandi reegleid (19%). Samas leiab kolmandik vastanutest, et puudub vajadus täpsemate juhtnööride ja veerandi vastanute jaoks puudub vajadus täpsemate reeglite järele. Kõige vähem oskavad hinnata juhtnööride ja reeglite vajadust lisisissetulekut mitte märkida soovivad töötajad (42%), keskeri- või kutseharidusega töötajad (38%), enda pere sissetulekut pereliikme kohta mitte teadvad avaliku sektori töötajad (35%) ning spetsialistid/ametnikud (27%). Täpsemaid korruptsioonivastaseid juhtnööre ei vaja kõige enam keskastme juhid (41%) ja riigiametite töötajad (38%) ning täpsemaid reegleid vajavad mehed naistest vähem (31% vs 23%³⁷).

Neljandik **ettevõtjatest** ei oska hinnata vajadust täpsemate korruptsioonivastaste juhtnööride, reeglite järele. Kõige enam leitakse, et vaja on riigi tasandi juhtnööre ja reegleid (osakaalud vastavalt 41% ja 38%), kõige vähem ettevõtte tasandi juhtnööre (7%). Samas leiab kolmandik vastanutest, et üldse puudub vajadus täpsemate juhtnööride ja reeglite järele.

Ettevõtjate hulgas vajavad riigi tasandi juhtnööre ja reegleid enim primaar- ning side-, finantsvahendus- ja haldussektori ettevõtete juhid (vt tabel 8), ettevõtte tasandi juhtnööre ja reegleid sotsiaal- ja isikuteenindussektori ettevõtete esindajad. Riigi tasandi juhtnööre ja reegleid hindavad vajalikumaks naissoost ettevõtete juhid. **Avaliku sektori töötajate** hulgas vajavad enim asutuse tasandi reegleid ja juhtnööre nooremad (18–24-aastased) ning Põhja- ja Lääne-Eesti ja Virumaa

³⁷ Osakaal nendest, vastajatest, kes ütlesid, et täpsemaid reegleid ei ole vaja.

avaliku sektori töötajad. Vajadus juhtnööride (sh riigi tasandil) järele sõltub ka staažist – mida madalam on avaliku sektori töötaja staaž, seda suurem on vajadus juhtnööride järele.

Tabel 8. Vajadus korruptsioonivastaste juhtnööride, reeglite järele

ETTEVÖTJAD	AVALIK SEKTOR
RIIGI TASAND:	
<p><u>Riigi tasandi juhtnöörid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> side-, finantsvahendus- ja haldussektori ettevõtete juhid (53% vs sotsiaal- ja isikuteenindus- 46%, primaar- 42%, kaubandus- ja teenindus- 40% ning ehitus- ja tööstussektor 24%) naised (51% vs mehed 35%) <p><u>Riigi tasandi reeglid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> primaarsektori ettevõtete juhid (55% vs side-, finantsvahendus- ja haldus- 50%, sotsiaal- ja isikuteenindus- 42%, ehitus- ja tööstus- 29% ning kaubandus- ja teenindussektor 28%) naised (46% vs mehed 33%) 	<p><u>Riigi tasandi juhtnöörid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> linna- või vallavolikogu liikmed (56% vs tippjuhid 46%, spetsialistid ja ametnikud 42%, muu ametikoht 41%, keskastme juhid 29%) 1–5-aastase staažiga (46% vs alla 1 a 41%, 11–20 a 39%, üle 20 a 38%, 6–10 a 33%)
ETTEVÖTTE/ASUTUSE TASAND:	
<p><u>Ettevõtte tasandi juhtnöörid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> sotsiaal- ja isikuteenindussektor (14% vs 9% side-, finantsvahendus- ja haldus- ning kaubandus- ja teenindussektor 7%) 	<p><u>Asutuse tasandi juhtnöörid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> nooremad (18–24-aastased 45% vs 25–64-aastased 20–31% ja üle 65-aastased 8%) Põhja- ja Lääne-Eesti (34% vs Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 24% ja Tallinn 23%) madala staažiga (alla 1 a – 33% vs pikema staažiga 20–29%)
	<p><u>Asutuse tasandi reeglid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> nooremad (18–24-aastased 41% vs 25–64-aastased 18–22%) Virumaa (28% vs Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 19% ja Tallinn 16%) keskharidusega (27% vs keskeri- või kutseharidusega 21%, kõrgharidusega 19%)

Korruptsioonialases küsimuses nõu küsimine ja info otsimine

Kui **elanikel** tekib korruptsioonialane küsimus, siis tegeleksid nad eeskätt info otsimisega: umbes kaks kolmandikku (63%) otsiksid infot veebist ja 36% otsiksid infot veebilehelt korruptsioon.ee. Kõige rohkem nõu küsiks elanikud Politsei- ja Piirivalveametist (27%), Justiitsministeeriumist (11%) ja küsiks nõu või otsiksid infot mujalt (9%). **Avatud vastustest** selgub, et nõu küsitaks ka lähedastelt ja kolleegidelt, uuritaks seadusandlust ja küsitakse nõu juristilt või erinevatest asutustest (Õiguskantsler, KAPO, omavalitsus).

Vajadust sellekohast infot otsida on tekkinud vähem alates 55-aastastel ja vanematel (65+) elanikel (46% ja 48%), oma sissetulekut pereliikme kohta mitte teadvatel ja 501–800 eurose sissetulekuga pereliikme kohta elanikel (47%–48%) ja pensionäridel (59%).

Korruptsioonialase küsimuse tekkimisel otsiksid **ettevõtjad** infot veebist (62%) ja veebilehelt korruptsioon.ee (33%) ja/või küsiks nõu Politsei- ja Piirivalveametist (28%).

Peaaegu kõik **avaliku sektori töötajad** (82%) küsiks korruptsioonialase küsimuse tekkimise korral nõu oma asutusest või otsiksid sellekohast infot: üle poole (54%) otsiksid infot veebilehelt korruptsioon.ee ja 34% otsiksid infot veebist. Vajadus sellekohast infot otsida on tekkinud vähem üle 55-aastastel töötajatel ja vanematel (65+) aastastel töötajatel (osakaalud vastavalt 43% ja 60%), peaaegu pooltel (46%) keskeri- või kutseharidusega töötajatel, vaba ja muu elukutse esindajatel (48% ja 43%), pika staažiga (üle 20 a) töötajatel (46%) ning õiguskaitse ja riigiametite töötajatel (osakaalud vastavalt 35% ja 34%).

Avatud vastustest selgub, et lisaks küsiks avaliku sektori töötajad nõu oma vahetult juhilt või kolleegidelt, siseauditi või sisekontrolli osakonnast, aga ka tuttavatelt juristidelt või sõpradelt ja lähedastelt. Samuti tutvutaks seadusandluse, juhendite ja varasema kohtupraktikaga ja küsitaks nõu ka teistest asutustest (Õiguskantsleri Kantselei, Audiitorkogu, ministeeriumid, KAPO, Politsei) või eetikaekspertidelt.

Korruptsioonialases küsimuses nõu küsimine Politsei- ja Piirivalveametist erineb nende seas, kes on korruptsiooniga kokku puutunud: umbes veerand (23%) korruptsiooniga kokku puutunud avaliku sektori töötajatest küsiks nõu Politsei- ja Piirivalveametist, samas kui korruptsiooniga mitte kokku puutunud on see osakaal 13%.

Tabel 9. Korruptsioonialases küsimuses nõu küsimine ja info otsimine

ELANIKUD	ETTEVÕTJAD	AVALIK SEKTOR
NÕU KÜSIMINE JUSTIITSMINISTEERIUMIST:		
<ul style="list-style-type: none"> 45-54. a (22% vs 35-44-aastased 13%) 		<ul style="list-style-type: none"> linna- või vallavolikogu liikmed ja tippjuhid (vastavalt 22% ja 20% vs 10% keskastme juhid ja spetsialistid, ametnikud) madalama staažiga (kuni 5. a - 13%-15% vs 7%-8% pikema staažiga)
NÕU KÜSIMINE OMA ASUTUSEST:		
	<ul style="list-style-type: none"> mehed (18% vs naised 14%) ehitus- ja tööstussektor (22% vs kaubandus- ja teenindus- 15%, side-, finantsvahendus- ja haldussektor 10%) käive üle 10 milj euro (63% vs 1-5 milj eurot 26%, 200-500 tuhat eurot 16%, kuni 50 000 eurot, 50-200 000 eurot 11%) väikeettevõtted (38% vs mikroettevõtted 12%) üle 50% välismaine kapital (40% vs ainult Eesti kapital 13%) 	<ul style="list-style-type: none"> naised (84% vs mehed 77%) nooremad (18-24 - 89% vs teised vanuserühmad 76%-80%) keskastme juhid ja spetsialistid ametnikud (85% vs 66% tippjuhid, muu ametikoha esindajad, 46% linna- või vallavolikogu liikmed) Tallinn (86% vs Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 80%, Põhja- ja Lääne-Eesti 76% ja Virumaa 73%) ministeeriumid (86% vs poliitikut 51%)
NÕU KÜSIMINE POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETIST:		
	<ul style="list-style-type: none"> Virumaa (53% vs Põhja-Lääne-Eesti 29%, Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 25% ja Tallinn 23%) 	<ul style="list-style-type: none"> mehed (24% vs naised 11%) linna või vallavolikogu liikmed (44% vs tippjuhid 36%, keskastme juhid 14% ja spetsialistid/ametnikud 13%) Põhja- ja Lääne-Eesti (27% vs Virumaa 21%, Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti 16% ja Tallinn 9%) poliitikut (39% vs omavalitsused 19%, õiguskaitseasutused 16%, ministeeriumid 11% ja riigiametid 10%)
INFO OTSIMINE KORRUPTSIOONIALASELT VEEBILEHELTEL:		
<ul style="list-style-type: none"> naised (42% vs 30% mehed) kõrgharidusega (42% vs keskeri- või kutseharidusega ja 20% keskharidusega) 1 501-2 000 eurot (47% vs üle 2 000 euro 41%, 801-1 500 eurot 40%, kuni 500 eurot 36% ja 501-800 eurot 18%) avaliku sektori palgatöötaja (55% vs õpilane/üliõpilane 40%, iseendale töödandja 37%, erasektori palgatöötaja 31% ja pensionär 21%) 	<ul style="list-style-type: none"> side-, finantsvahendus- ja haldussektor (42% vs sotsiaal- ja isikuteenindus- 36%, kaubandus- ja teenindus- 30% ja ehitus- ja tööstussektor 24%) 	<ul style="list-style-type: none"> naised (57% vs mehed 45%) madala staažiga (alla 1. a – 63% vs pikema staažiga 47%-57%)

INFO OTSIMINE VEEBIST:		
<ul style="list-style-type: none"> • nooremad (18-24 – 90% vs 25-34. a 79%, 45-54. a 75%, 35-44. a 70%, 55-64. a 59% ja 65-aastased ja vanemad 32%) • 1 501-2 000 eurot pereliikme kohta (80% vs üle 2 000 euro 72%, 801-1500 eurot 65%, kuni 500 eurot ja ei tea 61%-62%, ja 501-800 eurot 44%) • õpilane/üliõpilane (97% vs lapsehoolduspuhkusel 84%, iseendale tööandja 78%, töötu 76%, avaliku sektori palgatöötaja 71%, erasektori palgatöötaja 67% ja pensionär 27%) 	<ul style="list-style-type: none"> • naised (71% vs 56% mehed) • mikroettevõtted (64% vs 44% keskmise suurusega ettevõtted ja 43% väikeettevõtted) • ainult Eesti kapitaliga ettevõtted (65% vs 27% üle 50% väliskapitaliga ettevõtted) • käive kuni 50 000 (75% vs 50-200 tuhat 62%, 500 001 – 1 000 000 55%, 200 001 kuni 500 000 eurot ja 1 000 001-5 000 000 49%) 	<ul style="list-style-type: none"> • nooremad (18-24 – 52% vs 46% 25-34, 28%-34% kuni 64-aastased) • ministeeriumid (42% vs 28%-34% teised asutused)
INFO/NÕU MUJALT OTSIMINE/KÜSIMINE:		
	<ul style="list-style-type: none"> • ehitus- ja tööstussektor (25% vs sotsiaal- ja isikuteenindus- 16%, side-, finantsvahendus- ja haldus- 14%, kaubandus- ja teenindussektor 12%) 	

Avatud vastustes täpsustasid **ettevõtjad**, et tutvusid lähemalt seadusandlusega või küsidsid nõu juristilt, tuttavatelt ettevõtjatelt, aga ka oma tutvusringkonnast (sõbrad, tuttavad, pereliikmed). Kusjuures enim täpsustasid oma vastust korruptsioonialase info otsimise osas need ettevõtjad, kes on korruptsiooniga kokku puutunud (29% vs mitte kokku puutunud 14%).

Korruptsioonist teavitamine

Korruptsiooniga kokku puutudes ei rääkinud ega teatanud juhtumist kellelegi 36% **elanikest**, mis on 15% võrra madalam kui 2016. a. Lähedastele, sõpradele või kolleegidele teatasid 20%, mis on võrreldes 2016. aastaga jäänud samaks, õiguskaitseorganitele teatasid 9% elanikest (sh 5% need, kes rääkisid juhtumist nii sõpradele, kui teatasid ka õiguskaitseorganitele) (kasv +8% võrdluses 2016. a-ga) ja 3% rääkis või teatas kellelegi teisele.

Elanikud on arvamusel, et korruptsioonijuhtumist teatamisel pole mõtet, sest asjaosaliste üle ei mõistetak kohut (31%) ja juhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega pole mõtet teatada (30%). Ka **avaliku sektori töötajad** on arvamusel, et korruptsioonijuhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega polnud mõtet teatada (39%), ent kõige enam põhjendasid avaliku sektori töötajad korruptsioonijuhtumist mitte teavitamist asjaoluga, et ilmselt ei olnud tegemist juriidilises mõttes õigusrikkumisega (51%).

Ettevõtjatest teatas korruptsioonijuhtumist lähedastele, sõpradele või kolleegidele 40%. See osakaal on ajas oluliselt kasvanud (2016. a 15%). Õiguskaitseorganitele (politsei, prokuratuur jms) teatas või

rääkis (korruptsiooni)juhtumist 3% ettevõtjatest. Mitte kellelegi ei teatanud ega rääkinud 29% vastajatest.

Peamiselt ei teatanud **ettevõtjad** korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele, kuna arvati, et on raske tõestada, et tegu oli korruptsiooniga (42%). Samuti arvatakse, et teatamisel pole mõtet, sest asjaosaliste üle ei mõistetak kohut (34%) või arvatakse, et juhtum on tühine, mistõttu pole mõtet teatada (28%). Näiteks erinesid olulisel määral meeste ja naiste hinnangud põhjendusele: „Juhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega pole mõtet teatada“ – põhjendust valis 52% naistest ja 15% meestest. Rohkem mehi nõustusid ka põhjendusega, et teatamisel pole mõtet, sest asjaosaliste üle ei mõistetak kohut (43% vs 8% naised).

Ettevõtjate **avatud vastustest** selgub, et tuntakse, et pole aega korruptsioonijuhtumiga tegeleda. Samuti tekitavad sellised olukorrad ettevõtjates abitust, kuna puudub läbipaistvus juhtumi lahendamise osas või korruptsiooni kohta pole piisavalt tõendeid. Teisalt suudetakse juhtumeid lahendada tuginedes ettevõttesisestele väärtushinnangutele ja sisereeglitele või hinnatakse, et juhtum oli asutusesisene ja väikese mõjuga.

Korruptsioonijuhtumist on pooled **avaliku sektori töötajad** rääkinud lähedastele või sõpradele, 10% on teatanud korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele (sh need 4%, kes rääkisid juhtumist nii sõpradele kui teatasid ka õiguskaitseorganitele) ja 8% rääkis või teatas kellelegi teisele. Mitte kellelegi ei teatanud 22% ehk ligikaudu veerand vastanutest. Soo järgi vaadatuna teatasid mehed rohkem oma korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele kui naised (13% vs 4%) ja naised seevastu ei teatanud korruptsioonijuhtumist üldse kellelegi rohkem kui mehed (15% vs 8%).

Peamiselt ei teatanud avaliku sektori töötajad korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele, kuna arvati, et juriidilises mõttes pole tegu õigusrikkumisega (51%), juhtumit peeti tühiseks või tähtsusetuks (39%) või korruptsiooni oleks raske tuvastada (26%). Lisaks oli 30%-l vastajatest mõni muu põhjus. **Avatud vastustest** selgub, et mitmesuguste sümbolsete kingituste ja tänutähe väljendamise juhtumite puhul ei peeta neid korruptsiooniks, kuna sageli tehakse neid viisakuse ja tänu avaldamiseks. Samuti tuuakse välja generatsioonide erinevused. Teisalt, kui saadakse väiksema rahalise väärtusega kingitusi (nt šokolaad, toit), siis ei ole tänutäheks toodud kommikarbi ühine tarbimine korruptsioon. Teatud juhtudel on ametnik kingitusest või rahalisest boonusest keeldunud ja teavitanud juhtumist oma ülemust.

Soo järgi esinevad erisused põhjustes, miks avaliku sektori töötajad ei teatanud korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele. Peaaegu pooled naised olid arvamusel, et juhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega pole mõtet teatada, samas kui samasuguse hinnangu andsid 23% meestest. Mehed jällegi põhjendasid mitte teatamist rohkem sellega, et teatamisel puudub mõte, sest asjaosaliste üle ei mõistetak kohut (21% vs naised 8%). Sarnaseid hinnanguid andsid ka ettevõtete juhid, mis tähendab, et nais- ja meessoost ettevõtjad ja avaliku sektori töötajad hindavad korruptsioonijuhtumist mitte teatamise põhjuseid ühtmoodi. Korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele mitte teatamise põhjustes esineb oluline erinevus Tartu piirkonna ja Lõuna-Eesti vastajate puhul, kes hindasid teiste piirkondade vastajatest oluliselt kõrgemalt, et tegemist oli tühise ja tähtsusetu juhtumiga, mistõttu pole mõtet teatada (61% vs sõltuvalt piirkonnast 19%–38%).

KORRUPTSIOONI ENNETAMINE JA KORRUPTSIOONIALASTE TEGEVUSTE MÕJU HINDAMINE

Elanikud leiavad, et Eesti riik peaks korruptsiooni ennetamiseks eelkõige karmistama korruptsiooni eest määratavaid karistusi (vt joonis 23) (45%), muutma erakondade rahastamist läbipaistvamaks (42%), tõstma elanike teadlikkust korruptsioonist (37%) ning tõhustama politsei ja prokuratuuri tööd korruptsioonikuritegude uurimisel (36%). Kõige vähem peaks nende arvates tõstma ettevõtjate ja ametnike teadlikkust korruptsioonist.

Ettevõtjad leiavad, et korruptsiooni ennetamiseks tuleks karmistada korruptsiooni eest määratavaid karistusi (39%), muuta läbipaistvamaks erakondade rahastust (37%), tõhustada politsei ja prokuratuuri tööd korruptsioonikuritegude uurimisel (30%) ning tõstma ametnike ja poliitikute teadlikkust (27%). Kõige vähem oluliseks peetakse teadlikkuse tõstmist ettevõtjate endi hulgas (15%).

Avaliku sektori töötajad on arvamusel, et Eesti riik peaks korruptsiooni ennetamiseks eelkõige tõstma poliitikute teadlikkust korruptsioonist (38%), muutma erakondade rahastamist läbipaistvamaks (36%) ning tõstma ka ametnike ja elanike teadlikkust korruptsioonist (33% ja 32%). Kõige vähem peaks täpsustama korruptsioonivastaseid seaduseid ja reguleerima lobitegevust.

Avaliku sektori töötajate puhul selgub **avatud vastustest**, et tõstma peaks nii ametnike, poliitikute, ettevõtjate kui ka elanike teadlikkust korruptsioonist, kuna ainult ühe huvigrupi teadlikkuse tõstmisel on väike mõju. Samuti tuuakse välja, et seadusandlus ei ole piisavalt selge või tõlgendavad eri ametiasutused neid erinevalt. Sarnaselt hinnatakse, et seadusandlust ja seadusi on vaja karmistada, kuid ka viia ametnike palk vastavusse turul pakutavate palkadega. Järelevalve osas hinnati, et vaja oleks taastada riiklik järelevalve omavalitsuste üle madalamal tasemel, aga suurendada ka avalikkuse kontrolli võimalusi, sh parendama teabe kättesaadavust ning kaaluma tehisintellekti lahenduste rakendamist anomaaliate tuvastamiseks või looma tehnoloogiliselt anonüümse vihjekeskonna³⁸.

³⁸ <https://securedrop.org/>

Tabel 10. Eesti riigi korruptsiooni ennetavad tegevused

ELANIKUD	ETTEVÕTJAD	AVALIK SEKTOR
KORRUPTSIOONI EEST MÄÄRATAVATE KARISTUSTE KARMISTAMINE:		
<ul style="list-style-type: none"> • muus keeles uuringuküsimustiku täitnud (71% vs eesti keeles 41%) • väiksemate linnade elanikud (63% vs väiksemate asulate 42% ja suurte linnade 40%) 	<ul style="list-style-type: none"> • muus keeles uuringuküsimustiku täinud ettevõtjad (59% vs eesti keeles 36%) • keskharidusega ettevõtjad (48% vs kõrgharidusega 35%) 	<ul style="list-style-type: none"> • nooremad (18-24- 57% vs 25-34. a 34%, 35-44. a 26%, 55-64. a 22%, 45-54. a ja 65+ 19%) • keskeri- või kutseharidusega (37% vs kõrgharidusega 22%) • madala staažiga (alla 1. a – 33% vs pikema staažiga 17%-25%) • riigiametid (28% vs õiguskaitseasutused 23%, ministeeriumid ja poliitikud 18%-19%)
ERAKONDADE RAHASTAMISE LÄBIPAISTVAMAKS MUUTMINE:		
	<ul style="list-style-type: none"> • side-, finantsvahendus- ja haldussektor (47% vs teised 32-36%) • 18-34 aastased (50% vs 55-64-a. 38%, 45-54- a. 30%, 65-a. ja vanemad 27%) 	<ul style="list-style-type: none"> • nooremad (18-24 - 48% vs 55-64. a 40%, 25-34. a 38%, 35-54. a 32%)
LOBITEGEVUSE REGULEERIMINE:		
<ul style="list-style-type: none"> • 25-34. a (28% vs 17% 55-64. a, 15% 35-44. a ja 13% 45-54. a) • üle 2 000 euro (25% vs 13% 801-1 500 eurot ja 8% 501-800 eurot) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tallinn (26% vs 16% Põhja-Lääne, 8% Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti) • mehed (23% vs 11% naised) 	<ul style="list-style-type: none"> • mehed (24% vs 17% naised) • kesk- ja kõrgharidusega (21% ja 20% vs 10% keskeri- või kutseharidusega) • Tallinn ning Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (22% ja 20% vs 14%-15% Põhja- ja Lääne-Eesti, 9% Virumaa) • suurema sissetulekuga (üle 2000 euro -26% vs 17% 801-1500 eurot, 14% 500-800 eurot ja 12% sissetulekut mitte teadvad) • ministeeriumid (27% vs 22% õiguskaitseasutused, 17% omavalitsused ja riigiametid ja 11% poliitikud)
KORRUPTSIOONIVASTASTE SEADUSTE TÄPSUSTAMINE:		
		<ul style="list-style-type: none"> • vanemad (üle 65. a – 21% vs 14% 25-34. a ja 10%-11% 35-54. a) • Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (18% vs 10% Tallinn)
POLITSEI JA PROKURATUURI TEGEVUSE TÕHUSTAMINE:		
		<ul style="list-style-type: none"> • nooremad (18-24 – 52% vs 25% 25-44. a, 21% 55+ ja 19% 45-54. a) • keskharidusega (30% vs 21% kõrgharidusega)

		<ul style="list-style-type: none"> linna- või vallavolikogu liikmed (34% vs 24% spetsialistid, ametnikud, 20% muu ametikoha esindajad, 18% keskastme juhid ja 13% tippjuhid) 500- 800 eurot (30% vs 22% üle 2000 euro, 20% 801-1500 eurot ja 15% ei tea sissetulekut)
TEADLIKKUSE TÕSTMINE:		
AMETNIKE TEADLIKKUSE TÕSTMINE:		
<ul style="list-style-type: none"> keskeri- või kutseharidusega (24% vs kõrgharidusega 13% ja keskharidusega 12%) iseendale töandja (35% vs pensionär ja erasektori palgatöötaja 17% ja avaliku sektori palgatöötaja 10%) 	<ul style="list-style-type: none"> naised (32% vs mehed 24%) 	<ul style="list-style-type: none"> 45-54. a (37% vs 55-64. a 32%, 35-44. a 30% ja 65+ 28%)
ETTEVÕTJATE TEADLIKKUSE TÕSTMINE:		
<ul style="list-style-type: none"> vanemad (65-aastased ja vanemad – 23% vs 25-54. a 9%-11%) 501- 800 eurot (18% vs 801-2000 eurot 11%-12%) 	<ul style="list-style-type: none"> naised (19% vs mehed 12%) 65- aastased ja vanemad (27% vs 55-64- aastased 20%, 45-54-aastased ja 35-44-aastased 11%) 	<ul style="list-style-type: none"> 45-54. a (30% vs 55-64. a 24%, 25-34. a 18% ja 65+ 11%) kõrgharidusega (26% vs keskering keskeri- ja kutseharidusega 17%)
POLIITIKUTE TEADLIKKUSE TÕSTMINE:		
	<ul style="list-style-type: none"> 55-64 aastased (35% vs 35-44 aastased 27%, 45-54 aastased 26% ja 65-aastased ja vanemad 22%) 	<ul style="list-style-type: none"> naised (40% vs mehed 34%) pikema staažiga (üle 20. a – 44% vs alla 1. a 36% ja 1-5. a 34%)
NOORTE KORRUPTSIOONIALASE TEADLIKKUSE TÕSTMINE:		
<ul style="list-style-type: none"> Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (33% vs Põhja ja Lääne-Eesti 21% ja Tallinn 17%) pensionär (34% vs avaliku sektori palgatöötaja 23%, õpilane/üliõpilane 22% ja erasektori palgatöötaja 16%) 		

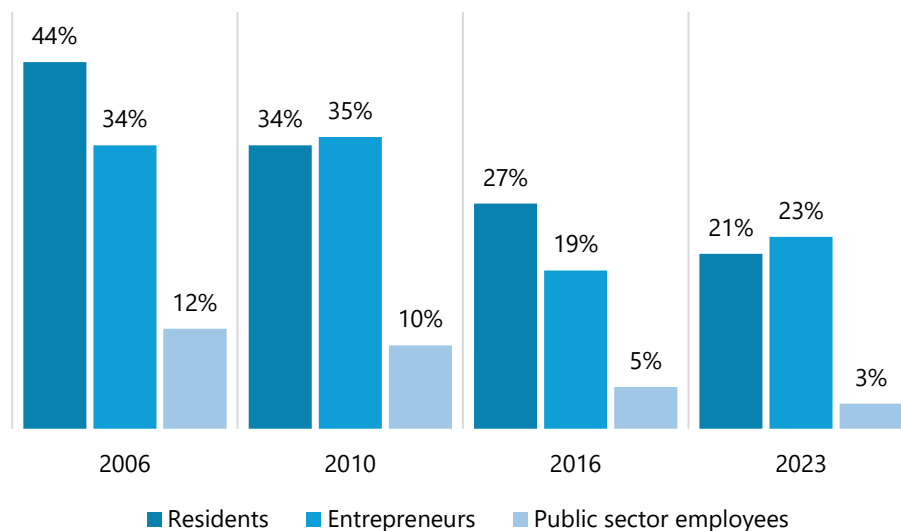
Avatud vastustest selgub, et **ettevõtjad** peavad oluliseks nii seadusandluse kui ka reeglite täpsustamist ja menetluse reeglite arusaadavaks ning lihtsamaks tegemist. Samuti arvatakse, et tuleks parandada nii ametnike töö- ja palgatingimusi, et ei tekiks ahvatlust korruptsioonis osaleda, kui ka õpetajate töö- ja palgatingimusi, et kasvatada üldist elanikkonna haritust korruptsiooni teemal.

Elanikud näevad, et korruptsiooni tõkestamisel on oluline lobitegevuse reguleerimine ja karistuste karmistamine ning aegumise tähtaegade pikendamine. Lisaks selgus **elanike avatud vastustest** veel, et seadusandlus on mitteamusaadavas keeles ning piirid korruptiivse tegevuse ja mittekorruptiivse tegevuse vahel on ebaselged. Elanikud näevad ka vajadust tõsta riigiteenistujate palku.

SUMMARY

- The corruption survey of three target groups has been conducted with a similar methodology since 2004, making this the fifth in a row. The three target groups surveyed are Estonian residents (n=533), businesses (n=531) and public sector employees, i.e. officials (including politicians) (n=1,563). Similar questions are asked from all the groups as much as possible, so the results could be compared. The Centre for Applied Social Sciences (CASS) of the University of Tartu and Norstat Eesti AS conducted the survey in October and December of 2023.
- The survey reveals respondents' ethical views, perceptions of the prevalence of corruption and direct exposure to so-called street corruption (as opposed to high-level corruption). There is often a reluctance to admit personal contact with corruption, which leads to underestimation of this indicator. To compensate for this, a measure of perception of corruption provides valuable information on the prevalence of corruption.
- As this is a replication study, the data analysis was based on as similar principles as possible to previous studies. Throughout the study, the results of the comparison group are presented first and are more prominent (in bold and blue). Only statistically significant differences are shown in the text and tables of this report. Due to the large number of groups and characteristics to be analysed, only results where the difference between groups is $\geq 5\%$ for proportions/shares and ≥ 0.2 for indices are presented in this report. Only results for unweighted groups with seven or more respondents are compared, except for exposure to bribery with fewer respondents. Throughout the survey report, aggregate identifiers (e.g. exposure to corruption, would behave corruptly, development barriers, etc.) are also included, the content of which is described in the technical report.
- All three target groups similarly rate six situations as the least corrupt: corruption in education (paying for language training), corruption in the public sector, both narrow and in a broader sense (awarding a bonus, giving a thank-you gift, calling an official), corrupt use of public funds (a company car) and business corruption. Compared to previous surveys, residents have become more aware of corruption in politics and the media and of the violation of procedural restrictions. Entrepreneurs have become more aware over time of the violation of procedural restrictions.
- In addition to the perception of corruption, the survey also examined how respondents accept corruption and perceive its prevalence in Estonia. Regardless of the target group, bribery and influence peddling are the most disapproved by respondents. Public sector officials are the least tolerant of corruption, and the public the most tolerant. This has stayed the same over time. All target groups are most accepting of the awarding of bonuses to government employees and of voluntary payments by parents to organise language lessons, which, although bribery in nature, is not perceived as such by respondents.
- In a hypothetical situation, about a quarter of residents, entrepreneurs, and 3% of public sector officials would be prepared to behave corruptly. The willingness to behave corruptly has declined over time for residents and public sector employees and slightly increased for entrepreneurs. Residents mainly justify immoral behaviour because of the situation's

potential harm (punishment) for themselves. In contrast, entrepreneurs justify it with the benefits of winning a public procurement contract.

Percentage of respondents who would behave corruptly in a hypothetical situation.

Corruption is not a primary societal concern for citizens, but it is still widespread.

- Corruption is not a secondary problem for Estonians, with 55% of people considering corruption a concern. Still, compared to several other societal issues, such as price increase, drugs, unemployment, security in Estonia and Europe, and poor access to healthcare, corruption is less of a concern for Estonians. The share of people considering corruption a problem has remained the same for seven years (57% in 2016). However, for entrepreneurs, the corruptibility and bias of politicians and officials are not the main development barriers, with corruptibility of officials ranking last among the development barriers. Over time, entrepreneurs have become more critical of corruption. Entrepreneurs consider that politicians and officials have become more corruptible over time: in 2016, around a quarter of entrepreneurs identified these factors as development barriers, compared to 40% (politicians) and 30% (officials).

- 2% of residents and 3% of entrepreneurs claim that when using public services, they have been asked for bribes, gifts and return favours. Since 2016, these figures have decreased (16% of residents and 5% of entrepreneurs). Bribes, gifts and return favours are mostly presumed, according to residents, in relation to doctors and, according to entrepreneurs, in relation to local authorities.
- 6% of residents and 2% of entrepreneurs admit to offering bribes themselves – these figures have decreased compared to 2016 (9% and 4%, respectively). Compared to earlier, residents acknowledge giving gifts, but not receiving favours. Residents' belief that paying extra or giving a gift affects provision of service has decreased over time (51% in 2023, 64% in 2016 and 72% in 2010). Residents with secondary education, from Virumaa or smaller towns and cities believe most in the impact of bribes.

Exposure to other types of corruption has remained the same for residents and public officials but increased slightly for entrepreneurs. There is a reluctance to talk about experienced corruption.

- Other types³⁹ of corruption have been directly encountered by 11% of residents, 13% of businesses and 3% of public officials. Personal exposure has remained stable for residents and the public sector and increased slightly for entrepreneurs (9% in 2016). Compared to earlier, the trend is the opposite, with a decrease among entrepreneurs and an increase among residents in 2016. Giving a gift as a thank you (6% of residents) is more common than giving a gift to influence a decision (2%). Over time, these figures have declined from 9% and 7% in 2016, respectively. In addition to gift-giving, using acquaintances for doing business is the most common form of corruption. There have been no changes in the primary forms of corruption over time.
- 5% of entrepreneurs have encountered corruption within their own company; for example, an employee has abused their power, given unauthorized favours, etc. Thus, entrepreneurs encounter corruption in their own company more than bribery in the public sector (2%-3%), but less than other types of public sector corruption (13%).
- When coming to contact with corruption, residents and entrepreneurs are reluctant to talk about it, although the share of residents and entrepreneurs who do not tell anyone has decreased over time. When corruption is reported, it is to friends or colleagues. The share of residents telling friends or colleagues about corruption they have been exposed to has stayed the same over time. Still, there has been a significant increase (+25%) in entrepreneurs who would tell friends or colleagues (15% in 2016). Residents (9%) and entrepreneurs (3%) are also more willing to notify law enforcement about corruption, up from 1% in 2016. Among public officials, 10% would report to law enforcement, which has decreased significantly over time (42% in 2016). Thus, while in 2016, officials differed considerably from other target groups, now they report to law enforcement in a similar way to others.
- Representatives of all target groups consider that the main ways to prevent corruption should be to increase the penalties for corruption, to make the funding of political parties more transparent and to raise awareness of corruption among officials and the public.
- Younger residents, entrepreneurs, and officials (up to 35-year-olds) are more tolerant of corruption, while residents aged 25-34 are also the most corruption-prone. Residents up to 44 years of age are indirectly (they know people who have offered bribe to officials) less exposed to corruption. On the other hand, 25-34-year-olds stand out as having more indirect exposure to other forms of corruption. Corruption is perceived as more common by officials aged 25-44.
- Managers of companies in the trade and services sector are most exposed to corruption within their companies. They are also the most corruption-prone among managers of companies in different sectors. In previous surveys, managers of companies in the trade and service sector also stood out as the most corrupt.

³⁹ E.g. political corruption, violation of procedural restrictions, press corruption, etc.

TEHNILINE ARUANNE

Uuring viidi läbi veebipõhise küsitlusuuringu ja arvutil juhitud telefoniintervjuude e CATI (ingl *Computer Assisted Telephone Interviewing*) meetodil Norstat Eesti AS vastava koolituse läbinud küsitajate poolt. Avalikus sektoris viidi läbi veebipõhine küsitlusuuring, ettevõtjate ja elanike seas mõlemad meetodid kombineeritult.

Andmete töötlemisel kasutati statistikapaketti R, programmeerimiskeelt Python ja andmetöötlustarkvara MS Excel. Kategoriaalsete andmete gruppide võrdlemisel on kontrollitud erinevuste statistilist olulisust kasutades hii-ruut testi. Indeksite puhul on keskmiste võrdlemiseks kasutatud dispersioonanalüüsi (ANOVA – *Analysis of Variance*), kus tunnuse lõikes on analüüsimeetodi eeldused täidetud (jäägid on normaaljaotusega, kategooriate hajuvused on sarnased). Tasemerühmade paarikaupa võrdlemiseks on kasutatud Tukey post hoc-teste. Kui tunnuse jaotus ei vastanud dispersioonanalüüsi eeldustele, siis on mitme grupi võrdlemiseks kasutatud mitteparameetrilist Kruskal-Wallise testi ning tasemerühmade võrdlemiseks Wilcoxon'i astaksummatesti. Sarnaselt 2010. aasta uuringu analüüsile viidi ka käesolevas uuringus läbi lineaarse regressiooni analüüsid, ent mudelite madala kirjeldusastme ja osaliselt vajalike eelduste mittetäitumise tõttu ei ole regressioonanalüüside tulemusi aruandes kajastatud.

Uuringuaruande tekstis ja tabelites on toodud vaid statistiliselt olulised erinevused ($p < 0,05$). Kuna analüüsitavaid gruppe ja tunnuseid on palju, siis on uuringuaruandes esitatud ainult need tulemused, kus gruppidevaheline erinevus on $\geq 5\%$ (osakaalude puhul). Indeksite puhul on esitatud need tulemused, mille gruppidevaheline erinevus on $\geq 0,2$. Võrreldi ainult nende gruppide tulemusi, kus vastajate arv oli vähemalt 7. Tabelites või teksti sees on esitatud võrdlusgrupi tulemused kõige esimesena ja nende tulemused on esile tõstetud rasvases kirjas ja sinisena.

Kõigis sihtrühmades on maakondade jaotumine piirkondadeks järgmine:

- Tallinn
- Põhja-Lääne: Põhja-Eesti (Harjumaa (v.a Tallinn), Järva- ja Raplamaa), Lääne-Eesti (Hiiumaa, Lääne, Pärnu- ja Saaremaa)
- Tartu piirkond (Tartumaa) ja Lõuna-Eesti (Jõgeva-, Põlva-, Valga-, Viljandi- ja Võrumaa)
- Virumaa (Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa)

Koondtunnused

Käitüks korruptiivselt

Selleks, et hinnata, kuidas määratlevad erinevates sihtrühmades korruptsiooni need vastajad, kes käitüks korruptiivselt, võrreldes nendega, kes ei käitüks, loodi koondtunnus. Tunnuse loomise aluseks oli küsimus, kus vastajatel paluti hinnata hüpoteetilise olukorra põhjuseid, mis ajendaks ise meelega pakkuma või vastu võtma (vt elanikud küsimus 12, ettevõtjad küsimus 10, avalik sektor küsimus 12). Koondtunnus loodi neist vastajatest, kes vähemalt ühe põhjusega nõustusid („pigem nõustun“ või „täiesti nõustun“).

Korruptsiooniga kokku puutunud

Selleks, et hinnata, kuidas määratlevad erinevates sihtrühmades korruptsiooni need vastajad, kes on korruptsiooniga mingil moel kokku puutunud, võrreldes nendega, kes ei ole, loodi koondtunnus korruptsiooniga kokku puutumise osas. Koondtunnuse aluseks olid elanikel küsimus 13 („olen ise osalenud“), küsimus 14 (väited 1-3), küsimus 17 („üks kord“ või „mitu korda“) ja küsimus 20 („jah“). Ettevõtjate puhul olid aluseks küsimus 11 („olen ise osalenud“), küsimus 13 („üks kord“ või „mitu korda“), küsimus 16 („üks kord“ või „mitu korda“), küsimus 21 („jah“), küsimus 22 („jah“). Avalikus sektoris olid koondtunnuse aluseks küsimused küsimus 14 („jah, olen isiklikult“) ja küsimus 15 (tänutäheks või kingituseks: „tihti“ või „mõnikord“ või „harva“). Koondtunnus loodi nendest, kellel oli vähemalt ühes tunnuses vastav väärtus.

Indeksid

Sotsiaaldemograafiliste tunnuste alusel analüüsimiseks moodustati sarnaselt varasemate uuringutega ebaeetilistest olukordadest koondindeksid, mille põhjal saadi vastajate antud keskmised väärtused. Indeksi moodustamise aluseks oli küsimus, kus esitati vastajale 13 väidet (vt elanikud küsimus 10, ettevõtjad küsimus 8, avalik sektor küsimus 10).

- Korruptsiooni ära tundmise indeksi aluseks olid vastusevariandid „üldse ei nõustu“ (1), „pigem ei nõustu“ (2), „pigem nõustun“ (3), „täiesti nõustun“ (4). Indeksi madalam väärtus väljendab halvemat korruptsiooni ära tundmist.
- Korruptsiooni aktsepteerimise indeksi aluseks olid vastusevariandid „üldse ei aktsepteeri“ (1), „pigem ei aktsepteeri“ (2), „pigem aktsepteerin“ (3), „täiesti aktsepteerin“ (4). Indeksi kõrgem väärtus väljendab kõrgemat tolerantsust korruptsiooni osas.
- Korruptsiooni leviku indeksi aluseks olid vastusevariandid „üldse ei ole levinud“ (1), „pigem ei ole levinud“ (2), „pigem levinud“ (3), „väga levinud“ (4). Indeksi kõrgem väärtus väljendab suuremat korruptsiooni leviku hinnangut.

Arengutakistused

Ettevõtjate puhul loodi eraldiseisvad koondtunnused küsimus 6 põhjal peamiste ettevõtluse arengutakistuste kohta: kõik arengutakistused (väited 1-9), seadusandlus (väited 1-2, st nii 1 kui ka 2), ametnikud (väited 3-4), poliitikud (väited 5-6), tööjõud (väide 7) ja bürokraatia (väited 8-9). Tunnused loodi nendest ettevõtjatest, kes vastasid sarnase sisuga väidetele „väga tõsine takistus“ või „üsna tõsine takistus“.

Ametnikega rahulolu

Ametnikele antud rahuloluhinnangute uurimiseks loodi uus koondtunnus ametnikke käsitlevate väidetele antud hinnangutest. Ettevõtjate puhul oli kasutusel küsimus 9 ja väited 5, 8, 9. Väidete 5 ja 9 puhul kaasati vastusevariandid „pigem nõustun“ ja „täiesti nõustun“, kaheksanda väite puhul kaasati variandid „pigem ei nõustu“ ja „üldse ei nõustu“. Elanike puhul oli kasutusel küsimus 11 ja väited 1–3. Väidete 1 ja 3 puhul kaasati vastusevariandid „pigem nõustun“ ja „täiesti nõustun“, teise väite puhul kaasati variandid „pigem ei nõustu“ ja „üldse ei nõustu“. Koondtunnus moodustati nendest, kes vastasid kolme tunnuse osas kõigile tingimustele.

Uuringu üldkogumi moodustasid Eesti Vabariigi alalised elanikud alates 15. eluaastast (Statistikaameti andmetel seisuga 01.01.2023. a kokku 1 141 905 inimest). Täisealiste elanike kontaktandmed päriti Rahvastikuregistrist ülekattega, et vajaminev hulk vastuseid kätte saada, sest veebiküsitluste vastamismäär on alates 10%. Rahvastikuregistri päringu tegemiseks taotleti Andmekaitse Inspektsiooni luba. Elanike küsitlusele laekus 533 vastust.

Tabelis 11 on esitatud üldkogumi kirjeldus, tegelik valim ja valimi jaotus pärast kaalumist. Kuna tegemist on kordusuuringuga, lähtuti valimi aluseks olevate lõigete tegemisel eelmise, 2016. aasta uuringu põhimõtetest ja tellija nõuannetest. Küsitlustöö käigus kujunenud valimi sotsiaaldemograafilist struktuuri soo, vanuse ja elukoha lõikes võrreldi vastavate statistiliste näitajatega üldkogumi kohta ning kaaluti sellele vastavaks.

Tabel 11. Elanikkonna küsitluse üldkogumi ja valimi võrdlus

Liigitus	Lõigete sisu	Üldkogum		Tegelik valim		Kaalutud jaotus
		Arv	%	Arv	%	%
Kokku		1 141 905	100%	533	100%	100%
Piirkond	Tallinn	382 064	33%	157	29%	33%
	Põhja- ja Lääne-Eesti	324 664	28%	176	33%	28%
	Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti	268 778	24%	167	31%	24%
	Virumaa	166 399	15%	33	6%	15%
Sugu	Mehed	532 640	47%	185	35%	47%
	Naised	609 265	53%	348	65%	53%
Vanus	15–24	136 602	12%	51	10%	12%
	25–34	172 033	15%	80	15%	15%
	35–44	200 897	18%	104	20%	18%
	45–54	185 152	16%	93	17%	16%
	55–64	170 768	15%	78	15%	15%
	65+	276 453	24%	127	24%	24%

Ettevõtjad

Ettevõtjate valimi aluseks olid Äriregistri avaandmed⁴⁰ 31.08.2023 seisuga. Töötajate arvu ja müügitulu määramiseks võeti Äriregistri andmete põhjal viimane saadaolev aruande aasta. Uuringusse ei kaasatud mitteaktiivseid ehk 0 töötajaga ettevõtteid. Valimi koostamise andmestikku kaasati vähemalt 1 töötajaga ettevõtteid; äriühingute liigid, nagu aktsiaselts, osuühing, täisühing ja usaldusühing; registrisse kantud ettevõtteid; välja jäeti EMTAK koodid O, T ja U⁴¹. Lõplik andmestik valimi loomiseks koosnes 68 287 ettevõttest.

Uuringu sihtrühmaks olid ettevõtete tippjuhid (direktorid, tegevjuhid, juhatajad, omanikud). Teoreetiline valim moodustati vastavalt eelneva uuringu põhimõtetest lähtuvalt: proportsionaalselt ettevõtete tegevusalade ja piirkondade lõikes, kuid mitteproportsionaalselt ettevõtete

⁴⁰ <https://avaandmed.ariregister.rik.ee/>

⁴¹ Kategooria O alla kuuluvad asutused kuuluvad avaliku sektori sihtrühma, kategooriate T ja U ettevõtteid ei kuulu sihtrühma.

suurusrühmade (1–9, 10–49, 50–250 ja 250+) lõikes, et tagada uuringu tulemuste võrdlemiseks piisavalt suured grupid.

Ettevõtted jagati viide sektorisse:

- I rühm: EMTAK kategooria A (primaarsektor);
- II rühm: EMTAK kategooriad B-F (ehitus- ja tööstussektor);
- III rühm: EMTAK kategooriad G-I (kaubandus- ja teenindussektor);
- IV rühm: EMTAK kategooriad J-N (side-, finantsvahendus- ja haldussektor);
- V rühm: EMTAK kategooriad P-S (sotsiaal- ja isikuteenindussektor).

Ettevõtted jagati töötajate arvu põhjal järgnevateks kategooriateks:

- mikroettevõtted (1–9 töötajat);
- väikeettevõtted (10–49 töötajat);
- keskmise suurusega ettevõtted (50–250 töötajat);
- suureettevõtted (250+ töötajat).

Küsitlusuuringule ja telefoniintervjuule vastas 531 ettevõtet.

Tabelis 12 on esitatud ettevõtjate üldkogumi kirjeldus, tegelik valim ja valimi jaotus pärast kaalumist. Kuna tegemist on kordusuuringuga, lähtuti valimi aluseks olevate lõigete tegemisel eelmise, 2016. aasta uuringu põhimõtetest ja tellija nõuannetest. Küsitlustöö käigus kujunenud valimi struktuuri piirkonna, töötajate arvu (ettevõtete suuruse) ja majandussektori lõikes võrreldi vastavate statistiliste näitajatega üldkogumi kohta ning kaaluti sellele vastavaks.

Tabel 12. Ettevõtjate küsitluse üldkogumi ja valimi võrdlus

		Üldkogum								Tegelik valim								Kaalutud jaotus			
		Arv				%				Arv				%				%			
		1-9	10-49	50-250	üle 250	1-9	10-49	50-250	üle 250	1-9	10-49	50-250	üle 250	1-9	10-49	50-250	üle 250	1-9	10-49	50-250	üle 250
Liigitus	Lõigete sisu	TALLINN								TALLINN								TALLINN			
Majandus-sektor	A	117	6	0	0	4%	3%	0%	0%	1	0	0	0	3%	0%	0%	0%	4%	3%	0%	0%
	B-F	4084	626	119	23	30%	31%	29%	39%	25	3	0	1	27%	16%	0%	100%	30%	31%	29%	39%
	G-I	6903	840	127	26	43%	47%	53%	67%	34	8	2	0	32%	42%	50%	0%	43%	47%	53%	67%
	J-N	11768	704	129	35	56%	71%	77%	95%	60	11	4	0	49%	73%	100%	0%	56%	71%	77%	95%
	P-S	3524	186	18	9	44%	49%	62%	75%	42	6	5	1	47%	46%	83%	50%	44%	49%	62%	75%
		PÕHJA-LÄÄNE								PÕHJA-LÄÄNE								PÕHJA-LÄÄNE			
Majandus-sektor	A	1031	69	5	0	37%	36%	42%	0%	12	0	0	0	41%	0%	0%	0%	37%	36%	42%	0%
	B-F	4783	679	140	21	35%	34%	34%	36%	38	9	0	0	40%	47%	0%	0%	35%	34%	34%	36%
	G-I	4501	462	71	5	28%	26%	30%	13%	43	6	1	0	41%	32%	25%	0%	28%	26%	30%	13%
	J-N	4978	110	18	0	24%	11%	11%	0%	32	2	0	0	26%	13%	0%	0%	24%	11%	11%	0%
	P-S	2155	83	3	0	27%	22%	10%	0%	26	3	0	0	29%	23%	0%	0%	27%	22%	10%	0%
		TARTU-LÕUNA								TARTU-LÕUNA								TARTU-LÕUNA			
Majandus-sektor	A	1216	89	7	0	44%	46%	58%	0%	11	3	1	0	38%	100%	100%	0%	44%	46%	58%	0%
	B-F	3562	460	103	7	26%	23%	25%	12%	23	6	1	0	24%	32%	33%	0%	26%	23%	25%	12%
	G-I	2937	300	28	4	18%	17%	12%	10%	22	4	1	0	21%	21%	25%	0%	18%	17%	12%	10%
	J-N	3043	134	16	2	15%	14%	10%	5%	24	1	0	0	20%	7%	0%	0%	15%	14%	10%	5%
	P-S	1628	73	3	2	20%	19%	10%	17%	17	4	1	0	19%	31%	17%	0%	20%	19%	10%	17%
		VIRUMAA								VIRUMAA								VIRUMAA			
Majandus-sektor	A	391	28	0	0	14%	15%	0%	0%	5	0	0	0	17%	0%	0%	0%	14%	15%	0%	0%
	B-F	1409	227	46	8	10%	11%	11%	14%	8	1	2	0	9%	5%	67%	0%	10%	11%	11%	14%
	G-I	1663	176	13	4	10%	10%	5%	10%	6	1	0	0	6%	5%	0%	0%	10%	10%	5%	10%
	J-N	1154	40	4	0	6%	4%	2%	0%	7	1	0	0	6%	7%	0%	0%	6%	4%	2%	0%
	P-S	708	39	5	1	9%	10%	17%	8%	5	0	0	1	6%	0%	0%	50%	9%	10%	17%	8%

Korruptsioon Eestis 2023

		Üldkogum								Tegelik valim								Kaalutud jaotus			
		Arv				%				Arv				%				%			
		KOKKU								KOKKU								KOKKU			
Majandus- sektor	A	2755	192	12	0	4%	0%	0%	0%	29	3	1	0	5%	1%	0%	0%	4%	0%	0%	0%
	B-F	13838	1992	408	59	20%	3%	1%	0%	94	19	3	1	18%	4%	1%	0%	20%	3%	1%	0%
	G-I	16004	1778	239	39	24%	3%	0%	0%	105	19	4	0	20%	4%	1%	0%	24%	3%	0%	0%
	J-N	20943	988	167	37	31%	1%	0%	0%	123	15	4	0	23%	3%	1%	0%	31%	1%	0%	0%
	P-S	8015	381	29	12	12%	1%	0%	0%	90	13	6	2	17%	2%	1%	0%	12%	1%	0%	0%
	Kokku	61555	5331	855	147	91%	8%	1%	0%	441	69	18	3	83%	13%	3%	1%	91%	8%	1%	0%

Avaliku sektori valim moodustati mitteproportsionaalse valiku põhimõttel jaotades kogu avaliku sektori 5 alamrühma:

- Grupp 1: Ministeeriumid, maavalitsused, põhiseaduslikud institutsioonid v.a kohtud, avalik-õiguslikud juriidilised isikud (v.a ülikoolid, teatrid, muuseumid, uurimisasutused; peamaja tasandil)
- Grupp 2: Riigiametid, inspeksioonid, valitsusasutused, ministeeriumite haldusala asutused
- Grupp 3: Õiguskaitseasutused (Politsei- ja Piirivalveamet, Prokuratuur, Maksu- ja Tolliamet, kohtud, kriminaalhooldusosakonnad)
- Grupp 4: Poliitiline ametkond: riigikogu, linnavolikogud, vallavolikogud
- Grupp 5: Kohalikud omavalitsused: linna- ja vallavalitsused (Tallinna ja suurte linnade puhul ka linnavalitsuse ametid, Tallinnas ka linnaosavalitsused)

Valim moodustati sarnaselt varasemate uuringutega mitte proportsionaalse valiku põhimõttel, eesmärgiga tagada piisavalt suured sihtrühmad, mis võimaldaksid tulemusi vastavate rühmade lõikes analüüsida. Valimi moodustamise aluseks oli Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt uuringu Tellijale esitatud nende andmebaasis olemasolevad avaliku sektori töötajate andmed. Kontaktide loetelu täiendati avalikult Internetist kättesaadavate kontaktidega, arvestades ka 2016. ja 2010. a uuringutes kasutatud kriteeriume. Lõplikust andmebaasist tehti juhuvalikuga väljavõtt, kus võeti arvesse ka iga alamrühma soovitatavat ligikaudset suurust (vt tabel 13). Avaliku sektori küsimustikule vastas 1 563 vastajat.

Tabel 13. Avaliku sektori küsitluse üldkogum ja valim

	Üldkogum		Valimi plaanitud jaotus		Tegelik valim		Kaalutud jaotus	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
I Ministeeriumid, põhiseaduslikud institutsioonid avalik-õiguslikud juriidilised isikud	4169	14%	210	14%	279	18%	221	14%
II Riigiametid, inspeksioonid, valitsusasutused, ministeeriumite haldusala asutused	11020	37%	555	37%	596	38%	583	37%
III Õiguskaitseasutused (Politsei- ja Piirivalveamet, Prokuratuur, Maksu- ja Tolliamet, kohtud, kriminaalhooldusosakonnad)	7426	25%	375	25%	339	22%	393	25%
IV Poliitiline ametkond: riigikogu, linnavolikogud, vallavolikogud	1619	5%	75	5%	95	6%	86	5%
V Kohalikud omavalitsused: linna- ja vallavalitsused	5311	18%	270	18%	254	16%	281	18%
Kokku	29545	100%	1485	100%	1563	100%	1563	100%

Küsimustikud

Elanikud

0. Palun valige keel, milles soovite küsimustikku täita:

- Eesti (1)
- Vene (2)
- Inglise (3)

TAUSTAANDMED

1. Kas olete:

- Mees (1)
- Naine (2)

2. Palun märkige oma vanus:

- 15-17
- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65-74
- 75-84
- 85+

3. Milline on Teie kõige kõrgem omandatud haridustase? (1 VASTUS)

- Põhiharidus
- Keskkharidus
- Keskeri- või kutseharidus (kutsekool, tehnikum)
- Kõrgharidus

4. Milline järgnevatest seisunditest iseloomustab Teid kõige paremini? (1 VASTUS)

- Iseendale tööandja (ettevõtja)
- Avaliku sektori palgatöötaja
- Erasektori palgatöötaja (ka palgata töötaja pereettevõttes/talus)
- Pensionär
- Töötu
- Õpilane või üliõpilane
- Kodune
- Lapsehoolduspuhkusel
- Muu, palun täpsustage

5. Palun märkige, kui suur oli möödunud kuul Teie pere sissetulek ühe inimese kohta?

Hinnangulise summa leidmiseks liitke kokku kõigi pereliikmete netosissetulekud ja jagage saadud summa pereliikmete arvuga.

- kuni 500 eurot
- 501-600 eurot
- 601-700 eurot
- 701-800 eurot
- 801-900 eurot

- 901-1000 eurot
- 1001-1500 eurot
- 1501-2000 eurot
- üle 2 000 euro
- ei tea

6. Palun märkige oma elukoha piirkond (1 VASTUS):

- Tallinn
- Põhja-Eesti (Harju-, Järva-, Raplamaa)
- Lääne-Eesti (Hiiu-, Saare-, Lääne-, Pärnumaa)
- Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (Tartu-, Võru-, Valga-, Põlva-, Jõgeva- ja Viljandimaa)
- Virumaa (Ida- ja Lääne-Virumaa)

7. Palun märkige, mis tüüpi asulas Te elate:

- Suur linn (nt Tallinn, Tartu, Pärnu, vms)
- Muu linn
- Alev, alevik, küla

SISSEJUHATAVAD KÜSIMUSED

8. Kuidas Te hindate oma praegust majanduslikku heaolu võrreldes viie aasta tagusega?

- Palju halvem (1)
- Mõnevõrra halvem (2)
- Samasugune (3)
- Mõnevõrra parem (4)
- Palju parem (5)
- Ei oska öelda (6)

9. Palun hinnake, kui tõsine on Teie arvates iga alljärgnev probleem Eestis praegu:

	Ei ole üldse tõsine	Mitte eriti tõsine	Üsna tõsine	Väga tõsine	Ei oska öelda
Narkootikumid					
Kuritegevus					
Korruptsioon					
Tööpuudus					
Arstiabi vilets kättesaadavus					
Sisseränne					
Kliima ja keskkonna küsimused					
Avalike teenuste madal kvaliteet					
Eesti julgeolek					
Euroopa julgeolek					
Hinnatõus					
Muu probleem (palun täpsustage)					

KORRUPTSIOONI OLEMUS JA LEVIK

10. Palun öelge, ...

... kuivõrd Te igat järgnevat olukorda aktsepteerite?

- Üldse ei aktsepteeri (1)
- Pigem ei aktsepteeri (2)
- Pigem aktsepteerin (3)
- Täiesti aktsepteerin (4)
- Ei oska öelda (5)

... kuid Te nõustute, et tegemist on korruptsiooniga?

- Üldse ei nõustu (1)
- Pigem ei nõustu (2)
- Pigem nõustun (3)
- Täiesti nõustun (4)
- Ei oska öelda (5)

...kui levinud Teie hinnangul sellised olukorrad Eestis on?

- Ei ole üldse levinud (1)
- Pigem ei ole levinud (2)
- Pigem levinud (3)
- Väga levinud (4)
- Ei oska öelda (5)

Ettevõtja pakub eliitkooli direktorile reisi soojale maale, et viimane aitaks tema pojalt oma kooli pääseda.
Lapsevanemad maksavad munitsipaalkooli sihtasutusele koolijuhil üleskutsel nn vabatahtlikku tasu, et korraldada selle eest koolis keeleõppe lisatunde.
Riigiameti juht määrab kõigile asutuse töötajatele (sh tema ise) eduka tööaasta puhul preemia 300 eurot.
Riigiametnik kasutab ametiautot nädalavahetustel oma isiklikeks asjaajamiseks.
Ettevõtja helistab tuttavale ametnikule, kiirendamiseks vahepeal takerdunud ettevõtte dokumentide menetlemist.
Haige pääseb operatsioonile eelisjärjekorras, kuna arst on tema venna kursusekaaslane.
Ametnik lubab ettevõtjale, et mõjutab vastutatu eest ministriumiametnikku otsustama ettevõtjaga seotud projekti kasuks.
Koostööpartner pakub ehituspoele töötajale lisatasu, et ta tõstaks nende kaubad konkurentide omast rohkem esile.
Kiiruseületaja annab tänutundest ja meeldiva suhtluse eest ta peatanud ja talle hoiatuse teinud politseinikule kommikarbi.
Ettevõtja teeb erakonnale annetuse ja saab oma ettevõttele vastutasuks soodsa otsuse.
Hangetega tegelev ametnik tellib asutusele arvuteid firmast, mille osanik on tema poeg (või muu lähikondlane).
Ajakirjanik võtab ettevõtjalt vastu soodustuse, kingituse, vms tänutäheks tema ettevõttele soodsa või konkurendile ebasoodsa kajastuse tegemiseks meediaväljaandes.
Eakas lähedane saab hooldekodu koha vastuteene eest hooldekodu juhile.

11. Palun öelge, kuid Te nõustute iga järgneva väitega.

	Üldse ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Pigem nõustun (3)	Täiesti nõustun (4)	Ei oska öelda (5)
Eesti ametnikud on inimestega suheldes viisakad ja abivalmid.					
Erasektori firmades on parem teenindus kui riigiasutustes.					
Eesti ametnikud on üldiselt asjatundlikud ja teevad oma tööd hästi.					
Ebaeetiliselt käituv avaliku sektori töötaja on kahjulikum kui ebaeetiliselt käituv erasektori töötaja.					
Avalikus sektoris on töötajatele rangemad reeglid kui eraettevõtetes (nt teenuste					

tellimisel, partnerite valikul, huvide konflikti vältimisel).					
---	--	--	--	--	--

12. Palun kujutlege, et Teil on võimalus pakkuda ametnikule raha või vastuteenet, et pääseda karistusest (nt liikluseeskirjade rikkumine) või kiirendada ametlikku asjaajamist. Kuivõrd Te nõustute iga järgmise väitega arvestades tänase Eesti konteksti?

	Üldse ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Pigem nõustun (3)	Täiesti nõustun (4)	Ei oska öelda (5)
Pakuksin raha või vastuteenet, kuna see on küllalt levinud praktika.					
Pakuksin raha või vastuteenet, kuna vahelejäämiskriis oleks väike.					
Pakuksin raha või vastuteenet, kuna vastasel juhul peaksin kandma liiga suuri kahjusid (suur trahv, viivitused asjaajamises jne).					
Pakuksin raha või vastuteenet, kuna selline tegu oleks kahjutu.					
Pakuksin raha või vastuteenet, kuna ametnike palk on väike.					

KOKKUPUUDE KORRUPTSIOONIGA

13. Palun öelge iga järgneva situatsiooni puhul, kas olete viimase aasta jooksul selles isiklikult osalenud või selle tunnistajaks olnud (ehk teate kedagi teist, kes on osalenud või kokku puutunud)?

	Olen ise osalenud (1)	Olen olnud tunnistaja (2)	Ei ole kokku puutunud (3)
Poliitiline erakond lubab teha ettevõtjale soodsa otsuse, kui viimane teeb erakonnale suure annetuse.	1	2	3
Tänu tutvusele ametnikuga saadakse avalikust sektorist infot, teenust või kiireneb asjaajamine.	1	2	3
Ametnik/inspektor jätab peale soodustuse või raha saamist trahvi tegemata.	1	2	3
Ametnik tellib asutuse/riigi rahade eest toote või teenuse firmalt, milles ta sugulane on osanik	1	2	3
Ametnik osutab teenust siis, kui talle osutatakse vastuteene.	1	2	3
Ametnikule viiakse tänutäheks kingitus.	1	2	3
Ametnik kasutab enda ametikohast tulenevalt teada saadud infot isiklikes huvides.	1	2	3
Mõni muu korruptiivne olukord, palun nimetage allpool	1	2	3

14. Kas Te olete ise viimase aasta jooksul ametnikule peale maksnud, osutanud vastuteene või toonud kingituse või teate mõnda oma lähedast või tuttavat, kes seda on teinud, et mõjutada teenuse osutamist? (MITU VASTUST)

- Olen toonud kingituse (1)
- Olen peale maksnud (2)
- Olen osutanud vastuteene (3)

- Tean inimest(i), kes on peale maksnud või toonud kingituse (4)
 - Ei ole ise (5)
 - Ei tea kedagi (6)
 - Ei oska öelda (7)
15. Kui pidite peale maksma, kingituse või vastuteene tegema, siis kas harilikult...? (1 VASTUS)
- Avaliku sektori töötaja küsis või vihjas selle vajalikkusele (1)
 - tegite seda omal algatusel (2)
 - Ei soovi öelda (3)
16. Kuivõrd mõjutab Teie hinnangul peale maksmine või kingituse toomine teenuse osutamist? (1 VASTUS)
- Ei mõjuta üldse (1)
 - Eriti ei mõjuta (2)
 - Mõjutab üsna palju (3)
 - Mõjutab väga palju (4)
 - Ei oska öelda (5)
17. Mitu korda on Eesti ametnikud andnud Teile viimase aasta jooksul erinevaid avalikke teenuseid kasutades märku soovist saada altkäemaksu? (1 VASTUS)
- Üks kord (1)
 - Mitu korda (2)
 - Mitte ühtegi korda (3)
 - Ei oska öelda (4)
18. Milliste järgmiste avalike teenuste kasutamisel on Eesti ametnikud andnud Teile viimase aasta jooksul märku soovist saada altkäemaksu: (MITU VASTUST)
- Juhiloa saamisel/sõiduki registreerimisel (1)
 - Sõiduki tehnoülevaatusel (2)
 - Maksudega seoses (3)
 - Passi või ID kaardi väljastamisel (4)
 - Kohtuga suheldes (5)
 - Arstidega suheldes (6)
 - Politseiga suheldes (7)
 - Lasteaiaga suheldes (8)
 - Hooldekodu kohaga seoses (9)
 - Kooli või ülikooliga suheldes (10)
 - Sotsiaal- ja toimetulekutoetustega seoses (11)
 - Piiri ületades (12)
 - Linna- või vallavalitsusega suheldes (13)
 - Muu avaliku teenuse puhul (14)
19. Palun hinnake, kui tihti on Eesti ametnikud Teile viimase aasta jooksul andnud järgnevate avalike teenuste kasutamisel märku soovist saada altkäemaksu?
Ehk siis Teile on tundunud, et sellele vihjatakse. See ei tähenda, et Te sellele soovile ka vastasite!

	Mitte kunagi	Harva	Sageli	Iga kord	Ei ole seda teenust kasutanud	Ei oska öelda
Juhiloa saamisel/sõiduki registreerimisel						
Sõiduki tehnoülevaatusel						
Maksudega seoses						

Passi või ID kaardi väljastamisel						
Kohtuga suheldes						
Arstidega suheldes						
Politseiga suheldes						
Lasteaiaga suheldes						
Hooldekodu kohaga seoses						
Kooli või ülikooliga-suheldes						
Sotsiaal- ja toimetulekutoetustega seoses						
Piiri ületades						
Linna- või vallavalitsusega suheldes						
Mõne muu avaliku teenuse puhul, palun täpsustage_____						

20. Kas olete pidanud viimase aasta jooksul välisriigis olles maksma sealsele ametnikule altkäemaksu või tegema vastuteene?

- Jah (1)
- Ei (2)
- Ei soovi öelda (3)

21. Millisel juhul olete pidanud välisriigis maksma sealsele ametnikule altkäemaksu või tegema vastuteene? (MITU VASTUST)

- Ettevõtte vms asutamisel
- Litsentside, lubade taotlemisel
- Riigihankega seoses
- Soodsa kohtuotsusega seoses
- Kaupade/teenuste piiriületusega või tolliga seoses
- Trahvidega, riikliku järelevalvega või inspekteerimisega seoses
- Kaupade/teenuste maksustamisega seoses
- Mõne muu avaliku teenuse puhul (palun nimetage)

KORRUPTSIOONIST TEAVITAMINE

22. Kas te rääkisite või teatasite sellest (korruptsiooni)juhtumist kellelegi? (1 VASTUS)

Palun lähtuge selle küsimuse puhul kõige viimasest korruptsioonijuhtumist või Teie hinnangul kõige olulisemast korruptsioonijuhtumist?

- Jah, rääkisin lähedastele või sõpradele või kolleegidele
- Jah, teatasin õiguskaitseorganitele (politsei, prokuratuur jms)
- Jah, rääkisin nii sõpradele kui teatasin õiguskaitseorganitele
- Rääkisin kellelegi teisele, palun täpsustage
- Teatasin kellelegi teisele, palun täpsustage
- Ei rääkinud kellelegi
- Ei teatanud kellelegi
- Ei oska öelda

23. Miks Te ei teatanud korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele? Palun valige kuni kolm Teie jaoks kõige olulisemat põhjust!

- Ei tea, kuhu teatada
- Keegi ei teata nagunii
- Juhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega pole mõtet teatada
- Teatamisel pole mõtet, sest asjaosaliste üle ei mõistetaks kohut
- Ei taha endale ega teistele lisaprobleeme tekitada

- Ilmselt ei olnud tegemist juriidilises mõttes õigusrikkumisega
- Raske tõestada, et tegu oli korruptsiooniga
- Muu põhjus, palun täpsustage
- Ei oska öelda

TEADLIKKUS KORRUPTSIOONI ENNETUSTEGEVUSTEST

24. Kas Te olete teadlik korruptsioonialasest veebilehest korruptsioon.ee?
- Jah, tean selle lehe olemasolust, ent ei ole selle sisuga tutvunud
 - Jah, tean selle lehe olemasolust ja olen ka selle sisuga tutvunud
 - Ei ole teadlik
25. Kui Teil tekib korruptsioonialane küsimus, mida Te teeksite info otsimisel või nõu küsimisel? (MITU VALIKUT)
- küsiksin nõu Justiitsministeeriumist
 - küsiksin nõu Politsei- ja Piirivalveametist
 - otsiksin infot veebilehelt korruptsioon.ee
 - otsiksin üldiselt veebist infot
 - ei ole kusagilt nõu küsida
 - küsiksin nõu/otsiksin infot mujalt, palun täpsustage
 - ei ole sellist vajadust tekkinud
 - muu, palun täpsustage
26. Palun valige kuni 3 Teie hinnangul kõige olulisemat tegevust, mida peaks Eesti riik korruptsiooni ennetamiseks tegema?
- Tõstma ametnike teadlikkust korruptsioonist
 - Tõstma ettevõtjate teadlikkust korruptsioonist
 - Tõstma poliitikute teadlikkust korruptsioonist
 - Tõstma elanike teadlikkust korruptsioonist
 - Tegelema noorte korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega
 - Karmistama korruptsiooni eest määratavaid karistusi
 - Tõhustama politsei ja prokuratuuri tööd korruptsioonikuritegude uurimisel
 - Täpsustama korruptsioonivastaseid seadusi
 - Reguleerima lobitegevust
 - Muutma erakondade rahastamist läbipaistvamaks
 - Kaitsma neid, kes teavitavad korruptsioonist
 - Midagi muud, palun täpsustage...
27. Kui Teil on temaga seonduvaid mõtteid, siis palun kirjutage need siia:

SUUR TÄNU VASTUSTE EEST!

Ettevõtjad

0. Palun valige keel, milles soovite küsimustikku täita:

- Eesti (1)
- Vene (2)
- Inglise (3)

SISSEJUHATAVAD KÜSIMUSED

1. Mitu töötajat on Teie ettevõttes?

- 0 töötajat
- 1 kuni 9 töötajat (1)
- 10 - 49 töötajat (2)
- 50 - 99 töötajat (3)
- 100 - 250 töötajat (4)
- Üle 250 töötaja (5)

2. Milline on Teie ettevõtte põhitegevusala?

☐ põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	(a)	1
☐ mäetööstus	(b)	2
☐ töötlev tööstus	(c)	3
☐ elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	(d)	4
☐ veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	(e)	5
☐ ehitus	(f)	6
☐ hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite ja mootorrataste remont	(g)	7
☐ veondus ja laondus	(h)	8
☐ majutus ja toitlustus	(i)	9
☐ info ja side	(j)	10
☐ finants- ja kindlustustegevus	(k)	11
☐ kinnisvaraalane tegevus	(l)	12
☐ kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	(m)	13
☐ haldus- ja abitegevused	(n)	14
☐ haridus	(p)	15
☐ tervishoid ja sotsiaaltoetused	(q)	16
☐ kunst, meelelahutus ja vaba aeg	(r)	17
☐ muud teenindavad tegevused	(s)	18
☐ muu tegevusala (palun täpsustage allpool)		19

3. Palun märkige oma ettevõtte asukoht:

- Tallinn (1)
- Põhja-Eesti (Harju-, Järva-, Raplamaa) (2)
- Lääne-Eesti (Hiiu-, Saare-, Lääne-, Pärnumaa) (3)
- Lõuna-Eesti (Võru-, Valga-, Põlva-, Jõgeva- ja Viljandimaa) (4)
- Virumaa (Ida- ja Lääne-Virumaa) (5)

4. Kas välismaine kapital moodustab Teie ettevõtte...?

- Üle 50% (1)
- 50% või alla selle (2)
- 0% ehk ainult Eesti kapital (3)
- Ei oska öelda (4)

5. Palun märkige, millisesse vahemikku jäi Teie ettevõtte kogukäive 2022. aastal?

- kuni 30 000 eurot (1)

- 30 001 kuni 50 000 eurot (2)
- 50 001 kuni 100 000 eurot (3)
- 100 001 kuni 200 000 eurot (4)
- 200 001 kuni 500 000 eurot (5)
- 500 001 kuni 1 000 000 eurot (6)
- 1 000 001 kuni 2 000 000 eurot (7)
- 2 000 001 kuni 5 000 000 eurot (8)
- 5 000 001 kuni 10 000 000 eurot (9)
- 10 000 001 kuni 20 000 000 eurot (10)
- üle 20 miljoni euro (11)
- Ei oska öelda (12)
- Käive puudus (13)

6. Palun hinnake, kuivõrd tõsiseks peate Te iga järgnevat tegurit oma ettevõtte arengu takistusena?

	Ei ole üldse takistuseks (1)	Mitte eriti tõsine takistus (2)	Üsna tõsine takistus (3)	Väga tõsine takistus (4)	Ei oska öelda (5)
Seadusandluse jäikus					
Seaduste pidev muutmine					
Ametnike äraostetavus ja erapoolikus					
Ametnike ebapädevus					
Poliitikute äraostetavus ja erapoolikus					
Poliitikute ebapädevus					
Kvalifitseeritud tööjõu puudus					
Ametlike protseduuride kallidus					
Asjaajamise bürokraatlikkus					
Mõni muu takistus, palun nimetage...					

KORRUPTSIOONI OLEMUS JA LEVIK

7. Palun öelge, ...

... kuivõrd Te igat järgnevat olukorda aktsepteerite?

- Üldse ei aktsepteeri (1)
- Pigem ei aktsepteeri (2)
- Pigem aktsepteerin (3)
- Täiesti aktsepteerin (4)
- Ei oska öelda (5)

... kuivõrd Te nõustute, et tegemist on korruptsiooniga?

- Üldse ei nõustu (1)
- Pigem ei nõustu (2)
- Pigem nõustun (3)
- Täiesti nõustun (4)
- Ei oska öelda (5)

...kui levinud Teie hinnangul sellised olukorrad Eestis on?

- Ei ole üldse levinud (1)
- Pigem ei ole levinud (2)
- Pigem levinud (3)
- Väga levinud (4)
- Ei oska öelda (5)

Ettevõtja pakub eliitkooli direktorile reisi soojale maale, et viimane aitaks tema pojal oma kooli pääseda.
Lapsevanemad maksavad munitsipaalkooli sihtasutusele koolijuhi üleskutsel nn vabatahtlikku tasu, et korraldada selle eest koolis keeleõppe lisatunde.
Riigiameti juht määrab kõigile asutuse töötajatele (sh tema ise) eduka tööaasta puhul preemia 300 eurot.
Riigiametnik kasutab ametiautot nädalavahetustel oma isiklikeks asjaajamiseks.
Ettevõtja helistab tuttavale ametnikule, kiirendamaks vahepeal takerdunud ettevõtte dokumentide menetlemist.
Haige pääseb operatsioonile eelisjärjekorras, sest arst on tema venna kursusekaaslane.
Ametnik lubab ettevõtjale mõjutada vastutasu eest ministeeriumiametnikku otsustama ettevõtjaga seotud projekti kasuks.
Koostööpartner pakub ehituspoe töötajale tasu, et ta tõstaks nende kaubad konkurentide omast rohkem esile.
Kiiruseületaja annab tänutundest ja meeldiva suhtluse eest ta peatanud ja talle hoiatuse teinud politseinikule kommikarbi.
Ettevõtja teeb erakonnale annetuse ja saab vastutasuks oma ettevõttele soodsa otsuse.
Hangetega tegelev ametnik tellib asutusele arvuteid firmast, mille osanik on tema poeg (või muu lähikondlane).
Ajakirjanik võtab ettevõtjalt tänutäheks vastu soodustuse, kingituse, vms tema ettevõttele soodsa või konkurendile ebasoodsa kajastuse tegemiseks meediaväljaandes.
Eakas lähedane saab hooldekodu koha vastuteene eest hooldekodu juhile.

8. Palun öelge, kuivõrd Te nõustute iga järgneva väitega.

	Üldse ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Pigem nõustun (3)	Täiesti nõustun (4)	Ei oska öelda (5)
Mu töökoht on stabiilne ja kindel.					
Tänu oma töökohale on mul ühiskonnas kõrge staatus.					
Minul isiklikult ei ole tööl kunagi tekkinud huvide konflikti (nt pidanud tegema otsuseid, mis puudutavad vahetult mind ennast või minuga seotud isikuid vms).					
Eesti ametnikud on inimestega suheldes viisakad ja abivalmid.					
Erasektori firmades on parem teenindus kui riigiasutustes.					
Eesti ametnikud on üldiselt asjatundlikud ja teevad oma tööd hästi.					
Ebaeetiliselt käituv avaliku sektori töötaja on kahjulikum kui ebaeetiliselt käituv erasektori töötaja.					
Avalikus sektoris on töötajatele rangemad reeglid kui eraettevõtetes (nt teenuste tellimisel, partnerite valikul, huvide konflikti vältimisel vms).					

9. Palun kujutlege, et olete ettevõtja, kes osaleb riigihankekonkursil ja Teie soov on hange võita. Teil oleks võimalus pakkuda ametnikule kingitust (nt puhkusereis) tema otsuse mõjutamiseks. Kuivõrd Te nõustute iga järgmise väitega arvestades tänase Eesti konteksti?

	Üldse ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Pigem nõustun (3)	Täiesti nõustun (4)	Ei oska öelda (5)
Pakuksin kingitust, kuna ametnikud üldiselt eeldavad seda.					
Pakuksin kingitust, kuna vahelejäämiskorral oleks väike.					
Pakuksin kingitust, kuna hanke võitmine oleks firmale kasulik.					
Pakuksin kingitust, kuna selline vastuteene oleks kahjutu.					
Pakuksin kingitust, kuna see on levinud praktika.					

KOKKUPUUDE KORRUPTSIOONIGA

10. Palun öelge iga järgneva situatsiooni puhul, kas olete viimase aasta jooksul selles isiklikult osalenud või selle tunnistajaks olnud (teate kedagi teist, kes on osalenud või kokku puutunud)?

	Olen ise osalenud	Olen olnud tunnistaja	Ei ole kokku puutunud
Poliitiline erakond lubab teha ettevõtjale soodsa otsuse, kui viimane teeb erakonnale suure annetuse.	1	2	3
Tänu tutvusele ametnikuga saadakse avalikust sektorist infot, teenust või kiireneb asjaajamine.	1	2	3
Ametnik/inspektor jätab peale soodustuse või raha saamist trahvi tegemata.	1	2	3
Ametnik tellib asutuse/riigi rahade eest toote või teenuse firmalt, milles ta sugulane on osanik.	1	2	3
Ametnik osutab teenust siis, kui talle osutatakse vastuteene	1	2	3
Ametnikule viiakse tänutäheks kingitus.	1	2	3
Ametnik kasutab talle tänu ametikohale teadaolevat infot isiklikes huvides.	1	2	3
Ettevõtja ja ametnik mängivad riigihankes kokku.	1	2	3
Konkurendi laimamise või enda ettevõtte esiletõstmise eesmärgil meediaväljaandes pakutakse meediaväljaande esindajale soodustust, kingitust, vms (välja arvatud tavaline ostetud reklaam)	1	2	3
Ettevõtte või selle töötaja maksab nn kickbacki ehk vahendustasu (nt firma pakub kliendile teenust, tänu millele saab ise osa müügitulust tagasi vms)	1	2	3
Mõni muu korruptiivne olukord, palun nimetage allpool	1	2	3

11. Kas Teie ettevõtte on viimase kahe aasta jooksul toetanud rahaliselt mõnda poliitilist erakonda?

- Jah, konkreetset erakonda (1)
- Jah, mõnda erakonnaga seotud organisatsiooni (2)
- Ei ole toetanud (3)
- Ei oska öelda (4)

12. Mitu korda on tulnud Teie ettevõttel viimase aasta jooksul Eesti ametnikega suheldes maksta peale, teha kingitus või vastuteene?

- Üks kord
- Mitu korda
- Mitte ühtegi korda
- Ei oska öelda

13. Milliste asutustega suheldes on tulnud Teie ettevõttel viimase aasta jooksul maksta nende asutuste töötajatele peale, teha kingitus või vastuteene? Suheldes...

- Tervisekassaga
- Ministeeriumide või teiste riigiasutustega (v.a. õiguskaitse)
- Kohtutega
- Kohaliku omavalitsuse asutustega
- Õiguskaitseasutustega (Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Prokuratuur jne)
- Notaritega, kohtutäituritega ja pankrotihalduritega
- Mõne muu avaliku sektori asutusega, palun nimetage allpool
- Audiitorfirmadega
- Muu asutusega, palun nimetage allpool

14. Kui sagedasti on Teie ettevõttel tulnud viimase aasta jooksul järgnevate asutustega suheldes maksta nende asutuste töötajatele peale, teha kingitus või vastuteene? Suheldes...

	Mitte kunagi (1)	Harva (2)	Sageli (3)	Iga kord (4)	Ei ole seda teenust kasutanud (5)	Ei oska öelda (6)
Tervisekassaga						
Ministeeriumide või teiste riigiasutustega suheldes (v.a. õiguskaitse)						
Kohtutega						
Kohaliku omavalitsuse asutustega						
Õiguskaitseasutustega (Maksu- ja Tolliamet, politsei- ja piirivalveamet, prokuratuur jne)						
Notaritega, kohtutäituritega ja pankrotihalduritega						
Mõne muu avaliku sektori asutusega, palun täpsustage allpool						
Audiitorfirmadega						
Muu asutusega, palun nimetage allpool						

KOKKUPUUDE KORRUPTSIOONIGA

15. Mitu korda on Eesti ametnikud andnud Teie ettevõttele viimase aasta jooksul erinevaid avalikke teenuseid kasutades märku soovist saada altkäemaksu?

- Üks kord
- Mitu korda

- Mitte ühtegi korda
- Ei oska öelda

16. Milliste järgmiste avalike teenuste kasutamisel on Eesti ametnikud andnud Teie ettevõttele viimase aasta jooksul märku soovist saada altkäemaksu?

- Sõiduki registreerimisel
- Sõiduki tehnoülevaatusel
- Litsentside, lubade taotlemisel
- Riigihankega seoses
- Soodsa kohtuotsusega seoses
- Kaupade/teenuste piiriületusega või tolliga seoses
- Trahvidega, riikliku järelevalvega või inspekteerimisega seoses
- Kaupade/teenuste maksustamisega seoses
- Muu avaliku teenuse kasutamisel, palun nimetage allpool

17. Palun hinnake, kui tihti on Teie ettevõttelt viimase aasta jooksul järgnevaid avalikke teenuseid kasutades altkäemaksu, kingitusi või vastuteenet soovitud?

Ehk siis Teile on tundunud, et sellele vihjatakse. See ei tähenda, et Te sellele soovile ka vastasite!

	Mitte kunagi (1)	Harva (2)	Sageli (3)	Iga kord (4)	Ei ole seda teenust kasutanud (5)	Ei oska öelda (6)
Sõiduki registreerimisel						
Sõiduki tehnoülevaatusel						
Litsentside, lubade taotlemisel						
Riigihankega seoses						
Soodsa kohtuotsusega seoses						
Kaupade/teenuste piiriületusega või tolliga seoses						
Trahvidega, riikliku järelevalvega või inspekteerimisega seoses						
Kaupade/teenuste maksustamisega seoses						
Mõne muu avaliku teenuse kasutamise puhul, palun täpsustage						

18. Kas avalikke teenuseid kasutades tegite/maksite:

- sümboolse kingituse või vastuteene (1)
- raha (2)
- Ei ole pidanud seda tegema (3)
- Ei soovi öelda (4)

19. Kui pidite peale maksma, kingituse või vastuteene tegema, siis kas harilikult...?

- avaliku sektori töötaja küsis või vihjas selle vajalikkusele (1)
- tegite seda omal algatusel (2)
- Ei oska öelda (3)

20. Kas olete viimase aasta jooksul oma ettevõttes kokku puutunud juhtumiga, kus töötaja on käitunud korruptiivselt (näiteks oma võimu ära kasutanud, teinud kellelegi lubamatuid soodustusi või muud taolist)?
- Jah (1)
 - Ei ole (2)
 - Ei oska öelda (3)
21. Kas olete pidanud viimase aasta jooksul välisriigis olles maksuma sealsele ametiisikule altkäemaksu või tegema vastuteene?
- Jah (1)
 - Ei ole (2)
 - Ei soovi öelda (3)
22. Millisel juhul olete pidanud välisriigis maksuma sealsele ametiisikule altkäemaksu või tegema vastuteene?
- Ettevõtte vms asutamisel
 - Litsentside, lubade taotlemisel
 - Riigihankega seoses
 - Soodsa kohtuotsusega seoses
 - Kaupade/teenuste piiriületusega või tolliga seoses
 - Trahvidega, riikliku järelevalvega või inspekteerimisega seoses
 - Kaupade/teenuste maksustamisega seoses
 - Mõne muu avaliku teenuse kasutamise puhul, palun täpsustage allpool

KORRUPTSIOONIST TEAVITAMINE

23. Kas Te rääkisite või teatasite sellest (korruptsiooni)juhtumist kellelegi?
Palun lähtuge selle küsimuse puhul kõige viimastest korruptsioonijuhtumist või kõige olulisemast korruptsioonijuhtumist.
- Jah, rääkisin lähedastele või sõpradele või kolleegidele (1)
 - Jah, teatasin õiguskaitseorganitele (politsei, prokuratuur jms) (2)
 - Jah, rääkisin nii sõpradele kui teatasin õiguskaitseorganitele (3)
 - Rääkisin kellelegi teisele, palun täpsustage (4)
 - Teatasin kellelegi teisele, palun täpsustage (5)
 - Ei teatanud kellelegi (6)
 - Ei rääkinud kellelegi (7)
 - Ei oska öelda (8)
24. Miks Te ei teatanud korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele? Palun valige järgmiste hulgast kuni kolm Teie jaoks kõige olulisemat põhjust!
- Ei tea, kuhu teatada (1)
 - Keegi ei teata nagunii (2)
 - Juhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega pole mõtet teatada (3)
 - Teatamisel pole mõtet, sest asjaosaliste üle ei mõistetak kohut (4)
 - Ei taha endale ega teistele lisaprobleeme tekitada (5)
 - Ilmselt ei olnud tegemist juriidilises mõttes õigusrikkumisega (6)
 - Raske tõestada, et tegu oli korruptsiooniga (7)
 - Muu põhjus, palun märkige allpool (8)
 - Ei oska öelda (9)

TEADLIKKUS KORRUPTSIOONIST JA ENNETUSTEGEVUSED

25. Kas Te olete teadlik korruptsioonialasest veebilehest korruptsioon.ee?
- Jah, tean selle lehe olemasolust, ent ei ole selle sisuga tutvunud (1)

- Jah, tean selle lehe olemasolust ja olen ka selle sisuga tutvunud (2)
 - Ei ole teadlik (3)
26. Kui Teil tekib korruptsioonialane küsimus, mida Te teeksite info otsimisel või nõu küsimisel?
- Küsiksin nõu oma ettevõttest (1)
 - Küsiksin nõu Justiitsministeeriumist (2)
 - Küsiksin nõu Politsei- ja piirivalveametist (3)
 - Otsiksin infot veebilehelt www.korruptsioon.ee (4)
 - Otsiksin üldiselt veebist infot (5)
 - Ei ole kuskilt nõu küsida (6)
 - Küsiksin nõu/otsiksin infot mujalt, palun täpsustage allpool (7)
 - Ei ole sellist vajadust tekkinud (8)

27. Kas Te tunnete vajadust täpsemate korruptsioonivastaste juhtnööride, reeglite järele?
Juhtnööride all peetakse siinkohal silmas kasulikke ja vajalikke suuniseid, kuidas võimalikus korruptsiooniolukorras käituda. Reeglite all peetakse silmas aga kindlaid käitumistavasid, mida peab kindlasti võimaliku korruptsiooniolukorra puhul järgima.

- Jah, täpsemaid juhtnööre oleks vaja riigi tasandil (1)
- Jah, täpsemaid reegleid oleks vaja riigi tasandil (2)
- Jah, täpsemaid juhtnööre oleks vaja minu ettevõtte tasandil (3)
- Jah, täpsemaid reegleid oleks vaja minu ettevõtte tasandil (4)
- Täpsemaid juhtnööre ei ole vaja (5)
- Täpsemaid reegleid ei ole vaja (6)
- Ei oska öelda (7)

28. Palun valige kuni 3 Teie hinnangul kõige olulisemat tegevust, mida peaks Eesti riik korruptsiooni ennetamiseks tegema?

- Tõstma ametnike teadlikkust korruptsioonist (1)
- Tõstma poliitikute teadlikkust korruptsioonist (2)
- Tõstma ettevõtjate teadlikkust korruptsioonist (3)
- Tõstma elanike teadlikkust korruptsioonist (4)
- tegelema noorte korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega (5)
- Karmistama korruptsiooni eest määratavaid karistusi (6)
- Tõhustama politsei ja prokuratuuri tööd korruptsioonikuritegude uurimisel (7)
- Täpsustama korruptsioonivastaseid seadusi (8)
- Reguleerima lobitegevust (9)
- Muutma erakondade rahastamist läbipaistvamaks (10)
- Kaitsma neid, kes teavitavad korruptsioonist (11)
- Midagi muud, palun täpsustage allpool (12)

TAUSTAANDMED

Lõpetuseks mõned üldised küsimused Teie enda kohta

29. Kas olete:
- Mees (1)
 - Naine (2)
30. Palun märkige oma vanus:
- 18-24
 - 25-34
 - 35-44
 - 45-54
 - 55-64

- 65+
31. Milline on Teie kõige kõrgem omandatud haridustase?
- Põhiharidus
 - Keskharidus
 - Keskeri- või kutseharidus (kutsekool, tehnikum)
 - Kõrgharidus

LÕPETUSEKS

32. Kui Teil on teemaga seonduvaid mõtteid, siis palun kirjutage need siia:

Täname uuringus osalemast! Teie vastused on salvestatud!

Avalik sektor

1. Kas olete:
 - Mees (1)
 - Naine (2)

2. Palun märkige oma vanus:
 - 18-24
 - 25-34
 - 35-44
 - 45-54
 - 55-64
 - 65+

- Milline on Teie kõige kõrgem omandatud haridustase? (1 VASTUS)
 - Põhiharidus
 - Keskkharidus
 - Keskeri- või kutseharidus
 - Kõrgharidus

3. Milline on Teie ametikoht? (1 VASTUS)
 - Tippjuht (asutuse juht, vallavanem, linnapea, linnaosa vanem, volikogu esimees, ka abiesimees, abilinnapea jne) (1)
 - Keskastme juht (osakonnajuhataja, talituse vm allüksuse juht) (2)
 - Spetsialist, ametnik (peaspetsialist, noorem- või vanemspetsialist, nõunik, konsultant jmt) (3)
 - Riigikogu liige (4)
 - Linna- või vallavolikogu liige, v.a. volikogu esimees (5)
 - Linna- või vallavalitsuse liige, v.a. linnapea, vallavanem, linnaosa vanem (6)
 - Vaba elukutse esindaja (7)
 - Muu (palun täpsustage allpool) (8)

4. Millised on Teie peamised töövaldkonnad? (VALIDA SAAB MITU VARIANTI)
 - Poliitika, strateegiate väljatöötamine (1)
 - Kodanike, ettevõtete, asutuste teenindamine (2)
 - Riigihanked (3)
 - Litsentsid, load, projektid, planeeringud, maaküsimused, keskkonnaküsimused (4)
 - Seaduseelnõud, õigusaktid, juriidiline nõustamine, juriidilised küsimused (5)
 - Inspekterimine, järelevalve (6)
 - Uuringud, analüüs, statistika, andmebaasid (7)
 - Korraldus ja õigusemõistmine, töö kohtute juures (8)
 - Raamatupidamine, arveldused, finantsküsimused, eelarved, rahaeraldised (9)
 - Auditeerimine (10)
 - Personalitöö, koolitus (11)
 - Infotehnoloogia (12)
 - Arhiivindus, asjaajamine, registrite pidamine (13)
 - Sise- ja väliskommunikatsioon (14)
 - Rahvusvaheline koostöö (15)
 - Haridus (16)
 - Maksuküsimused (17)
 - Sotsiaaltöö (18)
 - Muu, palun täpsustage allpool (19)

5. Palun märkige oma töökoha asukoht:
- Tallinn (1)
 - Põhja-Eesti (Harju-, Järva-, Raplamaa) (2)
 - Lääne-Eesti (Hiiu-, Saare-, Lääne-, Pärnumaa) (3)
 - Tartu piirkond ja Lõuna-Eesti (Tartu-, Võru-, Valga-, Põlva-, Jõgeva- ja Viljandimaa) (4)
 - Virumaa (Ida- ja Lääne-Virumaa) (5)
6. Millal Te oma praegusel ametikohal tööd alustasite?
- Alla 1 aasta tagasi (1)
 - 1-5 aastat tagasi (2)
 - 6-10 aastat tagasi (3)
 - 11-20 aastat tagasi (4)
 - üle 20 aasta tagasi (5)
7. Palun märkige, kui suur oli möödunud kuul Teie pere sissetulek ühe inimese kohta?
Hinnangulise summa leidmiseks liitke kokku kõigi pereliikmete netosissetulekud ja jagage saadud summa pereliikmete arvuga.
- kuni 500 eurot,
 - 501-600 eurot,
 - 601-700 eurot,
 - 701-800 eurot,
 - 801-900 eurot,
 - 901-1000 eurot,
 - 1001-1500 eurot,
 - 1501-2000 eurot,
 - üle 2 000 euro
 - ei tea
8. Kas Teil on lisaks oma põhitöökohale ka lisasissetulekuallikas?
- Jah (1)
 - Ei (2)
 - Ei soovi öelda (3)

KORRUPTSIOONI OLEMUS JA LEVIK

9. Palun öelge, ...
- ... kuivõrd Te igat järgnevat olukorda aktsepteerite?
- Üldse ei aktsepteeri (1)
 - Pigem ei aktsepteeri (2)
 - Pigem aktsepteerin (3)
 - Täiesti aktsepteerin (4)
 - Ei oska öelda (5)
- ... kuivõrd Te nõustute, et tegemist on korruptsiooniga?
- Üldse ei nõustu (1)
 - Pigem ei nõustu (2)
 - Pigem nõustun (3)
 - Täiesti nõustun (4)
 - Ei oska öelda (5)
- ...kui levinud Teie hinnangul sellised olukorrad Eestis on?
- Ei ole üldse levinud (1)
 - Pigem ei ole levinud (2)
 - Pigem levinud (3)
 - Väga levinud (4)
 - Ei oska öelda (5)

Ettevõtja pakub eliitkooli direktorile reisi soojale maale, et viimane aitaks tema pojal oma kooli pääseda.
Lapsevanemad maksavad munitsipaalkooli sihtasutusele koolijuhil üleskutsel nn vabatahtlikku tasu, et korraldada selle eest koolis keeleõppe lisatunde.
Riigiameti juht määrab kõigile ameti/asutuse töötajatele (sh tema ise) eduka tööaasta puhul preemia 300 eurot.
Riigiametnik kasutab ametiautot nädalavahetustel oma isiklikeks asjaajamiseks.
Ettevõtja helistab tuttavale ametnikule, kiirendamaks vahepeal takerdunud ettevõtte dokumentide menetlemist.
Haige pääseb operatsioonile eelisjärjekorras, kuna arst on tema venna kursusekaaslane.
Ametnik lubab ettevõtjale, et mõjutab vastutasu eest ministeeriumiametnikku otsustama ettevõtjaga seotud projekti kasuks.
Koostööpartner pakub ehituspoe töötajale lisatasu, et ta tõstaks nende kaubad konkurentide omast rohkem esile.
Kiiruseületaja annab tänutundest ja meeldiva suhtluse eest ta peatanud ja talle hoiatuse teinud politseinikule kommikarbi.
Ettevõtja teeb erakonnale annetuse ja saab oma ettevõttele vastutasuks soodsa otsuse.
Hangetega tegelev ametnik tellib asutusele arvuteid firmast, mille osanik on tema poeg (või muu lähikondlane).
Ajakirjanik võtab ettevõtjalt vastu soodustuse, kingituse, vms tänutäheks tema ettevõttele soodsa või konkurendile ebasoodsa kajastuse tegemiseks meediaväljaandes.
Eakas lähedane saab hooldekodu koha vastuteene eest hooldekodu juhile.

KORRUPTSIOONI OLEMUS JA LEVIK

10. Palun öelge, kuivõrd Te nõustute iga järgmise väitega.

	Üldse ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Pigem nõustun (3)	Täiesti nõustun (4)
Olen oma palga ja lisatasudega rahul.				
Mu töökoht on stabiilne ja kindel.				
Tänu oma töökohale on mul ühiskonnas kõrge staatus.				
Minul isiklikult ei ole tööl kunagi tekkinud huvide konflikti (nt pidanud tegema otsuseid, mis puudutavad vahetult mind ennast või minuga seotud isikuid vms).				
Minu ülemus(ed) ei ole mulle kunagi survet avaldanud erapoolikute ja/või ebaausate otsuste vastuvõtmiseks.				
Ebaeetiliselt käituv avaliku sektori töötaja on kahjulikum kui ebaeetiliselt käituv erasektori töötaja.				
Avalikus sektoris on töötajatele rangemad reeglid kui eraettevõtetes (nt teenuste tellimisel, partnerite valikul, huvide konflikti vältimisel vms).				

11. Palun kujutlege, et olete ametnik, kes otsustab projektide rahataotluste üle. Üks taotleja pakub Teile soodustust/(tänu)kingitust (nt kinkekaart) juhul, kui otsustate tema projekti kasuks. Kuivõrd Te nõustute iga järgmise väitega?

	Üldse ei nõustu (1)	Pigem ei nõustu (2)	Pigem nõustun (3)	Täiesti nõustun (4)	Ei oska öelda (5)
Otsustaksin projekti kasuks, kuna pakkumisest oleks ebaviisakas keelduda.					
Otsustaksin projekti kasuks, kuna vahelejäämisrisk on väike.					
Otsustaksin projekti kasuks, kuna see oleks hea majanduslik võit.					
Otsustaksin projekti kasuks, kuna selline vastuteene oleks kahjutu.					
Otsustaksin projekti kasuks, kuna see on küllaltki levinud praktika.					

12. Palun öelge, millistel järgmistel eesmärkidel antav altkäemaks (kas raha, kingituse või vastuteene näol) on levinud selle asutuse suhtes, kus Te töotate? Altkäemaks... (VALIDA SAAB MITU VASTUST)

- Mõne avaliku teenuse saamiseks
- Trahvide ja muude karistuste ärahoidmiseks
- Seaduste või regulatsiooni muutmiseks
- Ametlike protsesside kiirendamiseks
- Töökoha saamiseks
- Soodsaks otsuseks
- Riigihanke võitmiseks
- Mõnel muul eesmärgil (palun täpsustage allpool)
- Ei ole asutuses levinud
- Ei oska öelda

KOKKUPUUDE KORRUPTSIOONUGA JA SELLEST TEAVITAMINE

13. Kas Te olete viimase aasta jooksul puutunud tööalaselt kokku mõne korruptsioonijuhtumiga?

- Jah, olen isiklikult (1)
- Isiklikult ei ole, aga tean kolleege (ei pruugi olla Teie asutusest), kes on (2)
- Ei ole kokku puutunud (3)
- Ei oska öelda (4)

14. Palun hinnake, kui tihti on Teile isiklikult viimase aasta jooksul pakutud raha, kingitusi või vastuteenet (kas tavakodanike või ettevõtjate poolt):

See ei tähenda, et Te pakkumis(t)ega nõustuite!

	Tihti (1)	Mõnikord (2)	Harva (3)	Üks kord (4)	Mitte kunagi (5)	Ei oska öelda (6)
Tänuväheks						
Teie mõjutamiseks						

15. Kas Teile pakuti tänuväheks...

- Sümboolset kingitust või vastuteenet (1)
- Raha (2)
- Ei soovi öelda (3)

16. Kas Teile pakuti Teie mõjutamiseks ...
- Sümbolset kingitust või vastuteenet (1)
 - Raha (2)
 - Ei soovi öelda (3)
17. Kas Te rääkisite või teatasite sellest (korruptsiooni)juhtumist kellelegi?
Palun lähtuge selle küsimuse puhul kõige viimasest või Teie hinnangul kõige olulisemast korruptsioonijuhtumist.
- Jah, rääkisin lähedastele või sõpradele või kolleegidele (1)
 - Jah, teatasin õiguskaitseorganitele (politsei, prokuratuur jms) (2)
 - Jah, rääkisin nii sõpradele kui teatasin õiguskaitseorganitele (3)
 - Rääkisin kellelegi teisele, palun täpsustage (4)
 - Teatasin kellelegi teisele, palun täpsustage (5)
 - Ei rääkinud kellelegi (6)
 - Ei teatanud kellelegi (7)
 - Ei oska öelda (8)
18. Miks Te ei teatanud korruptsioonijuhtumist õiguskaitseorganitele? Palun valige kuni kolm Teie jaoks kõige olulisemat põhjust.
- Ei tea, kuhu teatada (1)
 - Keegi ei teata nagunii (2)
 - Juhtum oli nii tühine ja tähtsusetu, seega pole mõtet teatada (3)
 - Teatamisel pole mõtet, sest asjaosaliste üle ei mõistetaks kohut (4)
 - Ei taha endale ega teistele lisaprobleeme tekitada (5)
 - Ilmselt ei olnud tegemist juriidilises mõttes õigusrikkumisega (6)
 - Raske tõestada, et tegu oli korruptsiooniga (7)
 - Muu põhjus, palun märkige allpool (8)
 - Ei oska öelda (9)

TEADLIKKUS KORRUPTSIOONIST JA ENNETUSTEGEVUSED

19. Kas teie asutuses/töökohas räägitakse nn personalipoliitika osana huvide konflikti vältimisest ja tegeletakse korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega (nt koolitatakse töötajaid jne)?
- Jah, regulaarselt (1)
 - Jah, aeg-ajalt (2)
 - Ei, mitte kunagi (3)
 - Ei oska öelda (4)
20. Palun kirjeldage lühidalt, kuidas tegeletakse Teie asutuses korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega.
21. Kas Te olete teadlik korruptsioonialasest veebilehest korruptsioon.ee?
- Jah, tean selle lehe olemasolust, ent ise ei ole selle sisuga tutvunud (1)
 - Jah, tean selle lehe olemasolust ja olen ka ise selle sisuga tutvunud (2)
 - Ei ole kursis (3)
22. Kui Teil tekib korruptsioonialane küsimus, mida Te teeksite info otsimisel või nõu küsimisel?
- küsiksin nõu oma asutusest (1)
 - küsiksin nõu Justiitsministeeriumist (2)
 - küsiksin nõu Politsei- ja Piirivalveametist (3)
 - otsiksin infot veebilehelt korruptsioon.ee (4)
 - otsiksin üldiselt veebist infot (5)
 - ei ole kusagilt nõu küsida (6)
 - küsiksin nõu/otsiksin infot mujalt, palun täpsustage allpool (7)

- ei ole sellist vajadust tekkinud (8)
23. Kas Te olete kursis ametiisikutele Justiitsministeeriumi poolt loodud Huvide konflikti ja korruptsiooni e-koolitusega?
- Jah, olen selle koolituse läbinud (1)
 - Olen sellest koolitusest kuulnud, aga ei ole läbinud (2)
 - Ei ole kursis (3)
24. Kas Te tunnete vajadust täpsemate korruptsioonivastaste juhtnööride, reeglite järele?
Juhtnööride all peetakse siinkohal silmas kasulikke ja vajalikke suuniseid, kuidas võimalikus korruptsiooniolukorras käituda. Reeglite all peetakse silmas aga kindlaid käitumistavasid, mida peab kindlasti võimaliku korruptsiooniolukorra puhul järgima.
- jah, täpsemaid juhtnööre oleks vaja riigi tasandil (1)
 - jah, täpsemaid reegleid oleks vaja riigi tasandil (2)
 - jah, täpsemaid juhtnööre oleks vaja minu asutuse/institutsiooni tasandil (3)
 - jah, täpsemaid reegleid oleks vaja minu asutuse/institutsiooni tasandil (4)
 - täpsemaid juhtnööre ei ole vaja (5)
 - täpsemaid reegleid ei ole vaja (6)
 - ei oska öelda (7)
25. Palun valige kuni kolm Teie hinnangul kõige olulisemat tegevust, mida peaks Eesti riik korruptsiooni ennetamiseks tegema?
- Tõstma ametnike teadlikkust korruptsioonist (1)
 - Tõstma poliitikute teadlikkust korruptsioonist (2)
 - Tõstma ettevõtjate teadlikkust korruptsioonist (3)
 - Tõstma elanike teadlikkust korruptsioonist (4)
 - tegelema noorte korruptsioonialase teadlikkuse tõstmisega (5)
 - Karmistama korruptsiooni eest määratavaid karistusi (6)
 - Tõhustama politsei ja prokuratuuri tööd korruptsioonikuritegude uurimisel (7)
 - Täpsustama korruptsioonivastaseid seadusi (8)
 - Reguleerima lobitegevust (9)
 - Muutma erakondade rahastamist läbipaistvamaks (10)
 - Kaitsma neid, kes teavitavad korruptsioonist (11)
 - midagi muud, palun täpsustage allpool (12)

LÕPETUSEKS

Kui Teil on teemaga seonduvaid mõtteid, siis palun kirjutage need siia:

Täname Teid vastamast! Teie vastus on salvestatud. Teie poolt antud sisend on meie uuringu seisukohast oluline!